

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI**

GAZİANTEP’TE SANAYİNİN GELİŞMESİNDE COĞRAFÎ KONUMUN ROLÜ

Muammer BİLGİÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
OCAK - 2013**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI**

GAZİANTEP’TE SANAYİNİN GELİŞMESİNDE COĞRAFİ KONUMUN ROLÜ

DANIŞMAN: Doç. Dr. Ersin Kaya SANDAL

**Muammer BİLGİÇ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**KAHRAMANMARAŞ
OCAK – 2013**

**KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI**

**GAZİANTEP’TE SANAYİNİN GELİŞMESİNDE COĞRAFÎ
KONUMUN ROLÜ**

Muammer BİLGİÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ / PROJESİ

Kod No :

**Bu Tez 03/01/2013 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği ile Kabul Edilmiştir.**

Doç.Dr. Ersin Kaya SANDAL	Prof.Dr.Mehmet TIRAŞ	Yrd.Doç.Dr. Cengiz ŞAVKILI
BAŞKAN	ÜYE	ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç.Dr.Murat KARABULUT
Enstitü Müdürü

Not: Bu tez ve projede kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP’TE SANAYİNİN GELİŞMESİNDE
COĞRAFİ KONUMUN ROLÜ

Muammer BİLGİÇ

Danışman : Doç. Dr. Ersin Kaya SANDAL

Yıl : 2013 , Sayfa: 92 +12

Jüri : Doç.Dr.Ersin Kaya SANDAL (Başkan)
: Prof.Dr.Mehmet TIRAŞ (Üye)
: Yrd.Doç.Dr.Cengiz ŞAVKILI (Üye)

19. yüzyılda başlayan sanayileşme sürecinde sanayi tesislerinin lokasyonu hususunda ekonomistler, şehir planlamacıları ve coğrafyacılar gibi farklı disiplinler tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Türkiye’de geç kalan ama hızlı bir şekilde ilerleyen sanayileşme süreci plansız bir şekilde İstanbul ve çevresinde yoğunlaşmıştır. 1990’lı yıllardan itibaren güçlenmeye başlayan Anadolu sermayesi, İstanbul uzağında yeni bölgesel sanayi merkezlerinde yatırıma dönüşmüştür. Gaziantep de bu hızlı sanayileşen merkezlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gaziantep’te sanayileşmeye etki eden tarihî, sosyal, ekonomik v.b. faktörlerden daha önemlisi olarak coğrafi konumun getirdiği avantajların ve bu konumdan kaynaklanan risklerin belirlenmesi için bu çalışmanın yapılması gerekli görülmüştür. Bunun için Gaziantep’in çevresiyle her türlü ulaşım imkânı, bir sınır kenti olması, iklim koşulları, yerleşmeye ve genişlemeye müsait topoğrafik özelliklerine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, Coğrafi Konum, Sanayinin Gelişimi

**DEPARTMENT OF GEOGRAPHY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**THE ROLE OF GEOGRAPHICAL LOCATION IN INDUSTRIAL
DEVELOPMENT IN GAZİANTEP**

Muammer BİLGİÇ

Supervisor : Assoc.Prof.Dr. Ersin Kaya SANDAL

Year : 2013 , Pages: 92 + 12

**Jury : Assoc.Prof.Dr. Ersin Kaya SANDAL (Chairperson)
: Prof.Dr.Mehmet TIRAŞ (Member)
: Asst.Prof.Dr.Cengiz ŞAVKILI (Member)**

Various researchers were held by different diciplines like economists, city planners, and geographists about the location of industrial facilities during the industrialisation period, which started in the 19'th century. The industrialisation period which started late bu developed fast in Turkey, has centered around İstanbul in an unplanned way. The Anatolian capital which became stronger in 1990's, turned into investment in the new industrial zones which are far from İstanbul. Gaziantep stands out as one the fast industrialized city. The researches have been seen necessary to figure out the riskies caused by the location and the advantages of the geographical area, which is more vital than the factors like historical, economical and social factors affected on the industrialisation of Gaziantep. So, it has been drawn attention onto Gaziantep' topographic features for having opportunity of transportation around the city, and for being a boundary city , and for being available for settling and expanding.

Keywords: Gaziantep, Geographical Location, Industrial Development

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın amacı Gaziantep'te sanayinin durumunu ortaya koymak, coğrafi konum özelliklerini saptamak ve bu özelliklerin Gaziantep sanayisine etkilerini araştırmaktır. Sanayi devriminden başlayıp günümüze kadar devam eden süreçte sanayide yer seçimi ve etkili olan unsurlar önemli bir araştırma sahası olmuştur. Özellikle Türkiye gibi sanayileşmekte olan ülkelerde sanayinin ülke içindeki dağılışının sebep ve sonuçları önemli bir konudur. Bu çalışma Gaziantep örneği üzerinden coğrafi konum özelliklerinin sanayileşme sürecinde ne derece etkili olduğunu ortaya çıkaracaktır. Ayrıca bu bilimsel çalışma, sanayileşme-coğrafi konum ilişkisi konusunda ileride yapılması muhtemel birçok bilimsel çalışmaya (proje, tez, makale, kitap v.d.) da kaynak teşkil edecektir.

Bu tez çalışmasında beni yönlendiren, her türlü desteği ve yardımı sağlayan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Ersin Kaya SANDAL'a ve çalışma sonunda değerli vakitlerini ayırarak tezimi okuyan ve önerileriyle yol gösteren değerli jüri üyelerine teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Çalışma süresince Gaziantep şehriyle ilgili bilgi, belge, doküman ve yayınları benimle paylaşan Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanlığı İmar Müdürlüğü'ne, Gaziantep Sanayi Odası'na, Gaziantep Organize Sanayi Başkanlığı'na, NAKSAN Holding'e ve değerli çalışanlarına minnetlerimi sunarım.

Dualarıyla her zaman yanımda olan muhterem anneciğime, gösterdikleri özveri için değerli eşim Ebru, canlarım M.Tunahan, R.Beyza ve Ranagül'üme teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Muammer BİLGİÇ
Ocak-2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XI
1. GİRİŞ	1
2. KONUYLA İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR.....	5
3. SANAYİDE YER SEÇİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER.....	10
3.1. Yer Seçimi Konusundaki Görüşler.....	10
3.2. Yer Seçimine Etki Eden Faktörler.....	11
3.2.1. Hammadde.....	11
3.2.2. Pazar.....	11
3.2.3. Enerji, Yakıt Verimliliği ve Su.....	12
3.2.4. İşgücü.....	12
3.2.5. İklim.....	13
3.2.6. Ulaşım.....	13
3.2.7. Diğer Faktörler.....	14
4. GAZİANTEP’İN COĞRAFİ KONUMUNU OLUŞTURAN UNSURLAR... ..	15
4.1. Gaziantep’in Ülke ve Bölge İçindeki Yeri.....	15
4.2. İklimi.....	16
4.3. Yer Şekilleri.....	17
4.4. Jeolojik Yapısı.....	17
4.5. Gaziantep’in Tarihi.....	18
4.6. Nüfus ve Yerleşmesi.....	19
4.6.1. Gaziantep’in Kentsel Gelişimi.....	22
4.6.1.1. 1930-1950 Dönemi.....	23
4.6.1.2. 1950-1970 Dönemi.....	24
4.6.1.3. 1970-1990 Dönemi.....	25
4.6.1.4. 1990 Sonrası Dönem.....	25
4.6.2. Gaziantep Arazi Kullanım Durumu.....	28
4.7. Gaziantep’te Ulaşım.....	29
4.8. Gaziantep’te Enerji ve Maden Kaynakları.....	33
5. GAZİANTEP SANAYİNİN ÖZELLİKLERİ.....	36
5.1. Cumhuriyet Öncesi Gaziantep Sanayinin Durumu.....	36
5.2. Cumhuriyet Sonrası Gaziantep Sanayinin Durumu.....	37
5.3. Günümüzde Gaziantep Sanayinin Durumu.....	41
5.3.1. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi.....	42
5.3.2. Gaziantep Serbest Bölgesi.....	47
5.3.3. Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Bölgeleri.....	50
5.3.4. Örnek Sanayi Sitesi.....	51
5.3.5. Küçük Sanayi Sitesi.....	51
5.4. Gaziantep’te Sanayinin Sektörlere Göre Dağılımı.....	52
5.4.1. Tekstil.....	53

5.4.2. Makine ve Metal Sanayi.....	57
5.4.3. Kimya ve Plastik Sanayi.....	59
5.4.4. Orman, Ağaç ve Kağıt Ürünleri Sanayi.....	60
5.4.5. İnşaat Sanayi.....	61
5.4.6. Gıda Sanayi.....	62
5.4.7. Deri ve İşlenmiş Deri Mamulleri Sanayi.....	63
6. COĞRAFİ KONUMUNUN GAZİANTEP SANAYİLEŞMESİNE.....	64
ETKİLERİ	
6.1. Türkiye'nin Coğrafi Konumunun Gaziantep Sanayileşmesine Etkileri...	64
6.2. Gaziantep'in Coğrafi Konumunun Sanayileşmeye Etkileri.....	65
6.2.1. Hammadde Etkisi.....	67
6.2.2. Pazar Etkisi.....	67
6.2.3. Enerji ve Su.....	68
6.2.4. İşgücü.....	68
6.2.5. İklim.....	69
6.2.6. Ulaşım.....	69
6.2.7. Diğer Faktörler.....	70
6.2.8. Suriye Krizi.....	70
7. (GAP)GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ VE GAZİANTEP.....	73
8. GAZİANTEP'TE SANAYİLEŞMENİN GELECEĞİNE DÖNÜK.....	82
ÖNGÖRÜLER	
9. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	84
KAYNAKLAR.....	88
ÖZ GEÇMİŞ	
EKLER	

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
AVM	: Alışveriş Merkezi
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BŞB	: Büyükşehir Belediyesi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSO	: Gaziantep Sanayi Odası
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GTO	: Gaziantep Ticaret Odası
HES	: Hidroelektrik Santral
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KÖY	: Kalkınmada Öncelikli Yöreler
KSÜ	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Kwh	: Kilovat saat
MÖ	: Milattan Önce
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: United Nations Development Programmes (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
USD	: United State Dollar
YEGM	: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1.Gaziantep meteorolojik gözlem değerleri.....	17
Tablo 4.2.Ülkemizde en fazla vilayet nüfusuna sahip olan iller.....	20
Tablo 4.3.Gaziantep Göç İstatistiği.....	20
Tablo 4.4.Gaziantep B.Ş.B. İlçeleri Kır-Kent Nüfusu Yıllık Değişimi.....	21
Tablo 4.5.Türkiye’de Nüfus Yoğunluğuna Göre İlk 4 Kent ve..... Yıllık Nüfus Artış Hızları	26
Tablo 4.6.Gaziantep Arazi Kullanım Değerleri.....	28
Tablo 5.1.Gaziantep’ten yapılan ihracat miktarları(1933).....	38
Tablo 5.2.Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Genel bilgiler.....	44
Tablo 5.3.Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Firmaların Sektörel Dağılımı.....	44
Tablo 5.4.Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi İstihdam Durumu.....	45
Tablo 5.5.Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Enerji ve Su Tüketim Durumu.....	45
Tablo 5.6.Gaziantep Serbest Bölgesi ticaret hacmi ve artış oranı (1999-2011).....	48
Tablo 5.7.Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Bölgeleri.....	51
Tablo 5.8.Örnek Sanayi Sitesi.....	51
Tablo 5.9.Küçük Sanayi Sitesi.....	51
Tablo 5.10.Gaziantep sanayi sektörlerine göre firma sayıları.....	52
Tablo 5.11.Gaziantep’te tekstil sanayi firma sayıları.....	53
Tablo 5.12.Dünya’da Halı Makinesi Dağılımı.....	54
Tablo 5.13.Dünya Makine Halısı İhracatı İlk 10 Ülke.....	55
Tablo 5.14.Ülkeler Bazında Makine Halısı İhracatı.....	56
Tablo 5.15.Gaziantep’in Türkiye Toplam Makine Halısı İhracatındaki Payı.....	57
Tablo 5.16.Gaziantep’te makine-metal sanayi sektörü firma sayıları.....	58
Tablo 5.17.Gaziantep’te otomotiv yan sanayi sektörü firma sayıları.....	59

Tablo 5.18.Gaziantep’te kimya ve plastik sanayi sektörü firma sayıları.....	60
Tablo 5.19.Gaziantep’te orman, ağaç ve kağıt ürünleri sanayi sektörü.....	61
firma sayıları	
Tablo 5.20.Gaziantep’te inşaat sanayi sektörü firma sayıları.....	61
Tablo 5.21.Gaziantep’te gıda sanayi sektörü firma sayıları.....	62
Tablo 5.22.Gaziantep’te Deri ve İşlenmiş Deri Mamulleri Sanayi.....	63
Firma Sayıları	
Tablo 6.1.Gaziantep 2010-2011 ihracatın değişimi ve dağılımı.....	64
Tablo 6.2.Türkiye’deki En Büyük 1000 İhracatçı Firma Sayısının.....	66
İllere Göre Dağılımı	
Tablo 6.3.Gaziantep’ten en çok ihracat yapılan ülkeler.....	67
Tablo 6.4.Bölgedeki işsizlik oranları.....	68
Tablo 6.5.Gaziantep Merkez ve OSB’den Demiryoluyla Yapılan Yük Çıkışı.....	69
Tablo 7.1.GAP Bölgesi Nüfusunun İllere Göre Dağılımı (1990,2000,2009).....	74
Tablo 7.2.GAP Bölgesi’nde Şehirleşme Oranı ve Nüfus Yoğunluğu.....	75
(2000,2009)	
Tablo 7.3.GAP Bölgesi’nde Kentsel ve Kırsal Nüfusun Cinsiyete.....	75
Göre Dağılımı	
Tablo 7.4.GAP Bölgesi Nüfus Artış Hızı (2000,2009).....	76
Tablo 7.5.GAP Bölgesi Yıllara Göre Hane Halkı Büyüklüğü.....	76
Tablo 7.6.GAP Bölgesi Bebek Ölüm Hızı.....	76
Tablo 7.7.GAP Bölgesi’nin Aldığı Göç, Verdiği Göç ve Net Göç Hızı.....	77
Tablo 7.8.GAP Bölgesi İl Bazında İhracat Değerleri.....	77
Tablo 7.9.GAP Bölgesi İl Bazında İthalat Değerleri.....	78
Tablo 7.10.GAP Bölgesi’nde Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus.....	78
+15 Yaş İstihdam edilenlerin Sektörel Dağılımı	
Tablo 7.11.GAP Bölgesi ve Türkiye’de Yol Uzunlukları (2003,2008).....	79
Tablo 7.12.GAP Bölgesi ve Türkiye Karşılaştırmalı Eğitim İstatistikleri.....	80
Tablo 7.13.Öğretim Yılına Göre GAP Bölgesi’nde İllere Göre.....	81
Okullaşma Oranı	
Tablo 8.1.Gaziantep’teki firmaların planlanan ihracat yönü.....	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekiller</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1.Araştırma Alanının Coğrafi Lokasyonu.....	1
Şekil 4.1.Gaziantep'in Bölgesel Konumu.....	15
Şekil 4.2.Gaziantep İli Deprem Bölgeleri Haritası.....	18
Şekil 4.3.Türkiye'deki Paleolitik Yaşam Alanları.....	18
Şekil 4.4.Gaziantep Arazi Kullanım Değerleri.....	28
Şekil 4.5.19.yüzyılda Anadolu'yu Basra Körfezi'ne ve Kızıldeniz'e bağlayan..... ticaret yolu	30
Şekil 4.6.Gaziantep İli Rüzgar Enerjisi Kapasite Faktörü Dağılımı.....	33
Şekil 4.7.Türkiye Güneş Enerjisi Potansiyeli Dağılımı.....	34
Şekil 4.8.Gaziantep İli Güneş Enerjisi Potansiyeli.....	34
Şekil 5.1.Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Sınırları Hava Fotoğrafı.....	43
Şekil 5.2.Gaziantep OSB Firma Sayılarına Göre Sektörel Dağılım.....	46
Şekil 5.3.Gaziantep Serbest Bölgesi ticaret hacmi değişimi.....	48
Şekil 5.4.Gaziantep serbest bölgesinin konumu.....	50
Şekil 5.5.Gaziantep sanayi sektörlerine göre firma dağılımları.....	52
Şekil 5.6.Dünya Halı Makinesi Dağılımı.....	54
Şekil 5.7.Gaziantep'ten Yapılan Makine Halısı İhracatının Ülke İçindeki..... Yüzdelik Payı	57
Şekil 6.1.Gaziantep'te ihracata dönük giderlerin oransal dağılımı.....	65
Şekil 6.2.Gaziantep'te toplam üretimlerinde ihracatın payına göre..... firmaların oranı	66
Şekil 6.3.Suriye'ye En Çok İhracat Yapan Bazı İllerin Toplam İhracatında..... Suriye'nin Payı	71
Şekil 7.1.Türkiye ve GAP.....	73
Şekil 7.2.GAP Bölgesi Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi.....	74
Şekil 7.3.GAP Bölgesi'nde İllere Göre Kentsel ve Kırsal Nüfus Dağılımı.....	76
Şekil 7.4.GAP Bölgesi Karayolları.....	79

Şekil 7.5.GAP Bölgesi Demiryolları.....	80
Şekil 8.1.Gaziantep’teki firmaların planlanan ihracat yönü.....	82

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

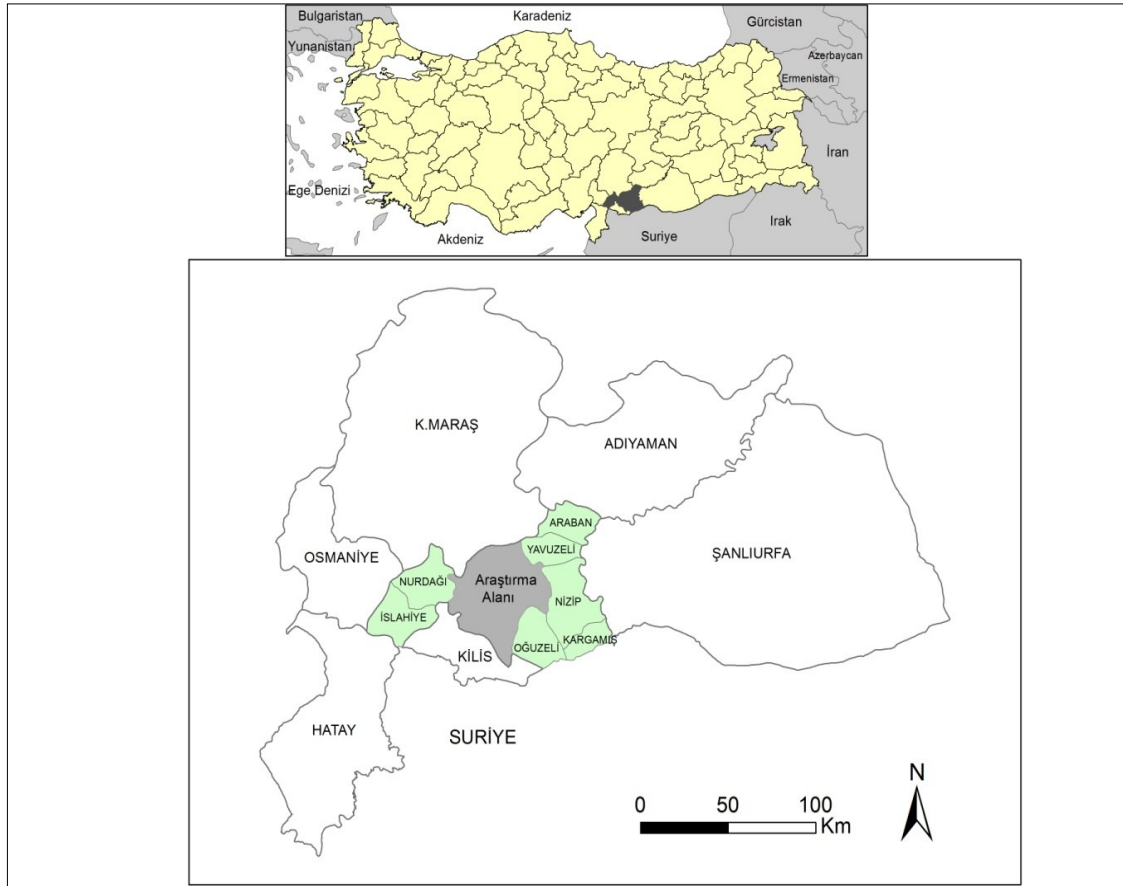
<u>Fotoğraflar</u>	<u>Sayfa</u>
Foto 4.1.Gaziantep şehir merkezinden güneydeki Karataş Mevkii'nin görünümü....	21
Foto 4.2.Gaziantep şehir merkezinden kuzeydeki Karşıyaka ve Beykent.....	22
mevkiinin görünümü	
Foto 4.3.Kale altında Gümrük Han ve çevresi 1930 öncesi.....	23
Foto 4.4.Şahinbey İlçesi Özdemirbey Caddesi 1940.....	24
Foto 4.5.Gaziantep'in güneyinde yeni yerleşim alanı olan Karataş 2.Bölge, 2012.....	26
Foto 4.6.Gaziantep'in güney kesiminde yapılaşma ve arkada Küçükkızılhisar.....	27
mevkii, 2012	
Foto 4.7.Gaziantep İpekyolu Bulvarı'nda Başpınar OSB istikameti bir alt geçit.....	31
ve şehrin kuzeybatısı	
Foto 4.8.Gaziantep Binevler Mevkii hafif raylı sistem ve bulvar yolu.....	32
Foto 4.9.Gaziantep Hafif Raylı Sistem.....	32
Foto 5.1.Gaziantep 1.OSB Naksan Holding Naksan-Plastik fabrikası.....	41
genel görünüm	
Foto 5.2.Gaziantep 3.Organize Sanayi Bölgesi'nden genel bir görünüm.....	42
Foto 5.3.Gaziantep 2. Organize Sanayi Bölgesi'nden bir görünüm	44
Foto 5.4.Gaziantep 1.Organize Sanayi Bölgesi giriş kısmı.....	47
Foto 5.5.Gaziantep Serbest Bölgesi'nden bir görünüm.....	49

1. GİRİŞ

Bir bölgenin ekonomik bakımdan gelişmesi tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve siyasi bir çok faktöre bağlıdır. Bu faktörler arasında öne çıkan hususlardan birisi de kalkınma bölgesinin lokasyon özellikleridir. Tarihin ilk yerleşim alanlarından bu yana önemini koruyan ulaşım imkanları ve çeşitliliği, arazinin ve iklim koşullarının yerleşmeye uygunluğu hususları günümüz kentleşmesinde sanayileşme lokasyonuna etkileri bakımından daha da önem kazanmışlardır. Kentlerin kaderi bir anlamda lokasyon özelliklerine göre şekillenmektedir. Aynı ülkede ve hatta aynı coğrafi bölgede yer alan iki kentten birisinin daha fazla sanayileşmesi ve ekonomik olarak gelişmesinde lokasyonlarının da irdelenmesi gerekmektedir.

Bu nedenle son yıllarda gelişme gösteren ve çeşitli çalışmalara (Alkin ve Ark, 2007; Uyan, 2009) konu olan ve aynı zamanda Türkiye'nin en az gelişmiş bölgelerinden birinde yer alan Gaziantep'in ekonomik özelliklerinin coğrafi konumu da dikkate alınarak incelenmesi önemlidir.

Bu çalışmaya konu olan Gaziantep, Güneydoğu Anadolu ve Suriye'nin kuzeyi arasında stratejik, askeri ve ekonomik açıdan önem taşıyan bir yerde kurulmuştur (Şekil 1). Bugün Türkiye'nin en büyük kentlerinden birisi olan Gaziantep, aynı zamanda Anadolu'da son yıllarda ortaya çıkan önemli sanayi merkezlerinden birisidir.

Şekil 1.1. Araştırma Alanının Coğrafi Lokasyonu

Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları

Gaziantep İli; 38° 28'' ve 38° 0'' doğu boylamı ile 36° 38'' ve 37° 32'' kuzey enlemi arasında bulunmaktadır. İlin yüzölçümü 6222 km², ülke yüzölçümüne oranı yaklaşık %1'dir. İlin güneyinde Suriye Devleti ile Kilis ili, doğusunda Şanlıurfa iline bağlı Birecik ve Halfeti ilçeleri ve Fırat nehri, kuzeydoğusunda Adıyaman iline bağlı Besni ilçesi, kuzeyde Kahramanmaraş ile Pazarcık ilçesi, batıda Osmaniye ili, güneybatıda Hatay ilinin Hassa ilçesi yer almaktadır. İlin doğuda kalan büyük parçası Güneydoğu Anadolu Bölgesi içerisinde, İslahiye ve Nurdağı ilçeleri ile Şahinbey ilçesinin bir bölümü Akdeniz Bölgesi'nde yer almaktadır.

Gaziantep platosunda yer alan Gaziantep kentsel alanı, genel olarak düz olarak değerlendirilebilecek bir topografik yapıya sahiptir. Gaziantep Toroslar'ın Güneydoğu Anadolu'yu çevreleyen yay içerisinde Arap Platolarına geçiş alanında kurulmuştur. Gaziantep şehir merkezi, Fırat Nehrinin kollarından biri olan Alleben Deresinin aktığı kuzeyinde Dülük Tepesi, güneyinde Karataş yükseltisinin bulunduğu bir vadide kurulmuştur. Bu hususiyetiyle Alleben Deresi kenti doğu-batı yönünde ikiye ayıran doğal bir eşik konumundadır. Şehir merkezinin deniz seviyesinde yüksekliği 850 m dir. İlin % 51.9'u dağlar, %26.9'u ovalar, %19'u platolar ve %2.2'si ise yaylalardan oluşmaktadır. Şehrin batı ve kuzey batısında yer alan Sof dağları doğuya doğru alçalmaktadır. En yüksek tepeleri 1429 m. ile Kepekçi, ve kuzeyde 1250 m ile Sam ve Dülükbaşa tepeleridir. Kentin doğusunda Oğuzeli ve Barak ovaları yer almaktadır. Güneyde Gaziantep yaylasının güney bölümleri yer almaktadır. Batı da ise %5-10 eğime sahip alanlar çoğunluktadır. Kentin kuzeyinde ise eğimi %15-25 arasında değişen alanlar bulunmaktadır. Kentte sıkça rastlanan yassılaştırmış tepelerin eğim yönleri kuzeyden güneye doğrudur. Kentin içinden geçen Alleben deresi vadisinin doğu-batı yönünde uzanması kentin eğim durumunu şekillendirmiştir. Vadinin kuzey kısmı güney yönünde, güney kısmı ise kuzey yönünde eğimlidir. Kentin üzerinde yer aldığı düzlük alan ise genelde %0.5 eğime sahiptir.

Kavramsal Çerçeve

Bu çalışmada kullanılan *Sanayi* terimi ile her türden kullanılacak materyalin elde edilmesinden , üretimden kullanıma hazır hale gelene kadar geçirdiği sürecin tamamına verilen ad olarak anlaşılabacaktır. Aynı zamanda sanayi terimi her türden üretim tesisi ve çalışanları da kapsamaktadır. Çalışmada geçen *Gaziantep* terimi ile aynı zamanda Gaziantep ilinin idari merkezini oluşturan Gaziantep şehrini ifade etmektedir.

Araştırmada ifade edilen *gelişme* terimi sözlüklerde “belli aşamalara bölünmüş ve her biri, önceki aşamaların birikimlerine dayalı olarak oluşan bir süreç” olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda değişimi ifade etmektedir. Bu çalışmada ise işgücü, üretim miktarı, işletme sayısı, makine, teçhizat sayı ve nitelikleri ihracat rakamları, kullanılan su ve enerji miktarı gibi hususlardaki büyümeyi kastetmektedir.

Çalışmanın bir diğer konusunu teşkil eden *coğrafi konum*; bir yerin Ekvator ve Başlangıç Meridyeni'ne olan açıl uzaklığını, çevresindeki dağ, akarsu, ova, plato, göl ve deniz gibi doğal unsurlara ve liman, karayolu, demiryolu gibi ulaşım imkanlarına, başka yerleşim alanlarına(..şehir, bölge, ülke), maden ve enerji kaynağı rezerv ve ulaştırma sahalarına v.b. göre konumunu kapsamaktadır.

Etki; sözlüklerde ilgi alanına göre farklı yorumlanmakla birlikte “obje ve olguların bir diğeri üzerindeki gücü, bir etken veya bir sebebin sonucu, başkalarında uyandırdığı her türlü iz ve iz bırakma eylemi” olarak açıklanmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Türkiye’de son zamanlara kadar sanayileşmenin yegane adresi olarak İstanbul ve çevresi görülürken, artık Anadolu’da da yeni bölgesel sanayi merkezlerinden söz edilir olmuştur. Bu merkezler içerisinde Gaziantep son 10 yılda Dünya’da en hızlı büyüyen kentler arasına girerek dikkat çekmektedir. Gaziantep’in çevresindeki kentleri de olumlu etkileyen bu ekonomik gelişmenin yararlandığı coğrafi avantajların incelenmesi, sürdürülebilir kalkınma ve diğer kentlerin de kıyaslamada bulunması açısından elzemdir.

Coğrafi avantajların oluşturduğu genel görünümde öne çıkan en önemli hususiyet ise coğrafi konumdur. Bu çalışmayla Gaziantep örneği üzerinden sanayileşme ile lokasyon özellikleri arasındaki sıkı ilişkiden yola çıkarak Gaziantep’i özel kılan coğrafi konum avantajlarını ve varsa bu konumdan kaynaklanan riskleri ortaya koymak amaçlanmıştır.

Materyal Ve Metot

Araştırmada öncelikle çalışma alanının sınırları belirlenmiş olup, çalışma alanı ve konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen dokümanlar ve veriler sistematik bir şekilde düzenlenmiştir. Konu ile bağlantılı olan ilgili kurum ve kuruluşlardan gerekli istatistik verileri toplanmış ve amaca uygun değerlendirmeler için düzenlenmiştir. Gerek konu ve gerekse alanla ilgili verilerin toplanması esnasında dataların gelişimi gösterecek şekilde ve mümkün olduğu kadar güncel olmasına dikkat edilmiştir. Bu sayede Gaziantep’te sanayileşme sürecinin dünden bugüne gelişimi kıyaslamalarla yapılabilmektedir. Aynı zamanda Türkiye İstatistik Kurumu verileri üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Sanayi sektörünün Türkiye ve Gaziantep için önemi ve gelişim seyri değerlendirilmiş olup Gaziantep’in ülke ve bölge sanayi içindeki payı incelenmiştir. Bu anlamda kentteki sanayi sahalarının genel bilgileri alınmış ve istihdam değerleri incelenmiştir. Tez amacı coğrafi konum özelliklerini de ortaya koymayı gerektirdiğinden Suriye ve Irak başta olmak üzere Gaziantep kentinin ekonomik ilişki içinde olduğu sahalar da araştırılmıştır. Kentin nüfus, yerleşme ve sanayisi hakkında bilgi elde etmek amacıyla Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Şahinbey Belediye Başkanlığı, Şehitkamil Belediye Başkanlığı ve Oğuzeli Belediye Başkanlığı, Gaziantep Valiliği, İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü, Gaziantep Ticaret Odası ve Gaziantep Sanayi Odası, Gaziantep Üniversitesi gibi kuruluşlardan yardımlar alınmıştır. Ayrıca web üzerinden veri paylaşımında bulunan kurum ve kuruluşların web adreslerinden de yararlanılmıştır.

Kent sanayisinde asıl payı oluşturan tekstil ve halı sanayisi hakkında detaylı bilgi, belge ve görüş alma amacıyla Naksan Plastik, Royal Halı, Erdoğanlar Tekstil fabrikalarına gidilmiş, yanı sıra GATEM ve KÜSGET’te yer alan küçük esnaf ile görüşülmüştür.

Araştırma sürecinde elde edilen bütün veriler harita, tablo ve grafiklere dönüştürülerek daha anlaşılır olması sağlanmıştır. Elde edilen değerler farklı iller, bölge ve Türkiye ile kıyaslanarak daha net anlaşılması sağlanmıştır. Çalışma aşamasında elde

edilen bütün veriler yıllara göre kıyaslanarak güncellenmiştir.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dahil dokuz bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünden sonra, ilk bölümünde konuyla ilgili önceki araştırmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde sanayide yer seçimine etki eden faktör ele alınarak genel prensipler ortaya konmuştur. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Gaziantep'in coğrafi konumunu oluşturan unsurlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Burada konu ile ilgisi doğrultusunda kentin fiziki coğrafya özellikleri, nüfus özellikleri, kentsel gelişimi ve fonksiyonları açıklanmıştır. Beşinci bölümde Gaziantep sanayinin özellikleri tarihsel süreç de dikkate alınarak detaylandırılmıştır. Altıncı bölümde, Türkiye'nin coğrafi konumunun Gaziantep sanayileşmesine etkisine değinilmiştir. Yedinci bölümde, bu tez çalışmasının asıl maksadı olan Gaziantep'in coğrafi konumunun sanayileşmeye etkileri, coğrafi konumu oluşturan unsurlar üzerinden incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca, halen sıcak bir konu olan Suriye Krizi'nin kent sanayi ve ekonomisine etkileri değerlendirilmiştir. Sekizinci bölümde, Gaziantep'in içerisinde yer aldığı Güneydoğu Anadolu Kalkınma Projesi kapsamında ne gibi etkiler ve farklılıklar olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dokuzuncu bölümde, Gaziantep'te sanayileşmenin geleceğine dönük öngörüler ele alınmış, son bölümde, araştırma, elde edilen sonuçların açıklanmasıyla sonlandırılmıştır.

2. KONUyla İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Gaziantep'in sanayileşmesinde coğrafi konumun etkisi konusunda daha önce bir çalışma yapılmamakla birlikte Gaziantep de dahil olmak üzere bazı şehirlerimizde ekonomiye etki eden faktörleri ele alan çok sayıda çalışma yapılmıştır.

Ülkelerin, bölgelerin daha spesifik olarak da son yıllarda özellikle kentlerin ekonomik gelişmesini etkileyen dinamiklerin analiz edilmesi amacıyla çok değişkenli istatistik tekniklerin kullanıldığı birçok çalışma yapılmaktadır.

Glaeser v.d. (1995) yaptıkları çalışmada ABD' de kentlerin ekonomik büyümesinde etkili olan faktörlerin analizi yapılmaktadır. Kentlerdeki sosyo-ekonomik gelişmenin ne ile ölçülmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Kentlerde nüfus ve gelir büyümesinin birlikte gerçekleştiği ortaya konulmuş ve gelişmeyi ölçmede kullanılabilecekleri belirtilmiştir. Bunların dışında eğitim, göç, bilgi, diğer kentler ile olan bağlantı ve kentin diğer kentlere giden yol üzerinde bulunup bulunmaması gibi etkenlerin sosyo-ekonomik gelişmeyi etkilediği bulgulanmıştır.

Glickman v.d. (1995) yaptıkları çalışmada istihdam ve ekonomik büyüme, demografik faktörler, konut ve toprak kullanımı, yoksulluk ve gelir dağılımı, mali koşullar ve kamu sektörü, sosyal, çevresel, sağlık ve diğer faktörler olarak 6 kategoride toplanan 1400 değişken ile ABD'nin büyük kentlerinin sosyo-ekonomik performansı analiz edilmiştir. Sonuçta birçok Amerikan kentinin istihdam, yoksulluk, izolasyon gibi büyük sorunlarının bulunduğu bu kentlerin kuzeydoğu ve orta Amerika'da yer aldığı, güneydeki ve batıdaki kentlerin hem ekonomi hem de sosyal açıdan daha iyi durumda olduğu tespit edilmiştir.

Dinçer v.d. (1996) yaptıkları çalışmada Türkiye'de illerin sosyo-ekonomik gelişme düzeyi araştırılmaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmeyi etkileyen birçok değişken kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Gaziantep ili sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 25. sırada yer almaktadır.

Pose'nin (1998) çalışmasında, Batı Avrupa'da bölgesel düzeyde sosyal yapı ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkilerin kümeleme analiz tekniği ile değerlendirilmesi denenmektedir. Analiz sonuçları ekonomik gelişme ve yerel sosyal güçler arasında güçlü bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Ayrıca düşük veya yüksek gelişmenin tek bir birleşmiş sosyal karmasının olmadığı, çok farklı sosyal çevrelerde ekonomik gelişmenin benzer düzeylerde olabildiği görülmüştür.

Tondl'ın (1998) yaptığı çalışma, bölgesel gelişme farklılıklarını, bölgeler itibarıyla insan kaynaklarına, özel ve kamu yatırım düzeylerine, yapısal dengesizliklere ve işgücü katılımına bağlamaktadır. Çalışmada İspanya, Yunanistan ve İtalya'nın Mezzogiorno bölgelerinden derlenen bölgesel zaman serilerine dayalı ekonometrik analiz yapılmıştır. Ekonomik gelişmeyi etkileyen faktörler olarak kabul edilen bir grup değişken analiz edilmiştir. Bu değişkenler, kişi başına GSYİH, kamu yatırımı, özel yatırımların payı, ilköğretim okullaşma oranı, tarım istihdamının toplam istihdamdaki payı, işgücü katılım oranıdır. Bu çalışma göstermiştir ki AB çevresel bölgeleri özel ve kamu sermayesi ve eğitimsel kazanımlar gibi tipik büyüme faktörleri ile oldukça farklı donatılmışlardır. Bölgeler ağırlıklı olarak tarımın baskın olduğu yoksul bölgelerdir. Analiz sonucunda bölgelerin gelecekteki gelişmesini olumlu etkileyecek faktörler olarak sunulan eğitim ve kamu sermayesi faktörlerinin çok önemli olduğu bulunmuştur.

Widing (1998) yaptığı çalışma ile ABD'de kentlerin ekonomik büyümesinde yerel ve devlet düzeyinde işgücüne yapılacak yatırımların önemi ortaya konulmaktadır.

Özellikle nitelikli eğitimli işgücünün kentlerin ekonomik performansına katkısı incelenmektedir.

Funke ve Strulik'in (1999) yaptığı çalışmada, birleştirilmiş Almanya'da iki bölgede içsel büyüme modeli ile büyüme ve bölgesel yakınsama olgusu tartışılmaktadır. Özel ve kamu sermaye birikiminin kalkınma sürecindeki rolü incelenmektedir. Bölgesel insan refahı yakınsaması ve bölgesel kişi başına çıktı yakınsaması parasal politikaların sonuçlarıyla açıklanmaktadır. Birleşmeden sonraki 20-30 yıl içinde Doğu Almanya kişi başına gelirin Batı Almanya'nın %80'ine ulaşacağı, gerçek transferlerin refah seviyesini yaklaşık eşit seviyeye taşıyacağı sonucu çıkarılmaktadır.

Guisan ve Aguayo'nun (2001) yaptıkları çalışmada, Fransa'nın 22 bölgesinin kesit veri örnekleri kullanılarak bölgesel gelişme üzerine birçok faktörün anlamlı etkisini gösteren ekonometrik bir analiz yapılmıştır. Fransa'daki işsizlik oranının değişimi, ekonomik aktivitelerin bölgesel dağılımı, istihdam ve ekonomik kalkınma AB ve ABD ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Ekonometrik modeller göstermiştir ki istihdam ve nüfusta bir artış genellikle bir bölgenin gerçek katma değerindeki önemli artışları harekete geçirmektedir.

Oyarzun ve Araya'nın (2001) yaptıkları çalışmada zaman serilerini kullanarak Şili'nin farklı bölgelerindeki ekonomik gelişme sürecini incelenmektedir. Solow'un yoksul bölgelerin zengin bölgelerden çok daha hızlı gelişerek zengin bölgeler düzeyine geleceğini içeren yakınsama hipotezine dayanılarak Şili'de 13 bölgeden seçilen veriler analiz edilmiştir. Analizi yapılan grupların ikisi arasında yakınsama görülmüştür. Ancak diğer iki grup arasında yakınsama bulunamamıştır. İki bölge ise ülkenin hiç bir bölgesiyle yakınsama göstermemektedir.

Öztürk'ün (2001) yaptığı çalışmada kalkınma ve bölgesel kalkınma kuramları ayrıntılı olarak verilmekte, sanayileşmenin tarihsel süreci ve ülkemizde Osmanlı devletinden başlayarak sanayileşme ve bölgesel gelişme farklılıklarının nedenleri üzerinde durulmaktadır. Özellikle sosyo-ekonomik kalkınma projesi olarak GAP'ın mevcut durumu ve gelecekte bölgeye etkileri incelenmektedir.

Batisse'nin (2002) yaptığı çalışma, Çin kentlerinin 1988-1994 dönemi katma değerindeki gelişme ve yerel ekonomik yapı (yerel sektörel uzmanlaşma, çeşitlilik, ve rekabet) arasındaki bağ üzerine kanıtlar sunmaktadır. Ekonometrik analizler birinci olarak çeşitlilik ve rekabetin yerel gelişme üzerine pozitif etkili olduğunu göstermiştir. Uzmanlaşmanın negatif etkisi tespit edilmiştir. İkinci olarak kıyı bölgelerindeki kentlerde konumlanmış endüstri sektörleri ile iç bölgelerde konumlanan endüstri sektörlerinde gelişmeyi etkileyen dinamiklerin farklı olduğu bulgulanmıştır.

Elvan'nın (2002) yaptığı çalışmada, kişi başı GSYİH değişim katsayıları kullanılarak, ülke genelinde yedi bölgenin kendi aralarındaki ve her bölgenin içinde illerin kendi aralarındaki gelişmişlik farkları ve bu farkların artma ve azalma eğilimleri incelenmiştir. GAP bölgesinde iller arası gelişmişlik farklarının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyi ülke ortalamasının altında olmakla birlikte GAP'ın etkisiyle katma değer açısından büyüme hızının diğer bölgelere göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Temel v.d. (2002) yaptıkları çalışmada, 1980-1996 döneminde Denizli ve Gaziantep illerinde gelişmenin düzeyi, boyutu, ve özellikleri, oluşum nedenleri, benzer gelişmenin diğer iller için model olup olmayacağı, sürekli bir özellik taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır. Çalışmada iki ilin sanayi yapısı ayrıntılı olarak analiz edilmektedir. Bölge sanayilerinin Türkiye imalat sanayi içindeki yeri, gelişimi, sektörel yapının

gelişimi, teknoloji düzeyi, ihracatın yapısı, ekonomik gelişmelerin bölge ekonomisine etkileri, alt yapı yeterlilikleri incelenmektedir.

Albayrak'ın (2003) yaptığı çalışma, Türkiye'de illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini belirleyen hipotetik yapıları çok değişkenli bir yaklaşımla incelemektedir. Hipotetik yapılar faktör analizi ile araştırılmış ve faktör analizi sonuçlarına diskriminant uygulanarak iller önceden belirlenen gelişmişlik gruplarına göre sınıflandırılmıştır. Araştırmada coğrafi, nüfus, eğitim, kültür, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik, mali, imalat sanayi, tarım, dış ticaret, enerji, konut, altyapı gibi çeşitli alanlardan 48 gösterge kullanılmıştır. Çalışma sonucunda eğitim, sağlık, coğrafi yapı, nüfus, altyapı, konut ve tarımsal yapı ile sanayileşmenin bölgelerin ve kentlerin gelişmelerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucuna göre Gaziantep ili gelişmiş iller grubunda yer almaktadır.

Dinçer v.d. (1996) illerin sosyo-ekonomik gelişme düzeyini belirlemek amacı ile yapılan araştırma, 2003 yılında yeni veriler ve DPT tarafından tespit edilen çok daha geniş kapsamlı 58 değişken kullanılarak geliştirilmiştir. Çalışmada Faktör analizi uygulanmıştır. Gaziantep bu çalışmada ikinci derece gelişmiş iller grubunda ve 20. sırada yer almaktadır.

Esfahani ve Ramirez'in (2003) yaptıkları çalışmada, altyapı ve GSYİH etkileşimlerine aracılık eden ekonomik ve kurumsal faktörler hesaplanarak, altyapı ve çıktı büyümesine ilişkin bir yapısal model geliştirilmiştir. Modelde altyapı hizmetlerinin GSYİH'ya olan önemli katkılarının bu hizmetlerin hazırlık maliyetlerini aştığı tahmin edilmektedir. Sonuçta bir ülkenin altyapı yetersizliklerinin üstesinden gelmek ve altyapı ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanan politikalara şekil verecek faktörler aydınlatılmaktadır.

Eşiyok'un (2003) yaptığı çalışmada, iller ve bölgeler düzeyinde imalat sanayinin yapısı 1927, 1964, 1973, 1981, 1996 sanayi sayım sonuçlarından elde edilen istihdam, katma değer, tesis sayısı değişkenleri kullanılıp, analiz edilerek, illerin sanayileşme düzeyleri belirlenmiştir. Çalışma sonucunda 1927 yılında Gaziantep, sanayileşme düzeyi olarak tesis sayısı açısından 7.sırada, 1964'de 12. sırada, 1973'de 8. sırada, 1981'de 9.sırada, 1996 yılında ise 7. sırada yer almaktadır. Ancak katma değer de hesaplandığı 1973, 1981 ve 1996 yıllarında katma değer açısından 23, 26 ve 21. sırada görülmektedir.

Kronthaler'in (2003) yaptığı çalışmada, birleşmeden sonra Almanya'nın doğu ve batı bölgelerindeki kentlerin ekonomik gelişme düzeyleri kümeleme analizi ile incelenmiştir. Çalışmada Alman kentlerinin ekonomik gelişme açısından 10 kümeye ayrıldığı, doğu bölgelerindeki kentlerin en az gelişmiş kentler olduğu, bu kentlerin birleşmeden sonra 12 yıl geçmesine karşın batıdaki kentlerin ekonomik düzeyine yaklaşamadıkları ve bu sürecin uzun zaman alacağı belirlenmiştir.

Shen'in (2003) yaptığı çalışmada, Çin'in Zhujiang delta bölgesinin uygulanan reformlar ve açık kapı politikaları sonucunda Hong Kong ve başka yerlerden yapılan muazzam yatırımlar sonucu gerçekleştirdiği ekonomik büyüme ve geçirdiği mekansal dönüşümler incelenmektedir. Kent ve bölge kalkınması bölgeye ilişkin demografik ve ekonomik veri seti kullanılarak geniş bir şekilde değerlendirilmiştir. Yerel olmayan yatırım akışı ve altyapı gelişimi faktörlerinin, kutuplaşmış kalkınmaya, bölgesel ekonomik büyümeye katkıları incelenmiştir. Bölgenin kalkınma deneyiminin Çin ve diğer ülkelerin bölgesel kentsel kalkınmalarına ışık tutacağı belirtilmektedir.

Tondl ve Vuksic'in (2003) yaptıkları çalışmada, Orta ve Doğu Avrupa'daki bölgesel gelişme ve bu iki grup arasındaki eşitsizlik analiz edilmektedir. 1995-2000

periyodu için verilerin tahminlendiği bir ekonometrik model kullanılmıştır. Gelir, fiziksel sermaye, beşeri sermaye, emek ve toplam faktör verimliliği, katılım oranı, kişi başına gelir, kişi başına sermaye, beşeri sermaye stoku, yatırım oranı, sermaye birikimi, eğitimsel kazanım oranı, nüfus değişimi ve teknolojik ilerleme faktörlerinin gelişmeye etkisi analiz edilmiştir. Analizler sonucunda doğrudan yabancı yatırımın bölgesel gelişme periyodunda çok önemli olduğu bulgulanmıştır. Sürpriz olarak ilköğretim okullaşma oranı Doğu Avrupa bölgelerinin ekonomik gelişiminde rol oynamamıştır. Buna karşın lise eğitiminin teknoloji transferinin gerçekleştirilmesinde katkısının olduğu bulgulanmıştır.

Adrian'ın (2004) yaptığı çalışmada, ulusal ve bölgesel verimliliğin gelişmesinde bölgesel değişimin etkileri, gelişme faktörleri, imalat sanayi için analiz edilmektedir. Öncelikle bölgelerin istihdam ve çıktı analizi yapılmış, ikinci olarak bölgelerin verimlilik gelişimi verimliliğin iki göstergesi olan kişi başına çıktı miktarı ve toplam faktör verimliliği esas alınarak analiz edilmiştir. Verimlilik gelişiminin ekonomik gelişmeye otomatik olarak bağlı olmadığı, bölgelerde tarihsel olarak yaratılmış özel karakteristiklere ve kamu politikalarının bir sonucu olarak tanımlanmasına bağlı bir fenomen olduğu sonucuna varılmıştır.

Erickcek ve Mckinney'in (2004) yaptıkları çalışmada, ABD'de küçük şehirlerin ekonomik gelişmesini etkileyen faktörler araştırılmaktadır. Ekonomik yapı, insan kaynakları, yaşam kalitesi, demografiye ilişkin değişkenler regresyon ve kümeleme analizi ile incelenmektedir. Analiz sonuçlarına göre eğitim, üniversite, kişi başına milli gelir, büyük firmaların varlığı gibi faktörler kentlerin ekonomik gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Gao'nun (2004) ortaya koyduğu çalışma ile Çin'de bölgesel endüstriyel gelişme teorileri incelenmektedir. Bölgesel gelişmenin kaynağı olarak tanımlanan bölgesel faktörler; dinamik dışsallıklar, bilginin yayılması, doğal avantaj, yerel piyasa koşulları, dış ticaret ve doğrudan yatırımlar ele alınmaktadır. Taşra düzeyinde Çin endüstrisinden 1985-1993 arası veriler kullanılarak analiz yapılmıştır. Dinamik dışsallığı arttıran yerel uzmanlaşma, yerel rekabet ve yerel endüstriyel çeşitlilik faktörleri analize dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda yerel rekabetin bölgesel endüstriyel gelişmeye pozitif etkisi saptanmıştır. Dış ticaret ve doğrudan yabancı yatırımın her ikisi de bölgesel endüstriyel gelişme üzerinde güçlü pozitif etkiye sahiptir. Çalışma sonucuna göre, yabancı yatırımcı firmalardan teknoloji transferi, yerel firmaların verimliliklerini ve uluslararası piyasalarda rekabet gücünü arttırmıştır.

Harris v.d. (2004) yaptıkları çalışmada Nevada eyaletindeki kentler ve Lincoln kenti karşılaştırılmaktadır. Karşılaştırmada nüfus, istihdam, eğitim, gelir, işgücü, girişimcilik eğilimleri ve kent ekonomisine etkileri analiz edilmektedir. Eğitimin, nitelikli işgücünün ve girişimcilik potansiyelinin kentlerin ekonomik gelişmesine katkı sağladığı bulgulanmıştır.

Karaca'nın (2004) çalışmasında, Türkiye'de bölgelerarası gelir farklılıklarını azaltmak amacıyla uygulanan politikaların etkili olup olmadığı il bazında 1975-2000 dönemini kapsayan veriler kullanılarak yakınsama analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda iller arası gelir farklılıklarında azalma değil artma olduğu bulgulanmıştır.

Öztürk'ün (2004) çalışmasında, Türkiye'de uygulanan neoliberal politikaların ekonomik faaliyetleri alansal olarak yeniden yapılandırmasına, bölgelerin ya da illerin verdiği tepki çeşitli ekonometrik modellerle araştırılmıştır. Çalışma sonucunda liberal politikaların bölge düzeyinde uygulanmasının bölgesel eşitsizlikleri giderebileceği belirtilmektedir.

WORLD BANK (2005) tarafından yapılan çalışmada, İngiltere'nin büyük kentlerinin karakteristiği Avrupa'nın yönlendirici kentleri ile karşılaştırılarak ortaya konulmaktadır. Karşılaştırmada GSYİH, yenilikçilik düzeyleri, eğitimsel kazanımlar, yaşam kalitesi, gibi faktörler kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre birçok İngiliz kentinin başarılı kıtasal kentlere olan benzerliklerine karşın ekonomik rekabet edebilirliklerinin azaldığı belirlenmiştir.

Decuir-Viruez'in (2006) çalışmalarında, Meksika'nın bölge ve kentlerinde ekonomik büyümenin kurumsal etkenleri incelenmektedir. Kurumsal yapı ile ekonomik büyüme ilişkileri ve karakteristiği analiz edilmektedir. Piyasa düzenlemeleri, stratejik sektörler, ihracat, yabancı yatırım projelerinin gelişmesi, yerel kamu finansmanı, finansal otonomi yerel düzeyde incelenerek ekonomik büyümeye etkileri incelenmiştir.

Owyang v.d. (2006) tarafından yapılan çalışmada, kent bazında istihdam büyümesi araştırılmaktadır. Büyüme ile insan kaynakları, endüstri karması ve ortalama firma büyüklüğü arasında güçlü ilişki bulunmuştur.

Alüftekin'in (2007) yaptığı çalışmada, Karaman ilinde tarımsal ürün işleyen KOBİ'lerin Karaman ilinin yerel ekonomik kalkınmasına katkıları incelenmektedir. Araştırmada tarımsal ürün işleyen KOBİ'lerin ilde üretilen ve il dışından sağlanan hammaddeleri işleme ve istihdam açısından il ekonomisine önemli katkı sağladığı ancak yerelde tarım- sanayi entegrasyonunun yeterince sağlanamadığı bulgulanmıştır. Bu çalışmalarda öne çıkan temel yaklaşımlar, 1970'lerden sonra önem kazanan yerel-bölgesel gelişme olgusunun 1950'lerde öne çıkan neo-klasik ve 1980'lerin ikinci yarısından sonra geliştirilen içsel büyüme kuramlarında vurgulanan ekonomik gelişme faktörleri açısından analiz edilerek, yerel-bölgesel-kentsel gelişme dinamiklerinin ortaya konulması yönündedir.

Uyan'ın (2009) doktora çalışmasında, bölgesel gelişme dinamikleri çerçevesinde, Gaziantep ilinde yerel ekonomik gelişmeyi etkileyen faktörler incelenmiştir. Bölgesel ekonomik gelişmeyi etkileyen dinamikleri belirlemek üzere yeni büyüme kuramları ışığında, Gaziantep ilinin ekonomik gelişme düzeyi ve ekonomik gelişme düzeyini etkileyen faktörler ortaya konulmuştur.

Çalışmalarda genel olarak, içsel büyüme kuramlarının ileri sürdüğü beşeri sermaye faktörünün buna bağlı olarak nitelikli, iyi eğitilmiş işgücü, yerel düzeyde firmaların yenilikçilik kapasitesi, ticari yaratıcılık, sosyal sermaye, sosyo-kültürel altyapı, kentleşme, dış ticarete yoğunlaşma, yerel endüstriyel kümelenme, yerel düzeyde bilginin birikimi ve yayılması, girişimcilik kapasitesi ve altyapısı olgularının ekonomik büyüme üzerinde klasik üretim faktörlerinden daha etkili olduğu vurgulanmaktadır.

3. SANAYİDE YER SEÇİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

3.1. Yer seçimi konusundaki görüşler

Lokasyonların oluşum şekli konusunda çok sayıda yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan birisi olan “en iyiyi arayan insan” modelinde lokasyonların seçilmesinde öne çıkan insan davranışları bir davranış matrisi üzerinden analiz edilmiştir. Davranışsal yaklaşımda lokasyon, karar verme tercihi bakımından ifade edilmektedir. Ekonomik coğrafya içinde ilk kez Pred (1967, 1969) firmaların lokasyon seçimiyle ilgili süreci davranışsal açıdan ele almıştır. Pred’e göre (1967:24) her lokasyon kararı, seçimi yapanların bilgi ve yeteneği kullanmasında meydana gelen farklılaşmalar altında meydana gelir. Başka bir deyişle, firmanın yaptığı lokasyon seçimi firmanın sahip olduğu bilginin niteliği ile firmanın bilgiyi kullanma yeteneğini etkileyen faktörler arasındaki karşılıklı etkileşimi yansıtmaktadır (Yavan, 2006:111). Bu çalışmada mekansal sınırlar içinde kalan lokasyonların analizi yapılmış, sınırlar iki optimal lokasyon gösterilerek haritalanmış ve sanayicilerin yer seçimi kararları hazırlanmış olan matris üzerine yerleştirilmiştir. Buna göre ele alınan sanayici tiplerinden birinci sanayici iyi bilgileri akıllı bir şekilde kullanarak doğru karar vermiş, fakat ikinci sanayici zayıf bilgi ve sınırlı beceriye sahip olmasına rağmen yalnızca şansının yardımıyla aynı lokasyonda yer almıştır. Üçüncü sanayici de bilgi ve beceri bakımından zayıf olmasının yanında şansı da yaver gitmemiş ve yanlış yer seçmiştir ki yakın bir zamanda iflas bayrağını çekecektir. Dördüncü sanayici kâr etmekte, fakat sahip olduğu bilgileri kullanacak beceride olmadığı için kâr oranı olması gerekenin epey altında kalmaktadır. Beşinci sanayici de aynı lokasyondadır çünkü kendisi az bilgisine rağmen iyi denebilecek bir beceriye sahiptir. Altıncı sanayici tipi bilgi ve beceri bakımından en yüksek düzeydedir. Bu nedenle sürekli olarak yüksek bir şekilde kâr etmektedir.

Diğer bir yaklaşım olan doyumu arayan insan teorisi, ilk olarak, herhangi bir lokasyondan elde edilecek maksimum kârın ne olduğunu parasal terimlerle ifade etmenin, daha az olarak da beş yıllık bir dönemde ne olacağını söylemenin, olanaksız değilse de çok geç olacağı gerçeğinden yürünerek, desteklenebilmektedir. Firmaların çoğu rakiplerinkinden daha yüksek kâr sağlamaktan her zaman memnun olmasalar bile tatmin olacaklardır. Kârlılık, böylece, lokasyon teorilerinin merkezini oluşturan mutlak bir durum olmaktan çok, göreceli bir durum olarak görülmektedir. Bu da, doğal olarak kârlılığın mekansal sınırları içinde kalan geniş bir lokasyonlar dizisi ortaya çıkarmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 1997:550)

Her sanayi tesisi üretim konusuna göre kendine özgü önceliklere ve ihtiyaçlara bağlıdır. Bazı tesislerin hammadde ve tedarikçilere yakın olması öncelikli iken bazılarının pazara yakın olması öncelikli olabilir. Tedarikçiler, hammaddeye yakınlık, pazara yakınlık, altyapının uygun olması, enerji kaynakları, işgücü, ulaşım, iklim, haberleşme imkanları, arazi maliyetleri gibi faktörler kuruluş yeri seçiminde göz önüne alınmaktadır. Her faktör için doğru bir kuruluş yeri olsa da tüm faktörlerin aynı oranda etkili olabileceği bir kuruluş yeri bulmak imkansızdır. Bu sebeple tüm faktörler göz önüne alınarak optimum kuruluş yeri tespiti yapılabilir.

İşletmeler için kuruluş yeri seçimi stratejik ve uzun vadeli bir karardır. Kuruluş yeri seçimi ile elde edilebilecek lojistik, teknolojik ve maliyet avantajları üretime başlarken rekabet avantajını getir. Buna karşın alınmış yanlış kararlardan geri dönmek çok zor ve maliyeti yüksektir. Tüm faktörler irdelenmeli, gelecekte bu faktörlerin ne yönde farklılaşabileceği de analizler ile ortaya konmalıdır. Belli bir süre için kuruluş

uygun olan yer zaman içinde avantajlarını kaybedebilir. Bu da işletmeyi rekabette zor bir duruma sokar. İşletmenin bulunduğu konumun değiştirilmesi gerekebilir.

Kuruluş yeri seçiminde devlet teşvikleri de önemli bir faktördür. Devlet; işletmelerin yer seçimi için dikkate aldıkları faktörleri belli bir bölgede avantajlı hale getirerek bölgenin gelişmesini istemektedir. Bu da sanayiciler için belli merkezlerde toplanarak maliyetlerin düşürülmesi imkânını sunmaktadır. Yine Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayi Siteleri ile belli merkezlerde toplanan işletmeler maliyetlerinde etkili bir tasarrufa gidebilmektedirler. Büyük sanayi tesisleri seri üretimleri sayesinde üretim maliyetlerini düşük seviyelerde tutabildikleri için arazi maliyetlerini de dikkate alarak daha esnek yer seçimi kararı verebilirler. Fakat büyük ölçekli sanayi tesisleri de yan sanayilerin varlığını dikkate almak zorundadır.

3.2. Yer seçimine etki eden faktörler

3.2.1. Hammadde

Bazı işletmeler, pazara uzak yörelerde kurulduklarından sipariş ettikleri ürünleri, zamanında olması gereken yere ulaştıramaz kaygısı içindeki müşterilerinin, başka işletmelerce de belirli bir malın üretimi için çeşitli girdileri kullanmak zorundadırlar. Bu girdilerin bir bölümü üretilecek malın önemli bir bölümünü oluşturur ki bunlara hammadde denir. Bir bölümü ise bu malın içine küçük ölçülerde doğrudan ya da dolaylı yollarla katılarak yardımcı madde ya da malzeme adını alır. Bu nedenle üretimin temel taşlarından biri olması nedeni ile hammadde imkânları, kurucu tarafından dikkatle üzerinde durulan bir konu olarak belirir. Ulaştırma olanaklarının az ve masraflarının çok olduğu bir madde söz konusu olduğunda, bunun çıkarıldığı ya da yetiştirildiği yerde işlenmesi gereği ortaya çıkar. Bu durumda, kaynağında kurulan işletmelerde temel hammaddedir. Örneğin sebze, meyve ve balık konserve fabrikaları bu grupta yer alırlar. Hammadde ile ulaşım etmenleri karşılıklı önem arz ediyorlarsa, bu etmenlerini ortak ele alınıp değerlendirilmesi yaklaşımı ile uzlaştıracı bir çözüm sağlayan yöre kuruluş yeri seçilmelidir.

3.2.2. Pazar

Kuruluş yeri seçiminde rol oynayan önemli bir etken de işletmenin pazar merkezine olan yakınlığı ya da uzaklığıdır.

Perakende ve toptan mal üreten işletmelerle, hizmet işletmelerinde kuruluş yeri, genel olarak pazara yakın bölgelerde belirlenir. Zaman zaman işletmeler ulusal pazarda faaliyet gösterirler ki; bu durum onların ürünlerini ülkenin her yanına kolaylıkla dağıtabilecekleri bir bölgede kurulmalarını gerekli kılar.

Pazar faktörünün özelliği, işletme ister büyük, ister orta ya da küçük olsun fonksiyonları açısından tümünü yakından ilgilendirmesidir. Şunu belirtmek gerekir ki, çabuk bozulabilen mallar üreten kuruluşlar ile ürünlerinin ebadı nedeniyle taşıma masrafları çok olan(ambalaj sanayi) kuruluşlar muhakkak tüketim pazarlarının içinde kurulmalıdırlar. Ayrıca, mala bağlı bir hizmet söz konusu ise, tamir ve bakım için malın yapıldığı yere gönderilmesi gerekiyorsa, pazara yakınlık zorunlu olur.

Bazı işletmeler, pazara uzak yörelerde kurulduklarından sipariş ettikleri ürünleri, zamanında olması gereken yere ulaştıramaz kaygısı içindeki müşterilerinin, başka işletmelere yönelmelerine engel olmak amacıyla, söz konusu pazar yerlerinde büyük depolar oluştururlar.

3.2.3. Enerji, Yakıt Yeterliliği ve Su

İşletmeler hareket halinde olan bir araca benzetilirse bu araçların yürümesi için enerji ve yakıt vazgeçilmez bir etkidir. Ucuz enerji ve yakıt kaynaklarına yakınlık da, işletmeleri yer konusunda yakından ilgilendirir. Örneğin, alüminyum, kâğıt, elektronik v.b. işletmeler, kömür, su, petrol, doğal gaz gibi maddelere, çok kullandıkları için diğerlerine göre daha fazla ihtiyaç duyarlar. Bu sebeple kuruluş yerini bunlara yakın bölgelerde seçmeleri akıllıca olur. Yer seçimindeki önemli etkenlerden biri de, su kaynaklarıdır. Ülkemizde henüz fazla üzerinde durulmayan bu husus, gerçekte birçok işkolu için vazgeçilmezdir ve iyi araştırılmalıdır. Örneğin; kuruluş yeri olarak seçilecek yörede suyun kimyasal bileşimi nasıldır? Miktar açısından tahmini ne kadar bir süre yetecektir? Isı durumu nasıldır? Sertlik derecesi nedir? Bu tip fiziksel özellikler, firma için yeterince elverişli değilse, faaliyet amacı ile uygun hale getirilmesi için ne gibi işlem ve harcamaların yapılması gerektiği de saptanmalıdır.

3.2.4. İşgücü

Kuşkusuz bir işletmenin işgücü olmadan faaliyette bulunması düşünülemez. Emek yoğun sanayi kollarında çalışmalarda bulunan işletmelerde, özellikle önem taşıyan bu konu, daha ziyade işçi ücretlerinin düşük olduğu ve bilhassa kalifiye işçinin sayıca fazla olduğu bölgelerin tercih edilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Kurucu öncelikle işi kurmayı düşündüğü bölgede bulunan diğer işletmelerdeki işçi sayı ve kalitesini araştırır. Daha sonra, işsizlerin sayısı ve bunların özellikleri hakkında bilgi sahibi olur. Bunun çeşitli yolları vardır. Öncelikle, İş ve İşçi Bulma Kurumu ile temasa geçilir. Sonra yöre ile ilişkin istatistiksel bilgiler incelenir, hatta konu ile ilgili çeşitli anketlere başvurulabilir. Böylelikle, işgücü miktarı ve kalitesini belirleyen kurucu, bunun maliyeti ile karşı karşıya kalır.

Günümüzde genel kanı, ucuz işçilikten yanadır. İşgücünün zamanında hazır olması da lazımdır. Mevsimlik çalışan işletmelerde zaman zaman bu problem görülmektedir. Turizm işletmelerinde özellikle gündeme gelen konu, belli zamanlarda işgücüne olan talebe yoğunlaştırır ki, seçiminde mevsimlik işgücü arzının olduğu yerleri dikkate almaları sonucunu doğurmaktadır.

Büyükşehirler ve çevreleri, işgücünü ön planda tutan emek yoğun işletmelerin vazgeçemeyeceği alanlardır. Bilgi ve yetenek açısından üstün, kalifiye işçilerin bulunması kolaylığının yanı sıra, buralarda çalışanların iş kolu ile ilgili bir, eğitime tabi tutulmaları, kurs ve benzeri çalışmalara katılmaları da, gerektiğinde diğer yerlere oranla daha kolaydır. Ancak, burada şunu da belirtmek gerekir ki, kuruluş aşamasındaki işletmeler genel olarak maliyetini düşünerek bu çabalar içine girmeye fazla rağbet etmezler. Orta büyüklükteki işletmeler, çoğunlukla büyük kent ve civarlarını kuruluş yeri olarak seçerken, büyük işletmeler daha ziyade kentten uzakta, geniş ve ucuz arazileri seçmektedirler. Çünkü buralarda, ileriki yıllarda oluşabilecek genişlemeye, çalışanlar için lojmanlar ve çeşitli sosyal tesisler kurmaya imkan sağlayan yerler bahis konusudur.

Bir başka konu, uzmanlaşmış işgücüne ihtiyaç duyulduğu alanlardır. Günümüz sanayileşmesinde bilgisayarlı otomasyon sistemleri yaygınlaştığından uzman işgücüne de fazlaca ihtiyaç duyulmaktadır.

İşgücü teminindeki problemlerin başında gelmekte olan bu husus, günümüzde hemen tüm ülkelerde bununla ilgili eğitim çalışmalarına hız verilmesini gerekli kılmıştır. İşçinin verimliliği de işletmelerin devamlılığı, sürdürülebilirliği bakımından çok önemlidir. Ucuz emek elde etmek çabası ile yakından ilgili olan bu konu, kuruluşlar için adeta hayati değer taşımaktadır.

3.2.5. İklim

Pek çok araştırmacı tarafından iklimsel özelliklerin işletme çalışanları üzerinde önemli etkileri olduğu söylenmektedir. Çalışanların iş yeteneklerine ve buna bağlı olarak verimliliğe olumsuz yönde tesir edecek yerlerin seçilmemesi gerektiği bir gerçektir.

Sıcaklık-soğukluk, yağış-nemlilik, rüzgar veya kuraklık gibi doğal elemanlardan oluşan iklim etmeni bir yandan işletmenin çalışmalarını mamulün bozulması, turistik tesislerin boş kalması gibi doğrudan etkilerken, bir yandan da birçok işletmeyi çalışanların performans kaybı, sağlık sorunlarının ortaya çıkması ve makine ve cihazların sık sık arızalanması gibi dolaylı yoldan etkileyebilir.

3.2.6. Ulaşım

Bu etken, diğerlerine oranla daha genel bir özellik taşıması ile ilgi çekmektedir. Günümüz şartlarında hızla iyileşme gösteren ulaştırma imkanlarına rağmen, yine de kurucular, özellikle zorunlu bir hammaddenin çokça kullanıldığı işletmelerini, taşıma giderlerini dikkate alarak, kaynağa yakın yerlerde kurmaktadırlar. Önceden sözünü ettiğimiz "hammadde" faktörü ile de paralellik arz eden "taşıma ve ulaştırma olanakları" faktörü içinde, bilhassa hammaddenin işletmeye getirilmesi ile birlikte, mamulün pazara taşınması da önem taşımaktadır. Dolayısı ile "pazar" faktörü ile de bir paralellik arz eder. Nakliye masrafları, iş sahibini düşündürmesinin yanında, bunu oluşturan, malın ağırlığı, kat edilecek mesafe, işin takibi, yolun çeşidi ve kullanılacak aracın durumu gibi içerikleri de, çeşitli risk faktörleri ile beraber göz önünde bulundurulmalıdır.

Neticede, kuruluş yeri faktörleri içinde, işletmelerin pek çoğunun "taşıma ve ulaştırma olanakları" faktörünün olumlu olumsuz etkilerini dikkate alarak ve diğer faktörlere kıyasla buna çok daha fazla önem vererek kuruluş yerini belirlediklerini söylememiz mümkündür.

3.2.7. Diğer Faktörler

Buraya kadar bahsedilen etkenlerin dışında, kurucuların üzerinde durdukları, daha az önem taşıdığı zannedilen ancak hayati sonuçları olabilen bazı noktaları da açıklığa kavuşturmakta yarar vardır.

İlkin söz edilmesi gereken, bölgedeki vergi ve benzer teşvik önlemlerinden (yatırım indirimi, ihracatta vergi iadesi, ucuz krediler v.b.) yararlanma olanaklarıdır. Çünkü hiçbir iş sahibi tesisini (eğer bölgeden bölgeye farklılık gösteriyorsa) vergi diliminin yüksek olduğu yörede kurmak istemez. Yine oradaki kamu yöneticilerinin, bu tür işletmelere olan yaklaşımları, etkileri ve yardımları da dikkate alınır.

Bir diğer faktör arazi seçimi ve inşaat masrafları ile ilişkindir. Maliyeti yüksek bir arazi ve tesis hiç bir cazip yanı olmadığından, kurucu öncelikle elverişli arazi ve binaların, uygun inşaat bedellerinin olduğu yörelere kaymaktadır.

1970'li yıllarla birlikte gelişmiş sanayi ülkelerindeki gelişmiş sanayi bölgeleri olarak nitelenen mekan birimlerinde durgunluk ve gerileme süreci yaşanırken aynı ülkelerin kırsal veya az gelişmiş olarak nitelenen bölgelerinde iktisadi hareketlilik gözlenmiştir. Bu bölgeler büyük ölçüde; öz kaynak, yerel girişimcilik özellikleri, esnek üretim teknolojileri ve ilişkileri, dayanışma, güven ve örgütlenme kapasitesi gibi içselleştirilmiş faktörlere dayalı olarak gelişmişlerdir. Yüksek teknolojiye dayanan sektörlerde ve aynı zamanda geleneksel olarak nitelenen emek yoğun sektörlerde de uzmanlaşarak dünya piyasalarına girebilme başarısını göstermişlerdir.

Bu yeni sanayi bölgeleri ulus ötesi şirketlerle rekabet etmede başlı başına bir model olarak görülmektedir. Yöreye özgü kaynaklara dayalı iktisadi faaliyetleri ifade eden bölgeselleşme olgusu küreselleşmeye alternatif düşünülmeyle beraber küreselleşmeyi tamamlayan bir süreç olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşmeye paralel olarak bölgeselleşme hareketlerinin de son yıllarda hız kazandığı gözlenmektedir. Bu hususta Türkiye'den verilebilecek en güzel örnek Gaziantep şehrinin yakaladığı büyümedir.

4. GAZİANTEP’İN COĞRAFİ KONUMUNU OLUŞTURAN UNSURLAR

4.1. Gaziantep’in Ülke ve Bölge İçindeki Yeri

Gaziantep, Güneydoğu Anadolu’nun 1. ve en gelişmiş, Türkiye’nin ise yerleşme merkezleri kademelenmesi içinde 6. büyük şehridir. Bölgede uygarlığın ilk yerleri olan Mezopotamya ve Akdeniz arasında yer alması nedeniyle güneyden gelip kuzeye - batıya giden ve Akdeniz’den gelip doğuya – kuzeye giden yolların kavşağında, tarihi ipek yolunun üzerinde yer almaktadır. Bu nedenlerden dolayı tarih öncesi çağlardan beri insan topluluklarının yerleşme alanı, ticaret merkezi ve transit geçiş yeri olmuş ve bu durum önemini daha da artırmıştır.

Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Mersin Limanına en yakın yerleşim bölgesidir. Demiryolu bağlantısının üzerinde yer alması, Orta Doğu’ya açılan kapı olması ve geleneksel adı ‘İpek Yolu’ olan E-24 Karayolu üzerinde yer alması önemli avantajlarındandır. Cumhuriyet öncesi Halep ve sonrası Adana’nın etki alanı içerisinde olan Gaziantep, gösterdiği hızlı gelişme sonucunda, doğusundaki Urfa, Diyarbakır, Mardin, Hakkari, Adıyaman gibi illeri, güneyinde Kilis ve batısında Kahramanmaraş illerini etkisi altına almıştır (Şekil 4.1.).

Şekil 4.1. Gaziantep’in Bölgesel Konumu (17.11.2011, www.earth.google.com)

Etkisine aldığı doğu illerinin yanında yakın çevresinde yer alan yerleşmelerle de güneybirlik ilişkileri vardır. Kahramanmaraş ve Kilis illerine yarım saat aralıklarla karşılıklı olarak hizmet veren otobüs hatları mevcuttur. Günlük ilişkisinin en sık olduğu

yerleşmeler; Kahramanmaraş ve köyleri, Kilis, İslahiye, Oğuzeli, Yavuzeli, Araban, Pazarcık’tır. Gaziantep kent merkezine, Kahramanmaraş’a bağlı köylerden ticari, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmak amacıyla günlük yolculuklar yapılırken, Nizip ve Oğuzeli yerleşmelerinden çalışma amaçlı yolculuklar yapılmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi’nin (GAP), Gaziantep’ in bölge içindeki yerini ve işlevinin tanımlanmasında önemli rolü vardır. Bölge halkının gelir düzeyi ve hayat standardını yükselterek, bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak, kırsal alandaki verimliliği ve istihdam imkanlarını artırarak, sosyal istikrar, ekonomik büyüme gibi milli kalkınma hedeflerine sahip olan GAP, çok sektörlü, entegre ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile ele alınan bir bölgesel kalkınma projesidir.

Güneydoğu Anadolu Projesi içerisinde; Fırat ve Dicle havzaları ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak olmak üzere toplam 9 il yer almaktadır. 1990 yılında hazırlanan GAP Master Ana Planına göre sanayi ve nüfus öncelikle Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır’ı birbirine bağlayan gelişme aksı boyunca yoğunlaşacak, daha sonra bölge bütününe yayılacaktır. Bu gelişme senaryosunda Gaziantep ihracata dönük imalat merkezi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kentsel hizmetlerin ulaşılabilirliği ve toprak kabiliyeti özellikleri göz önünde bulundurularak GAP bölgesinde mekansal gelişme belirlenmiştir. Gaziantep bu sınıflandırmada Siirt’le birlikte; “kentsel hizmetlere yakın, düşük arazi kullanım kapasitesi” olan 2. bölgede yer almaktadır.

Bu ana bölgenin altında yer alan Gaziantep gelişme alanı, Gaziantep çevresi ile Suriye sınırına bitişik alanı kapsamaktadır. Akdeniz kıyısından içeriye ve Anadolu’dan Ortadoğu pazarlarına bir geçit kapı konumundadır.

4.2. İklimi

İlde Akdeniz ile kara iklimleri arasında geçiş özelliği gösteren bir iklim tipi hakimdir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlı geçer. İlin batı kesiminde Akdeniz iklimi görülür. Gaziantep kentinde yıllık ortalama sıcaklık 14,5° C’dir. En soğuk ay (Ocak) ortalaması 2,3° C, en sıcak ay (Temmuz) ortalaması 27,1 °C’dir. Bugüne kadar tespit edilen en yüksek sıcaklık 44° C (13.07.2000), en düşük sıcaklık 17,5° C’dir. İlde yıllık yağış miktarı 578.8 mm’dir. Yağışlı gün sayısı ise 86’dir. Yağışlar; Akdeniz bölgesinde olduğu gibi, daha çok kış mevsiminde görülür. Yıllık ortalama yağış miktarı, Gaziantep kentinde 574 kg/m², yıllık ortalama kar yağışlı gün sayısı 6.2’dir. Karla örtülü ortalama gün sayısı 11.9, donlu geçen ortalama gün sayısı 55,7 gündür (Tablo 4.1.).

Yapılan rasatlara göre yıllık hâkim rüzgar yönü güney batı (lodos) rüzgarlarıdır. İlkbahar, yaz ve sonbahar aylarında genellikle batıdan doğuya doğru rüzgarlar güneybatı (lodos), kuzey batı (karayel) ve batı yönünden eserler. Kasım, Aralık, Ocak ve Şubat aylarında ise daha fazla doğu yönünden gelen kuzeydoğu (poyraz) rüzgarları hakimdir.

Tablo 4.1. Gaziantep meteorolojik gözlem değerleri (20.02.2012, www.mgm.gov.tr)

GAZİANTEP	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Sıcaklık (°C)	3.1	4.4	8.4	13.3	18.7	24.1	27.8	27.5	22.9	16.4	9.3	4.8
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	8.0	9.5	14.3	19.8	25.7	31.4	35.5	35.5	31.4	24.5	16.2	9.9
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-0.8	0.1	3.2	7.5	12.0	17.1	21.0	21.0	16.3	10.5	4.5	1.0
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	3.8	4.4	5.5	6.9	8.7	10.6	10.8	10.2	9.0	7.2	5.5	3.8
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	12.3	12.3	12.3	10.9	6.8	2.7	1.8	1.8	2.1	6.6	9.2	11.9
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (kg/m ²)	90.2	83.3	74.5	56.1	29.3	7.9	6.3	6.6	7.8	38.7	68.3	93.6
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen En Yüksek ve En Düşük Değerler (1975 - 2010)*												
En Yüksek Sıcaklık (°C)	19.0	21.0	27.4	34.0	37.8	39.6	44.0	42.0	40.8	34.4	27.3	25.2
En Düşük Sıcaklık (°C)	-16.8	-15.6	-11.0	-2.5	3.2	7.1	11.8	12.7	6.4	-1.3	-7.0	-13.4

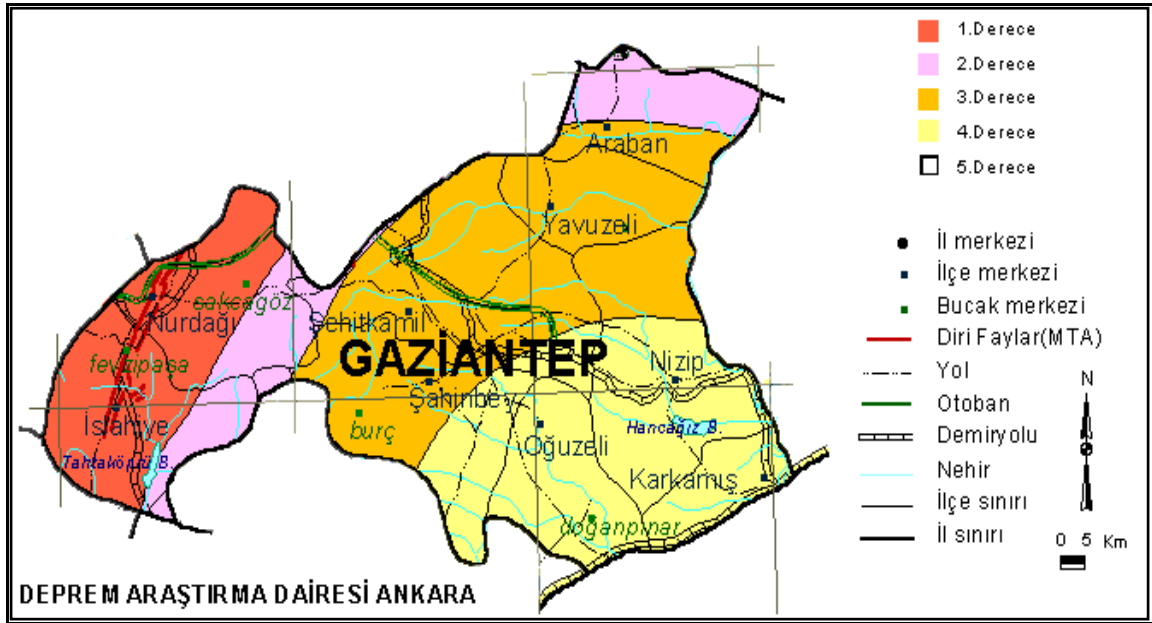
4.3. Yer Şekilleri

Gaziantep İli, Toroslar’ın çizdiği yay ile Suriye ve Irak sınırları arasında kalan Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde bulunur. Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinden biri olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi genelde az yüksek bir platodur; bir çok çanaklaşmış havza ve alçak tepeden oluşmuştur.

Hatay-Maraş Çukurluğu ile Fırat Irmağı arasında yer alan Gaziantep platosunun kuzeyi, yine bir çukurluk alan olan Araban Ovası ile kaplıdır. Çukurluk alanlarla kuşatılmış olan yörede, en yüksek nokta 1.500 m.’ye ulaşır. En alçak noktası 300 m. dolayındadır. Ortalama yüksekliği 750 m. olan bölgede, 500-750 m. ve 750-1.000 m. yükseltili basamaklar, il toplam alanının yaklaşık % 83’ünü oluşturur. Plato üzerinde tabanlı vadiler ve karstik çukurlar oldukça yaygındır.

4.4. Jeolojik Yapısı

Gaziantep il merkezi , Türkiye Deprem Bölgeleri Haritasında 3. deprem kuşağında yer almaktadır (Şekil 4.2.). Kent merkezi herhangi aktif bir fay üzerinde yer almamaktadır. Kent merkezine en yakın deprem riski taşıyan bölge Gaziantep’in doğusundaki Ölüdeniz, Reyhanlı, Kırıkhan, İslahiye, Türkoğlu, Kahramanmaraş, Gölbaşı ve Adıyaman üzerinden geçen “Doğu Anadolu Fay Hattı”nın yer aldığı alandır.

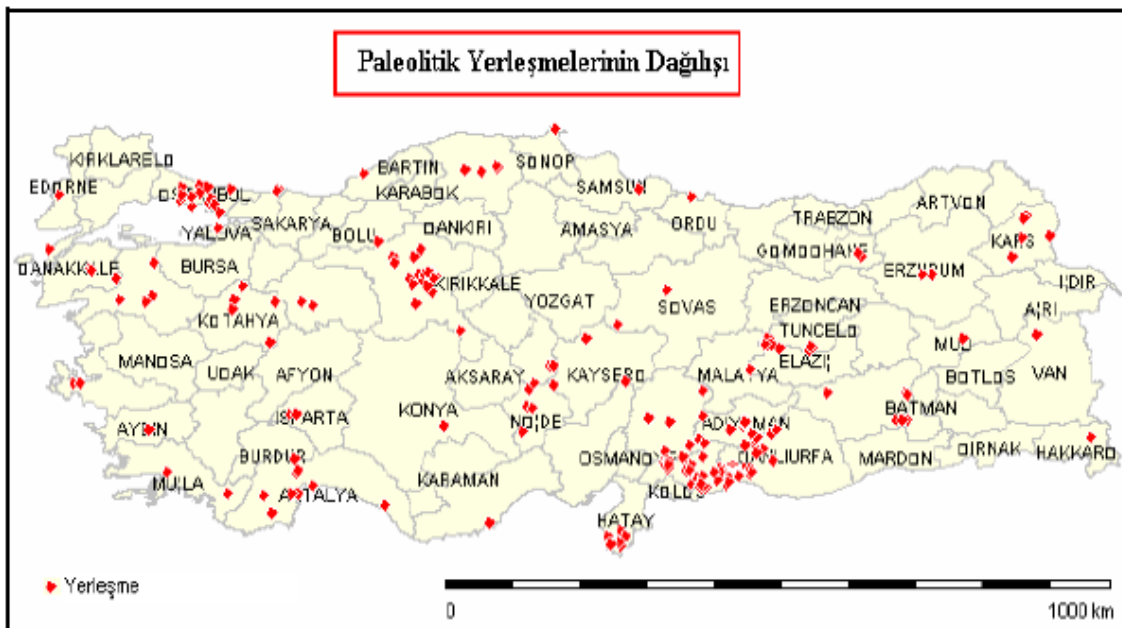

Şekil 4.2. Gaziantep İli Deprem Bölgeleri Haritası (Gaziantep B.Ş.B., Stratejik Plan 2007-2011:42)

4.5. Gaziantep’in Tarihi

Gaziantep ve çevresi Anadolu’da Paleolitik’ten bu yana her daim yerleşim yeri olmuş alanlardan birisidir.

Yaklaşık altı bin yıldır üzerinde pek çok insan topluluğuna yerleşim sahası ve geçit yeri olan Gaziantep İli, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin birleştiği noktada, Mezopotamya ve Suriye ile Anadolu arasındaki önemli kilit bölgelerinden birisini temsil etmektedir .

Şekil 4.3. Türkiye’deki Paleolitik Yaşam Alanları (Özgür, 2010:43)

Türkiye'deki Paleolitik yaşam alanlarının haritası incelendiğinde (Şekil 4.3) İstanbul, Ankara, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman ve Hatay illerinde bir yığılma olduğu görülmektedir. Gaziantep çevresinin coğrafi konumunun sadece günümüzde değil, çok eski dönemlerde de önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Şehrin ilk kurulduğu yer Kahramanmaraş yolu üzerindeki Dülük (eski adıyla Dolichenus) şehridir. Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından birisi olan Gaziantep'te yapılan arkeolojik araştırmalar neticesinde bölgedeki ilk yerleşim birimlerinin Paleolitik çağa kadar uzandığı tespit edilmiştir. Ayrıca Kalkolitik, Neolitik, Hitit, Büyük İskender, Mitani, Asur, Pers, Selevkoslar, Bizans, Roma, İslam, Türk-İslam, Osmanlı dönemlerini de yaşamış ve bu dönemlere ait eserleri günümüze kadar taşımıştır (25.04.2010, www.gaziantepkulturturizm.gov.tr).

Osmanlı kaynaklarında “Ayıntab” olarak geçen Gaziantep şehri ilk Hititler tarafından “Hantab” adı ile kurulmuştur. Sonrasında Hz. Ömer zamanında İslam orduları tarafından fethedilen bu şehir, çevresindeki pınar ve su kaynaklarından dolayı “Parlak Pınar” anlamına gelen “Ayıntab” ismini almıştır.

Gaziantep kimi zaman Huriler'in, Mısır Firavunları'nın, Asurluların, Babillilerin, Medler'in istilasına uğramış; kimi zaman ise Romalıların eline geçmiş ya da Anadolu ve İran'ı istila eden İskender tarafında Makedonya Krallığı topraklarına katılmıştır (25.04.2010, www.gaziantepililerderneği.org).

Bir ara Doğu Roma Antep'i geri alsa da, Abbasiler zamanında 782'de yeniden İslam topraklarına geçmiş; 10. yüzyılda da Araplarla Doğu Roma İmparatorluğu arasında çarpışmalara sahne olmuş ve ardından Antep Selçuklu Türkler tarafından 1067'de fethedilmiştir (Turan, 1971: 73). Ancak yıllar itibariyle Antep sürekli el değiştirmiştir.

Dulkadiroğulları ve Memlukluların eline geçen kent 20 Ağustos 1516'da Yavuz Sultan Selim tarafından Mercidabık Meydan Savaşı ile Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına katılmıştır. Ancak I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenik düşmesi ve 1918'de Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalanmasının ardından Antep 15 Ocak 1919'da İngilizler, 5 Kasım 1919'da da Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Her iki tarafta da yaşanan büyük kayıplara rağmen Antepliler 1 Nisan 1920'den, 7 Şubat 1921 tarihine kadar dünyanın en büyük kent direnişini göstermiş ve bu özelliği ile de 6 Şubat 1921'de TBMM'nin 93. sayılı kanunu ile “Gazi”lik unvanı verilmiş, Antep adı Gaziantep olarak değiştirilmiştir. 20 Ekim 1921'de ise TBMM'nin Fransa ile imzaladığı Ankara Antlaşması'yla da Fransızlar şehirden çekilmiş ve 25 Aralık 1921'de Gaziantep bağımsızlığına kavuşmuştur.

Güney kentlerimiz içinde Fransız işgaline en uzun süre direnen Gaziantep, Fransız birliklerine vakit kaybettirerek batı cephesinde Yunan'la savaşan Türk Ordusu'nu rahatlatmıştır. Kentin bu kritik konumu ilerleyen dönemde ekonomik anlamda hızla büyümesini de kolaylaştırmıştır.

4.6. Nüfus ve Yerleşmesi

31 Aralık 2011 tarihi itibariyle Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre, 1.753.596 (Tablo 4.2.) kişilik bir nüfusa sahip, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en gelişmiş, Türkiye'nin il nüfusu olarak 8. ve kent nüfusu olarak 6. büyük kenti olan Gaziantep, sanayisi ve ticari hacmi ile de tüm dikkatleri üzerine çekmektedir.

Gaziantep Dünya’da 1999-2010 yılları arasında en hızlı şehirleşen ilk on şehir arasına girmiştir. Bu hızlı nüfus artışının önemli bir kısmı göçten kaynaklanmaktadır. Büyük oranda kendi taşrasından göç alan Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Kilis ve Adıyaman gibi çevre illerin kırsal bölgeleri başta olmak üzere Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden göç almaktadır. Kentin ekonomik gelişme hızı ise göç merkezi olmasının en büyük nedenlerinden biridir.

Tablo 4.2. Ülkemizde en fazla vilayet nüfusuna sahip olan iller
(02.12.2012, www.tuik.gov.tr)

1.	İstanbul	13,624,240	11.	Kocaeli	1.601.720
2.	Ankara	4.890.893	12.	Diyarbakır	1.570.943
3.	İzmir	3.965.232	13.	Hatay	1.474.223
4.	Bursa	2.652.126	14.	Manisa	1.340.074
5.	Adana	2.108.805	15.	Kayseri	1.255.349
6.	Antalya	2,043.482	16.	Samsun	1.251.729
7.	Konya	2.038.555	17.	Balıkesir	1.154.314
8.	Gaziantep	1.753.596	18.	Kahramanmaraş	1.054.210
9.	Şanlıurfa	1.716.254	19.	Van	1.022.532
10.	İçel	1.667.939	20.	Aydın	999.163

31.12.2011 ADNKS rakamlarına göre Gaziantep toplam nüfus bakımından 8. iken (Tablo 4.2.), net göç hızı binde 4.20 olarak gerçekleşmiştir. Son beş yılda net göç hızı katlanarak artmıştır (Tablo 4.3.). Bu göç hızı ile Gaziantep Türkiye’de 10.sırada yer almıştır.

Tablo 4.3. Gaziantep Göç İstatistiği (02.12.2012, www.tuik.gov.tr)

	<i>Toplam nüfus</i>	<i>Aldığı göç</i>	<i>Verdiği göç</i>	<i>Net göç</i>	<i>Net göç hızı(‰)</i>
2007-2008	1,612,223	37,184	36,229	955	0.59
2008-2009	1,653,670	36,075	34,125	1950	1.18
2009-2010	1,700,763	40,380	36,327	4,053	2.39
2010-2011	1,753,596	45,991	38,634	7,357	4.20

Foto 4.1. Gaziantep şehir merkezinden güneydeki Karataş Mevkii'nin görünümü

Kentin en önemli sorunlarından biri, öncelikle kendi kırsalı ve taşrası başta olmak üzere, çevre illerden aldığı yoğun göç ve göçle gelen nüfusun demografik ve sosyo-ekonomik özellikleridir. Gaziantep'e göçün 1950'lerden beridir bir süreklilik arz ettiği, ancak esas göç yoğunluğunun 1970'lerden sonra başladığı ve önemli bir artış sergilediği görülmektedir. Kente göçle gelenlerin yaklaşık % 25'lik bir kesimi 1980 öncesinde kente göç etmişken, 1980 sonrasında kente göç edenlerin oranı toplam % 75'tir. Başka bir deyişle, kente göçle gelen her 4 kişiden 3'ü 1980 sonrası kente yerleşmiş kişilerden oluşmaktadır. Kent genelinde tüm hane halkı nüfusu göz önünde bulundurulduğunda ise göçmen oranı % 31,6'dır. Kısacası, kente yaşayan her 3 kişiden 1'i Gaziantep kent merkezi dışında doğmuş ve kent merkezine sonradan yerleşmiş kişilerden oluşmaktadır. Sadece 2010-2011 yılları arasındaki kır-kent nüfus oranındaki değişime bakmak bile kentleşme hızını görmek açısından yeterli olmaktadır. Gaziantep kentini meydana getiren Şahinbey, Şehitkamil ve Oğuzeli ilçeleri'de 2011 itibariyle yıllık kentleşme hızı % 2,4 olarak gerçekleşmiştir. Şahinbey'in daha çok kendi kırsalından, Şehitkamil'in ise ilçe sınırları dışından göç aldığı, Oğuzeli'nden ise ilçe dışına göç olduğu görülmektedir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4. Gaziantep B.Ş.B. İlçeleri Kır-Kent Nüfusu Yıllık Değişimi
(Gaziantep Ticaret Odası, Rakamlarla Gaziantep 2012:12)

İlçe	2010			2011			Değişim Oranı		
	Belde/Köy	Şehir	Toplam	Belde/Köy	Şehir	Toplam	Belde/Köy	Şehir	Toplam
Şahinbey	13.123	730.562	743.685	12.628	756.867	769.495	%-4	%3,6	%3,5
Şehitkamil	32.955	593.958	629.913	33.249	619.485	652.734	%0,9	%4	%3,6
Oğuzeli	12.589	16.534	29.123	12.209	16.534	29.146	%-3	%2,4	%0,08

Foto 4.2. Gaziantep şehir merkezinden kuzeydeki Karşıyaka ve Beykent mevkiinin görünümü

1970’li yıllarda hızlanan il içi kırdan kente göç dalgası ile üstteki fotoğrafta görülen Karşıyaka semti gecekondulaşma sahası olarak hızla dolmuştur. Şehrin uzak çevresinde, kuzeydoğuda Beykent, doğuda Esentepe ve güneydeki Karataş’ta TOKİ tarafından toplu konut sahaları oluşturulsa da merkeze yakınlık avantajına sahip Karşıyaka, Düztepe, Ünalı, Çıksorut gibi plansız semtler yoğun yerleşim alanı olma özelliklerini korumaktadırlar.

4.6.1. Gaziantep’in Kentsel Gelişimi

Gaziantep şehri, Fırat Nehri’nin kollarından biri olan Alleben deresinin aktığı kuzeyinde ve güneyinde iki yükseltinin sınırladığı vadide kurulmuştur. Alleben deresi kenti doğu-batı yönünde ikiye ayıran doğal bir eşik konumundadır. Alleben deresine paralel olarak E-24 Karayolu (İpek Yolu) ve demiryolu da kent gelişimini sınırlamaktadır. Diğer doğal sınırlayıcılar; kuzeybatıda Dülük Ormanı ve askeri alan, doğuda KÜSGET-GATEM kullanımlarıdır.

Foto 4.3. Kale altında Gümrük Han ve çevresi 1930 öncesi (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı, 2007-2011:31)

İlk şehir kuruluşunun kalenin bulunduğu tepede olduğuna yönelik bulgular elde edilmişti. İlerleyen dönemlerde de kent kale dolaylarında gelişmiştir. Kent yakınında önemli yerleşmelerin bulunmadığı eski yapıtların, camilerin kent içerisindeki konumlanışından anlaşılmaktadır (Foto 4.3.).

1938’e kadar kentin tarımsal topraklara ve yamaçlara doğru küçük sıçramalarıyla yeni mahalleler gelişmiş ve kent içerisinde boş alanlar dolmuştur. 1950’ye kadar nüfus hızla artmış ve kent güney yamaçlara ve Karşıyaka’ya yayılmıştır.

1950 sonrasında köylerden gelen göçle kentin yeni iskana açılan yerleri; küçük el sanatları faaliyet alanları ve çeşitli kuruluşların binaları ile dolmuştur. Bu tarihte öngörülen yapısal değişikliklerle, düşük gelirli güneydeki ve Karşıyaka’daki yamaçlara yerleşirken, yüksek gelirli batıdaki bahçeli ve apartman tipi konut alanlarında yerleşmişlerdir.

4.6.1.1. 1930-1950 dönemi

Yapılaşma yasakları Değirmişem, İncilipınar, Sarıgüllük gibi Alleben çevresindeki bağ bahçe nitelikli tarımsal alanların korunmasını sağlamıştır. İşçi konut alanı olarak öngörülen alanların denetimsizliği ise kontrolsüz yapılanmayı beraberinde getirmiştir (Foto 4.4.). Kent merkezinde yer alan; Gaziler, Karagöz, Suburcu, Hürriyet, Atatürk, İstasyon Caddelerinin genişletme uygulamaları kısmen gerçekleşmiştir. Vilayet, Merkez Bankası, Ziraat Bankası, Cumhuriyet Halk Fırkası binalarının yer aldığı Hürriyet Caddesi üzerinde Çukurbostan mevki, kentin merkezi iş alanı olarak gelişmeye başlamıştır.

Foto 4.4. Şahinbey İlçesi Özdemiş Caddesi (1940) (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı, 2007-2011:30)

4.6.1.2. 1950-1970 dönemi

1950’lerden sonra göç ile gelen düşük gelir grupları güneyde Düztepe, kuzeyde Karşıyaka yamaçlarına yerleşmiştir. Yüksek gelir grupları ise bahçeli veya apartman tipi konut alanlarına yerleşmiştir. 50’li yıllarda kent nüfusu 70 bin civarında iken çok hızlı büyüme dönemi başlamış ve 1970 de nüfus 225 bine ulaşmıştır. Atatürk Caddesi devamında Ordu Caddesi açılmış ve böylece Kilis, Halep güzergahı bu aks üzerine kaymıştır. Atatürk Caddesi üzerinde Askerlik Şubesi ve Garnizonun yer almasıyla güvenlik, prestij vb. nedenlerle üst gelir gurubu bu bölgeye (Kavaklık) yerleşmeye başlamış, bu da kentin güney batı yönünde büyümesini sağlamıştır. Yine bu dönemde İnönü Caddesi açılmış, bu cadde üzerinde garajlar ve küçük sanatlar yer almıştır. Kent merkezinin güneye ve batıya doğru büyüdüğü kentteki merkez fonksiyonlarının mekansal olarak ayrışmaya başladığı izlenmektedir.

Gaziler Caddesi kesimi yenilenmeye başlarken eski kent kısmındaki yollar açılarak motorlu taşıt trafiğine uygun hale getirilmiştir. Önceki Alleben Deresi kuzeyindeki tarımsal alanların korunması da sağlanmıştır. İpek Yolu’nun E-90 karayolu olarak şimdiki Karşıyaka ve Gar binasının kuzeyinden bağlanması kent makro formunun şekillenmesinde etkili olmuştur. Şehirlerarası ulaşımı sağlayan ve kent merkezindeki ticaret alanlarından geçen bu yolun yer değiştirmesi, beraberindeki işlevlerin de kent dışına taşınmasına sebep olmuştur. Bu yolun açılmasıyla Karşıyaka, Yeşilova, Boyno mahallelerinde kontrolsüz büyüme gelişmiştir.

Yeni karayolu yatırımı tarımsal niteliği olan Alleben kuzeyindeki, Değirmişem, İncilipınar ve Sarıgüllük mevkiilerinin kentsel taleplerle baskı altına alınmasına yol açmış ancak tarımsal nitelik sürmüştür.

İstasyon Caddesinin devamı Nizip Caddesi, Araban yolu ve İpek yolu üzerinde küçük sanayi iş yerleri yer almaya başlamıştır. Kavaklık, Bahçelievler ve Öğretmenevleri mahallelerinin yanında bu dönemde kentte 40’a yakın mahalle oluşmuştur. İmar planı dışındaki alanlarda, hazine arazilerinde ve hisseli tapulu alanlarda düşük nitelikli işyeri ve konut üretim süreçleri hız kazanmıştır.

4.6.1.3. 1970-1990 dönemi

Yeni gelişme alanlarını yaygınlaşması ve bu dönemde ağırlıkla sanayinin yer seçimi yerleşme alanlarını şekillendirmiştir. İmalat sanayi önce kent merkezinin güney ve güneydoğusunda yer alırken, daha sonra merkezin doğusunda ve kuzeyinde gelişmiştir. Küçük Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi Sitesinin temelleri atılmış, özellikle Küçük Sanayi Sitesi bu dönemde gelişme göstermiştir. Planlı olarak Küçük Sanayi Sitesi karşısında Gazikent toplu konut alanı oluşturulmuştur. Kaçak yapılaşmanın doğuya kaymasıyla Çıksorut mahallesi oluşmuştur.

İncilipınar, Değirmişem, Sarıgüllük üzerinde artan yapılaşma baskıları ile bu alanlar imar planı ile yapılaşmaya açılmıştır. Kentte yaşayan orta ve üst gelir grubunun yerleştiği bu yeni alanların bir kısmı zaman içinde yeni kent merkezinin geliştiği alan haline gelmiştir. Stadyum yanındaki Defterdarlık binasının yapımı ile başlayan yeni kent merkezi gelişimi; Valilik, Emniyet ve Belediye binalarının yapımı ile hız kazanmış ve bugün Muammer Aksoy, Gazi Muhtar Paşa, İstasyon ve Kültür Park arasında kalan alan kentin merkezi iş alanını oluşturmuştur.

İnönü Caddesinin sebze halinden doğuya doğru olan kısmı açılmış, devamı olan ve o zaman için kent merkezini güneyden kuşatarak geçip tekrar İpek Yoluna bağlanan bir aksı oluşturan Tüfekçi Yusuf Caddesi ve Oğuzeli ve güney köylerinin bağlantı yolu olan Kenan Evren Caddeleri de bu dönemde kullanıma açılmıştır.

Üst gelir grubu bu dönemde Kavaklık prestij bölgesini terk etmeye başlamış, ve daha yüksek katlı, daha geniş dairelere yerleşmiştir. Fevzi Çakmak Bulvarı’nın genişletilmesi ve bu yol üzerinde SSK Bölge Hastanesinin yapımıyla, yeni yapılaşma alanları bu yol üzerinde yer almıştır. Hoşgör, Yukarıbayır, Düztepe, Göztepe, Kayaönü, Zeytinli, Yavuzlar, Üçoklar, Bozoklar ve Perilikaya mahalleleri yine bu dönemde gelişen düşük nitelikli konut alanlarıdır.

4.6.1.4. 1990 sonrası dönem

Kentin hızlı gelişimi çevre yerleşimlerle ticaret, eğitim, sağlık amaçlı günlük ilişkilerin yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Güney ve batıda Dumlupınar, Güzelvadi, Onur, Kahvelipınar, kuzeyde Mevlana, Sekiz Şubat, Yunus Emre, Zeytinli Mahalleleri oluşmuştur. Büyükşehir Belediyesi, Valilik, Emniyet Müdürlüğü, İl Özel İdare, Maliye gibi birimlerin yer aldığı idari merkez İncilipınar mahallesine kaymıştır.

Foto 4.5. Gaziantep’in güneyinde yeni yerleşim alanı olan Karataş 2.Bölge (2012)

Gaziantep nüfus yoğunluğu bakımından Türkiye’de 4.sırada yer alırken yıllık nüfus artış hızı sıralamasında kendinden daha yoğun nüfusa sahip illerden daha önde olduğu görülmektedir (Tablo 4.5.). Bu kadar hızlı nüfus artışı şehrin bölgesel cazibe alanı haline geldiğinin bir başka göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kısa zamanda gerçekleşen hızlı nüfus artışı konut ihtiyacını da artırmıştır ki kent güneye doğru yayılım göstererek modern yerleşim sahaları oluşmuştur (Foto 4.5.).

Tablo 4.5. Türkiye’de Nüfus Yoğunluğuna Göre İlk 4 Kent ve Yıllık Nüfus Artış Hızları
(TÜİK,15.12.2011, www.tuik.gov.tr)

	<i>Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)</i>	<i>Nüfus Yoğunluğu</i>
İstanbul	27,42	2622
Kocaeli	26,30	443
İzmir	4,14	330
Gaziantep	30,59	257

Gaziantep’in kuzey ve kuzeydoğusunda yer alan Organize Sanayi Bölgeleri ve askeri alanlar konutlaşmayı sınırlandırdığından 2006 yılında Karataş 2.Bölge, Burç, Küçükkızılhisar sahası imara açılmış ve yeni yapılaşma sahası şehrin güneyine kaymıştır. Uzun yıllar Gaziantep’te faaliyet gösteren M1 Real AVM 2011 yılında kapanırken işletme müdürünün gazetelere “şehrin kuzeydoğuya doğru büyüyeceğini öngörmelerinin hata olduğunu” belirtmesi dikkat çekmiştir. Antepia gibi lüks sınıftaki dev konut projelerinin yanında orta sınıfa hitap eden projelerle güney sahası hızlı bir şekilde dolmuştur. Coğrafi bakımdan Gaziantep güney sektörde yapılaşma için herhangi bir engel olmaması bu alanlarda yoğunlaşmayı artırmaktadır (Foto 4.6.).

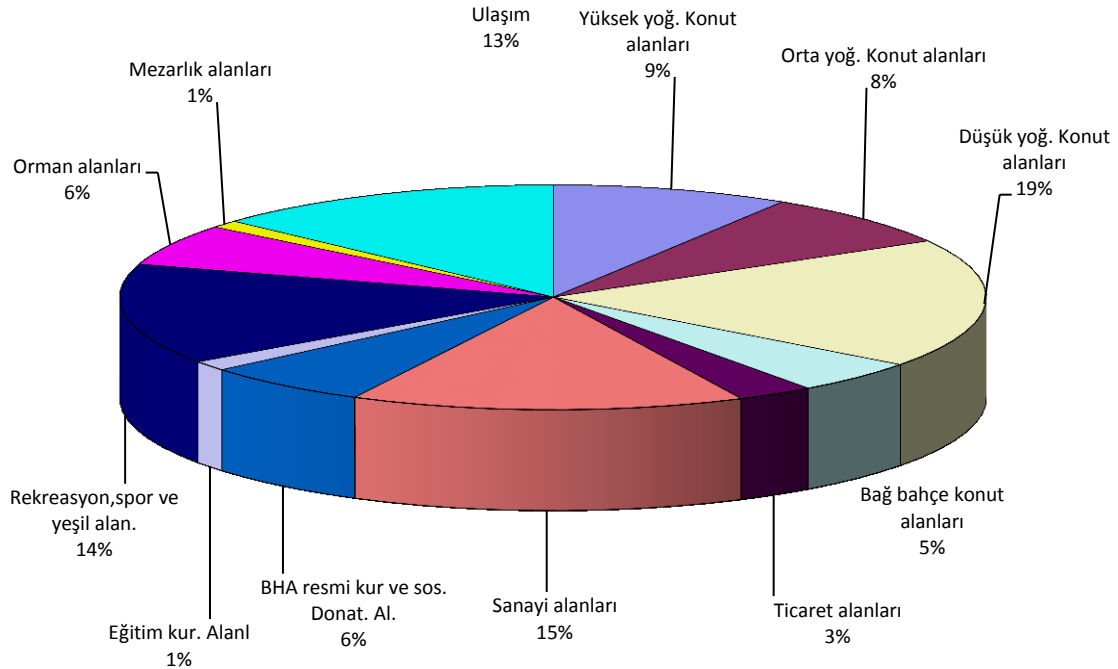
Foto 4.6. Gaziantep’in güney kesiminde yapılaşma ve arkada Küçükkızılhisar mevki, (2012)

Kent merkezinin güneydoğusunda yer alan havaalanı ile güneybatısında yer alan Antepia konut projesi arasında kalan geniş arazilerin önümüzdeki yıllarda hızlı bir yapılaşmaya sahne olacağı söylenebilir.

4.6.2. Gaziantep Arazi Kullanım Durumu

Tablo 4.6. Gaziantep Arazi Kullanım Değerleri (2009)
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik plan 2010-2014:57)

<i>FONKSİYON ALANLARI</i>	<i>Alan(m²)</i>	<i>Alan(ha)</i>	<i>Yüzde</i>
Yüksek yoğunluklu konut alanları	32.850.000	3.285	8,88
Orta yoğunluklu konut alanları	28.800.000	2.880	7,78
Düşük yoğunluklu konut alanları	68.800.000	6.880	18,59
Bağ bahçe konut alanları	17.600.000	1.760	4,76
Ticaret alanları	10.600.000	1.060	2,86
Sanayi alanları	54.300.000	5.430	14,68
BHA Resmi kurum ve sosyal donatı alanları	23.200.200	2.320	6,27
Eğitim kurumu alanları	5.250.000	525	1,42
Rekreasyon, spor ve yeşil alanlar	53.600.000	5.360	14,49
Orman alanları	22.200.000	2.220	6,00
Mezarlık alanlar	4.000.000	400	1,08
Ulaşım	48.800.000	4.880	13,19
GENEL TOPLAM	370.000.000	37.000	100,00

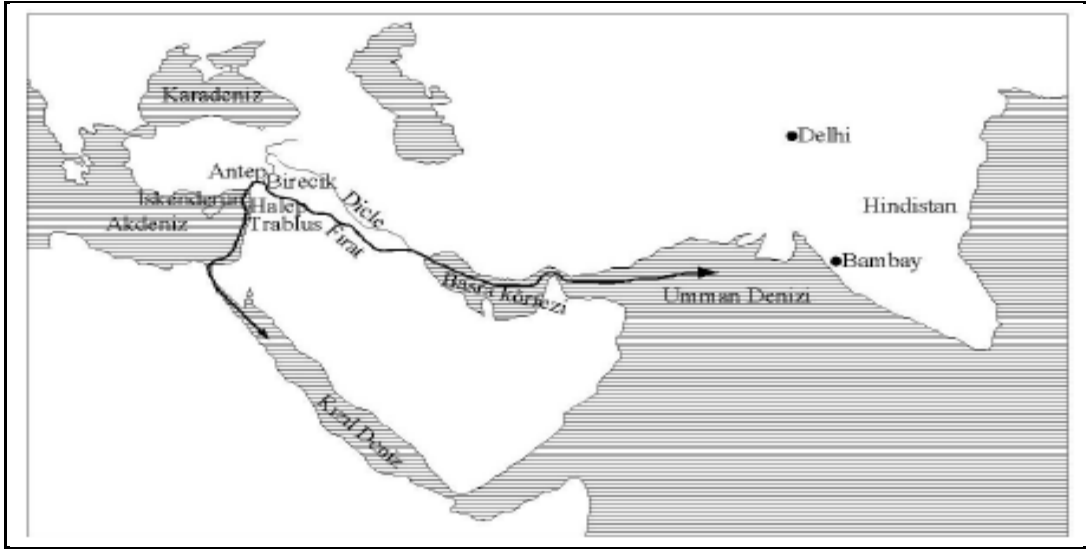
Şekil 4.4. Gaziantep Arazi Kullanım Değerleri (Gaziantep B.Ş.B. 2009)

Yukarıda gösterilen Tablo 4.6 ve Şekil 4.4’te Gaziantep kentinin arazi kullanım değerleri verilmiştir. Açıkça görüldüğü gibi düşük yoğunluklu konut alanları yüzde 18,59 gibi bir oranla Gaziantep kentinin en fazla arazi kullanım oranına sahiptir. Bu düşük yoğunluklu konut alanları daha çok 1980’den günümüze arazi rantının artmasıyla birlikte üst ve orta gelirli grupların konut alanı olarak düzenlenmiştir. Arazi kullanımında ikinci en yüksek kullanım oranı sanayi bölgelerine aittir. Gaziantep sanayisinin ne kadar geniş olduğunu kullandığı arazi oranına bakarak da anlayabiliriz. Gaziantep kent arazisinin yüzde 14,68’ini kullanan sanayi bölgeleri kentin mekânsal yapılışında ekonomik getirileri kadar mekânsal getirilere de yol açmıştır. Yeşil alanların ve ulaşımın üçüncü ve dördüncü sırayı alması, arazi kullanım oranında önemli bir konumda olduklarını gösterir. Özellikle yol hatlarının geniş ve düzenli olması sanayi bölgeleri ile konut alanlarının birbirinden ayrılmasını sağlayan en önemli özelliktir. Yol hatlarının kent arazi oranında önemli bir paya sahip olması, bu özelliğin en önemli göstergesidir. Yüzde 13,19’una sahip olan ulaşım günümüz Gaziantep kentselliğini oluşturan en önemli özellikler arasındadır. Bir diğer önemli nokta yüksek yoğunluklu konut alanları ile ilgilidir. Bu alanlar daha çok 1980 öncesi kurulan gecekondular alanlarıdır. Günümüz itibariyle çöküntü alanları kapsamına daha çok giren bu konut alanları, kapladığı kentsel araziye oranla çok daha yüksek bir yoğunlaşmayla baş başa kalmaktadır. Gaziantep kent arazisinin % 8,88’ini kapsayan bu alanlar, yoğunluk itibariyle kentin çok önemli bir nüfus dilimini kapsamaktadır. Bugün 2006 yılı için Nazım İmar Planı tamamlanan toplam imarlı alan 37.000 hektardır. Bu alanın %40.01 konut, %14.68 sanayi, %15.57 yeşil alan, %2.86 ticaret, %6.00 orman, %20.88 ulaşım, altyapı ve sosyal donatı alanlarına ayrılmıştır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve bağlı belediyelerin sınırları, kentsel yerleşik ve kentsel gelişme konut alanları, kırsal konut alanları, sanayi sahaları, iş merkezlerinin konumu, turizm sahaları, askerî alanlar, sosyal alt yapı alanları, açık ve yeşil alanlar, koruma alanları, teknik alt yapı alanları ve ulaşım sistemleri, Gaziantep Nazım İmar Planı olarak Ek-1 de sunulmuştur.

4.7. Gaziantep’te Ulaşım

Gaziantep tarihî İpek Yolu üzerine yer alır. Geçmişten günümüze önemli ulaşım güzergahları üzerinde bulunmanın avantajlarını kullanmıştır. Hali hazırda Niğde-Şanlıurfa, Antakya-Şanlıurfa ve Mersin-Şanlıurfa otobanı üzerinde merkezî bir konumdadır. 19. Yüzyılda Anadolu’yu Basra Körfezi ve Kızıldeniz’e bağlayan ticaret yollarının kavşak noktasında Antep’in olduğu görülmektedir (Şekil 4.5.). Baharat yolu olarak da bilinen bu güzergahta deniz yoluyla gelen mallar Trablus, Halep ve Antakya üzerinden Antep’e gelmekte ve buradan Anadolu’ya dağılmaktaydı. Benzer güzergah tersinden Anadolu’dan Kızıldeniz ve Basra Körfezi’ne doğru işliyordu. Ancak o dönemde Antep Halep’e bağlı bir yerleşme olarak Halep’in gölgesinde kalmıştı. Osmanlı Devleti’nin yıkılıp Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla Halep Suriye’de kalınca Gaziantep kendi ayakları üzerinde durmak zorunda kalan bir şehir haline gelmiştir ama Halep ve sınıra yakın Suriye şehirleriyle ticarî münasebet devam etmiştir.

Şekil 4.5. 19.yüzyılda Anadolu’yu Basra Körfezi’ne ve Kızıldeniz’e bağlayan ticaret yolu (Ünal, 1998:73)

Cumhuriyet’in ilanından sonra Halep’le bağları zayıflayarak kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenen şehrin önemi Hatay’ın anavatana katıldığı 1939 yılından sonra artmıştır. Güneydoğu illerinin batıya ulaşımında bir uğrak noktası haline gelen Gaziantep coğrafi konumunun avantajlarını erken dönemden itibaren yaşamaya başlamış ve bölgesel ticaret merkezi haline gelmiştir. Halen Gaziantep-Osmaniye arasında hizmet veren otoban ve tüneller yokken Gaziantep’teki sınaî ve ticarî hayatın Şanlıurfa’nın gerisinde kaldığı görülür. Hatta bu ulaşım zorluğundan şu an Nurdağı adı verilen dağlara Gavur Dağı deniyordu.

Günümüze geldiğimizde gerek yük ve gerekse yolcu taşımacılığında Gaziantep bölgesinde dikkat çekici bir yoğunluk yaşamaktadır. Çevre ile olan ulaşımının yanında hızlı şehirleşme ile birlikte oluşan şehir içi trafik yoğunluğu da karayolu ve raylı sistem seçenekleriyle hafifletilmeye çalışılmaktadır.

Şehirlerarasındaki etkileşimin saptanabilmesi için yerleşme merkezleri arasındaki ticari ilişkilerin yoğunluğunun saptanması gerekmektedir. Bu ilişkinin yoğunluğunun saptanmasının bir yolu karayolu veya demiryolu ile yapılan yük ve yolcu taşımacılığının yoğunluğudur. Bir diğer yol ise şehirlerarası telefon ve posta kullanım yoğunluğudur.

Foto 4.7. Gaziantep İpekyolu Bulvarı’nda Başpınar OSB istikameti bir alt geçit ve şehrin kuzeybatısı

Türkiye’de karayolu ulaşım yoğunluğu Marmara, Ege, Akdeniz bölgelerinde yoğunluk gösterirken Gaziantep ait olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden ayrılarak Mersin-Adana-Antakya yoğunlaşma alanına eklenmektedir. Bunda, GAP sınırları içerisinde en fazla otobana sahip il olarak Gaziantep’ten otoban ve tünellerle batıya doğru ulaşımın kolay olmasının önemli bir payı vardır. Öte yandan hızlı şehirleşmenin getirdiği şehir içi trafik sorununun azaltılmasına yönelik olarak alt geçit çalışmaları devam ederken, Başpınar ve Üniversite Kavşağı’nda 2012 yılı itibariyle alt geçitler kullanıma açılmıştır (Foto 4.7.).

Bilindiği üzere Türkiye’nin batısı ve güneyi diğer bölgelerden daha fazla gelişmişlik özellikleri göstermektedir. Gaziantep ili, doğuda bulunmasına rağmen, gelişme avantajları yakalamıştır. Gaziantep çevresine göre gelişmiş bir cazibe merkezi olmuştur. Ekonomik ilişkilerinde yayılarak çevre bölgeleri etkilemesi, çevre bölgelerden gelecek sermaye ve emeğin ile ulaşması için aynı zamanda iyi bir yol ağına sahiptir.

Gaziantep, Organize Sanayi Bölgesi’nde demiryolu yükleme-boşaltma imkanına sahip olarak karşımıza çıkmaktadır. Mersin Limanı ile bağlantılı gemi ve tren aktarmalı lojistik firmalarına sahip olan Gaziantep tarihi Hicaz Demiryolu üzerindedir.

Mersin Limanı’na demiryolu ve otoban ulaşımı olan Gaziantep’te Zirve Üniversitesi Gemi Ulaştırma İşletme Mühendisliği ve Gemi Makineleri İşletme Mühendisliği bölümlerinde lisans eğitimi verilmektedir.

Foto 4.8. Gaziantep Binevler Mevkii hafif raylı sistem ve bulvar yolu

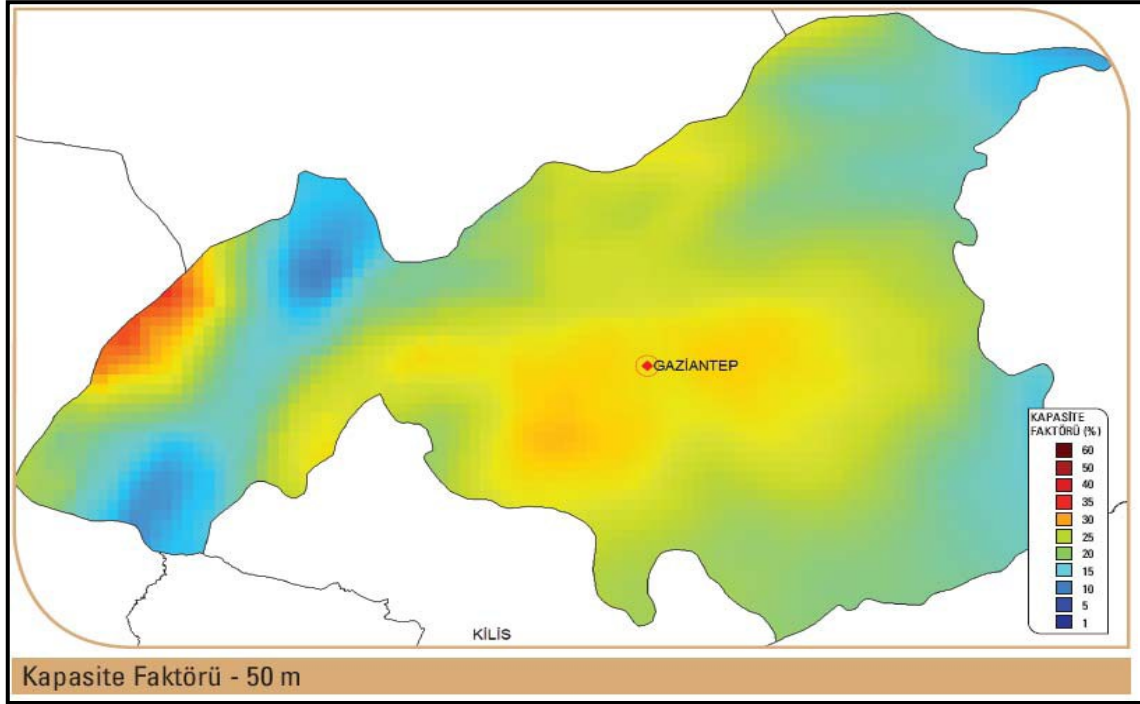
Şehir içi ulaşımı ise hızlı şehirleşmenin getirdiği yetersizliklerle karşı karşıyadır. Şehrin yayıldığı alanın çevresinden bir çevreyolu ve içinden de hafif raylı sistem şeklinde demiryolu ulaşım alternatifleri oluşturulmaktadır. Büyükşehir Belediyesi sınırlarında çok sayıda bulvar yolu mevcuttur (Foto 4.8.). Hafif raylı sistemin nihai olarak Karataş-Otogar bağlantısını sağlaması hedeflenmektedir. Halen 1.etap olan İstasyon-Üniversite arasında çalışmakta olan sistemin 2.etabı olan Üniversite-Karataş ayağı da yakın zamanda hizmete girmiştir (Foto 4.9.).

Foto 4.9. Gaziantep hafif raylı sistemi Vilayet çevresi

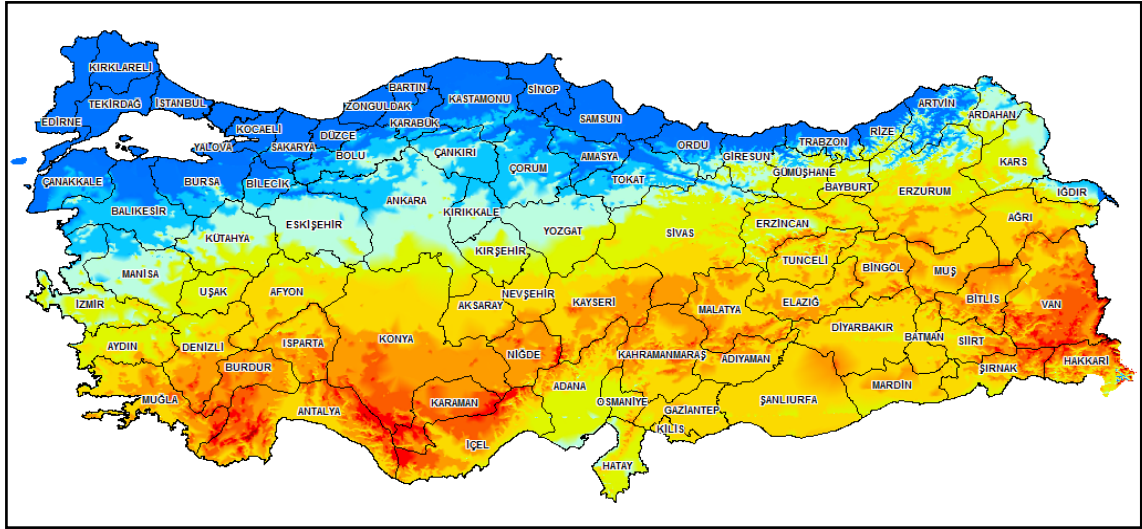
4.8. Gaziantep'te Enerji ve Maden Kaynakları

GAP yatırımları kapsamında TRC-1 bölgesi olarak adlandırılan Gaziantep-Kilis-Adıyaman illerinde yapılmış olan tek enerji santrali Karkamış Hidroelektrik Santrali (HES)'dir. Öte yandan bu bölge Türkiye'nin güneş enerjisi potansiyeli en yüksek bölgesidir. Gaziantep'te Naksan Holding ve Sanko Holding'in enerji sektöründeki plan ve yatırımları dikkat çekmektedir. Naksan Holding güneş enerjisi ile ilgilenirken, Sanko Holding rüzgar enerjisi ile ilgilenmektedir.

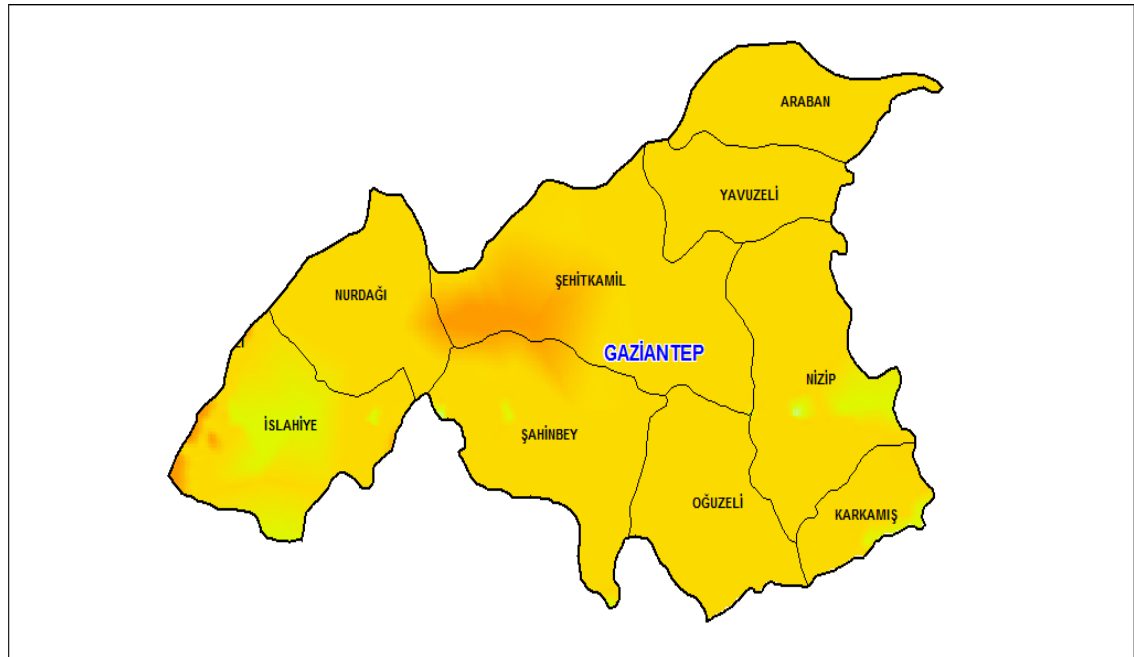

Şekil 4.6. Gaziantep İli Rüzgar Enerjisi Kapasite Faktörü Dağılımı (YEGM, 14.12.2012, www.eie.gov.tr)

Ekonomik rüzgar enerjisi santrali için kapasite faktörü en az %35 olarak kabul edilmektedir. İslahiye ve Nurdağı İlçeleri'nde rüzgar enerjisi potansiyeli yüksektir (Şekil 4.6.). Halen bu alanda Zorlu Enerji ve Sanko Enerji'nin yatırımları vardır. Naksan Holding de enerji sahasında yatırımlar yapma kararı almıştır.

Şekil 4.7. Türkiye Güneş Enerjisi Potansiyeli Dağılımı (YEGM, 14.12.2012, www.eie.gov.tr)

Şekil 4.8. Gaziantep İli Güneş Enerjisi Potansiyeli (YEGM, 14.12.2012, www.eie.gov.tr)

Şekil 4.7. ve Şekil 4.8'de de görüldüğü üzere enlem etkisiyle kendisi de yüksek güneş enerjisi potansiyeline sahip Gaziantep 2. Organize Sanayi Bölgesi'nde yüksek kapasite ve teknolojiye sahip 25 milyon Türk Lirası yatırımla kurulmuş yerli güneş paneli tesisi 2012 yılı sonunda üretime başlamıştır. Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yer alan Düllük Baba mesire alanı içerisinde kurulan biyolojik gölet ve çevresinin elektrik tüketimi buraya kurulan güneş enerjisi panelleri yoluyla karşılanmaktadır.

Gelişmişliğin bir göstergesi olarak bilinen kişi başına düşen elektrik enerjisi tüketimi 2009 yılı TÜİK verilerine göre, Türkiye'de 2.162 kWh iken, gelişmiş ülkelerde bu değer 8.900 kWh'tir. TRC1 Bölgesinde Gaziantep 2.329 kWh ile kişi başına düşen tüketimde Türkiye ortalamasının üzerinde bulunmaktadır.

Gaziantep madencilik bakımından gelişmiş bir il konumunda değildir. Ancak şehrin bazı yörelerinde maden rezervlerine rastlanmaktadır. Şehrin batı kısmında bulunan Şahinbey ilçesinin bazı bölgelerinde mangan rezervi bulunmaktadır. İslâhiye'de demir ve krom, Nurdağı'nda ise krom yatakları mevcuttur. İslâhiye'nin bazı yörelerinde ise boksit rezervine rastlanmaktadır. Birçok bölgede rezerv yeterli olmadığından işletmeye alınamamaktadır. İlde sanayi maden işletmeleri (çimento hammaddesi, kil, kireç, taşocağı) bulunmaktadır. İlde enerji madenlerine rastlanmamıştır.

5. GAZİANTEP SANAYİNİN ÖZELLİKLERİ

Bir ülkede dengeli sanayileşme ve kalkınma için, ekonomik faaliyetlerin farklı mekanlarda gerçekleşmesi zorunluluk arz etmektedir. Türkiye’de ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı en önemli merkez İstanbul olup, ekonomik kademe açısından alt merkezler İzmir, Ankara, Bursa, Adana’dır. Ancak son yıllarda Anadolu’da önemli sanayi merkezleri ortaya çıkmıştır. Bu kentlerin başında yer alan Gaziantep, sanayi merkezlerinden biridir. Ayrıca GAP’ın etki alanında olması, ilin sanayi yapısının gelişimine büyük bir ivme kazandıracak ve GAP illerinde üretilecek ürünlerin değerlendirileceği ve pazarlamasının yapılabileceği bir il konumundadır. Gaziantep büyük ölçüde kendi iç dinamikleri ile sergilediği hızlı ve başarılı bir gelişme sonucu yalnızca Türkiye’de değil aynı zamanda yurt dışında da dikkati çeken bir kenttir ki kent ekonomisinin lokomotif sektörü sanayidir.

Bu bağlamda bugün Gaziantep sanayinin geldiği noktayı tam olarak anlayabilmek için Cumhuriyet öncesi ve sonrası Gaziantep’te sanayinin durumuna bir göz atmak gerekir.

5.1. Cumhuriyet Öncesi Gaziantep Sanayinin Durumu

Güneydoğu Anadolu, coğrafi konumu nedeniyle, tarih boyunca ilk kültür merkezlerinin geliştiği, Mezopotamya ile Doğu Akdeniz kıyılarını, Anadolu ve Mısır’ı birbirine bağlayan önemli ticaret yolları üzerinde bulunmaktadır. Bölge’nin önemi, 15. Yüzyılın sonlarından başlayarak Avrupa’nın denizcilikte öne çıkmış ülkelerinin teknolojik üstünlüğü sayesinde açık denizlerde kurdukları hâkimiyet sonucu Osmanlı’nın Akdeniz’deki hâkimiyeti sayesinde elde ettiği avantajların ortadan kalkmasıyla daha da artmıştır. Osmanlı’nın doğuya yönelmesinde önemli bir rol oynayan bu süreç Baharat Yolu olarak bilinen Ortadoğu-Hindistan güzergâhının değerinin artmasına vesile olmuştur. Bu bölgedeki şehirler, özellikle Antep, bu konumun getirdiği ayrıcalıklardan faydalanmışlardır. Ancak bölgede Halep ve Lâskîye gibi ticari yönden daha önemli şehirlerin ortaya çıkması bu şehirlerin etkisini azaltmıştır. Halep ve Lâskîye, 16. Yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu’nda Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun ekonomik ilişkilerinin odaklandığı ve yöredeki eyaletlerle bağlantının sağlandığı şehirlerdir (Parlak, 2005: 232).

Buna rağmen, o dönemde Halep eyaletine bağlı bir şehir olan Gaziantep önemli bir ticaret ve sanayi merkezi olarak ortaya çıkmıştır. Antep, bölgedeki diğer şehirlerden farklı bir sanayi ve ticaret yapısına henüz o dönemlerde kavuşmuştur. Eldeki ilk yazılı kaynaklar 1534 tarihli “Ayıntab Livası Kanunnamesi”ne dayanır. Bu defterde Antep’in senelik üretim rakamları yer almaktadır. Bu rakamlar bize 16.yy.da Antep’te faal bir ticaret hayatının bulunduğunu göstermektedir. 1574 tarihli “Ayıntab Tahrir Defteri”nde Antep’in tarım ve ticaret hayatını düzenleyen kuralların konulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Antep pazarına ve çarşılarına gelen metân ticareti düzenlenmiştir (Pekdoğan, 1999:45). Yine bu yüzyılda Halep-Şam-Antep yöresinin lüks dokumalarına talep yüksek olmuştur. Özellikle Antep kentinde imal edilen keten dokumaların dış pazarlarda aranması, Halep ve Şam’da üretilen diğer ürünlerin de Antep üzerinden Anadolu’da satışa sunulması buradaki ticaret kapasitesinin oldukça geniş olduğunu göstermektedir.

16–18. yüzyıllar arası Antep’te ticaret ve sanayinin hızla geliştiği görülmektedir. Esnaf birliklerinin ve medreselerin çok düzenli çalıştıkları bilinmektedir. Bu dönemde, vakıflar yoluyla topluma yararlı birçok tesis meydana getirilmiştir. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti’nde ekonomik ve sosyal buhranların yaşanmasına karşın Antep’te dokumacılık sanayi yükselmekte ve ürünler Halep’e ihraç edilmektedir. 19. yüzyıl boyunca Antep; Halep, Şam, Urfa ve Maraş gibi rakip tekstil merkezleri arasında yer almaktadır. Bu rekabet yarısında üstünlük merkezden merkeze değişiklik göstermektedir.

1850 yılında çok sayıda Antepli, dokumacılık, kumaş boyama ve deri tabaklama işlerini yapmaktadırlar (Pekdoğan, 1999:51) 1870 yılının ikinci yarısında Antep’teki tezgâhlarda pamuklu ve yünlü dokumalar üretilmektedir. Bu dönemde, ayrıca, başta Diyarbakır olmak üzere ipekli-yünlü dokumacılığın önem kazandığı görülmektedir. 19. Yüzyılın başında Diyarbakır vilayetinden, başta Mısır olmak üzere, Almanya, İngiltere ve Fransa’ya bu ürünler ihraç edilmektedir (Dağ, 1995: 184).

Kent ekonomisini 19. yüzyılda derinden etkileyen olayların başında 1838 yılında imzalanan Osmanlı-İngiliz Antlaşması gelmektedir. Bu antlaşma ile Osmanlı, gümrük vergilerinden ve diğer sınırlamalardan ödünler vermekte ve ithalatı kolaylaştırıcı tedbirler almaktadır. Yerli tüccarlara uygulanan bazı kuralların yabancılara uygulanmaması nedeniyle de yerli tüccarlar önüne bir başka engel çıkmıştır. Bu uygulamalar iç pazarda maliyetleri yükseltmiş ve yerli üreticiyi kendisinden daha gelişmiş olan İngiliz üreticilerinin mamulleriyle rekabete zorlamıştır. Kentin el dokumacılığına dayalı ürünleri İngilizlerin makine ürünleri karşısında tutunamamış ve kent ekonomisi sağlıklı bir büyüme yapısından mahrum kalmıştır.

19. Yüzyılın sonlarına doğru yapımına başlanan Bağdat Demiryolu’nun tamamlanması 1914’ü bulmuş ve kent, savaş nedeniyle, bu imkândan faydalanma şansından mahrum kalmıştır. Cumhuriyet dönemindeki ilk demiryolu projesi ise ancak 1932 yılında tamamlanabilmiştir (Dağ, 1995: 208).

5.2. Cumhuriyet Sonrası Gaziantep Sanayinin Durumu

Antep Ticaret ve Sanayi Odası’nın 1898 yılında kurulmuş olması, I. Dünya Savaş öncesinde ulaşılan iktisadi gelişmenin boyutlarını ortaya koymaktadır. I. Dünya Savaş’ın patlak verdiği 1914 ve sonrasında Antep’teki dokumacılık faaliyetleri önemli bir darbe almıştır. Bir yandan Suriye ile bağlantıların kesilmesi veya güçleşmesi, öte yandan savaşlar, eski pazarların yitirilmesine ve dokumacılık üretiminin gerilemesine yol açmıştır. Ülke sınırları siyasal sürece bağlı olarak çizilirken, Güneydoğu Anadolu’nun ekonomik yaşamını içeren ekonomik mekânsal bütünselliği parçalanmış, bu ise bölgenin ekonomik gücünü kaybetmesine neden olmuştur. Bununla beraber, Halep’in savaş sonrasında Osmanlı Devleti’nin sınırları dışında kalması Gaziantep’in bölgede oynayacağı rollerde bir değişime yol açmıştır.

Çok önemli bir sanayi ve ticaret merkezi olan Halep’in bazı işlevlerinin hem ulaşım hem de tarımsal potansiyel açısından zengin olan Gaziantep’e kaydığı görülmektedir. Daha önce Halep’in oynadığı rolü artık Gaziantep oynamaya başlamıştır. Kentte dokumacılık 1930 yılından itibaren tekstil ürünleri ithalatına uygulanan kotalar ve yüksek tarifelerin desteğiyle canlanmaya başlamıştır.

Tarım sektörünün sunduğu olanaklar Gaziantep'te her zaman geniş ve çeşitli olmuştur. Bu sayede imalat sanayi tek bir sektörde, dokumacılıkta, yoğunlaşma yerine daha geniş bir yelpaze içine yayılmış, un fabrikaları, tarıma dayalı gıda malları, zeytinyağı, sabun, içkicilik Cumhuriyetin erken dönemlerden itibaren önem kazanmıştır. Bu durum ilerleyen yıllar için bir alt yapı oluşmasını sağlamıştır. Alt-sektörler düzeyinde bakıldığında, 1920'lerde, tarıma dayalı, dokuma sanayinin ağırlıklı olduğu ve atölye tipi üretim tarzının etkin olduğu bir yapı görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki ticaret ve sanayi faaliyetlerinin dışa bağımlı bir yapı içerisinde olması ve sermayeyi elinde bulunduran kesimin yeni devletin kurulması ile birlikte ülkeyi terk etmesi yöneticileri birtakım tedbirler almaya sevk etmiştir. İzmir İktisat Kongresi bu çabaların sistemli olarak ele alındığı bir iktisat toplantısı olarak tertiplenmiştir. Kongre'de ulusal iktisat politikalarının oluşturulması yönünde kararlar alınmıştır.

1930'lu yıllarda da tarımın sağladığı olanaklar sayesinde basta Gaziantep olmak üzere tüm bölgede tarıma dayalı sanayiler toplam üretim içinde önemli pay almışlardır. Az sayıda büyük işletme ise 1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile sağlanan olanaklardan yararlanmışlardır. 1932 yılında Türkiye'de Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan yararlanan toplam 1.472 firmanın 28'i Gaziantep'te bulunmaktadır. Gaziantep kanundan yararlanan iller arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da birinci, Türkiye çapında ise 8. sırada yer almaktadır. 1927 Sanayi Sayımına göre Gaziantep'te 2.016 sanayi işyeri bulunmakta ve bu işyerlerinde 7.887 kişi çalışmaktadır. Alt-sektörler arasında tarıma dayalı sanayi 1.117 işyeri ve 5.284 çalışan ile en önde gelmekte, onu 426 işyeri ve 1.282 çalışanla dokuma sanayi izlemektedir. Gaziantep bölgesinden 1933 yılı itibarıyla yapılan ihracat miktarları ise Tablo 5.1'de gösterilmiştir.

Tablo 5.1. Gaziantep'ten yapılan ihracat miktarları (1933) (Pamuk 1998:4).

<i>CİNSİ</i>	<i>MİKTAR/KG-BAŞ</i>
Antep fıstığı	514.000
Antep pekmezi ve kuru üzüm	8.000
Tütün	118.000
Yün, kıl ve mamulâtı	11.000
Antep sabunu	50.000
Dokuma ve trikotaj	2.484.000
Deri mamulâtı	66.000
Canlı hayvan	275.000
Muhtelif	76.000

Lozan Anlaşması'nın iktisadi ve mali hükümlerinin dayatması ile 1929'a kadar ulusal dış ticaret ve kambiyo rejimini uygulamaktan mahrum kalan Cumhuriyet, 1929'da bu şartların ortadan kalkması ve dünyada 1929'da yaşanmaya başlanan Büyük Buhran nedeniyle korumacı bir dış ticaret anlayışını benimsemiştir. Devletçi esasa dayanan bu sistem II. Büyük Savaş'ın sonuna kadar değişik yoğunluklarda gelişerek devam etmiştir. Sanayileşmenin devlet eliyle gerçekleştirilmesi temeline dayanan bu dönem, Gaziantep için, modern dokuma fabrikalarının açıldığı ve eskilerinin kapasitelerinin arttırıldığı yılları ifade etmektedir. 1940'lar tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de büyük sıkıntılara sahne olmuştur. II. Büyük Savaş'ın dışında kalmayı başararak yıkımdan kurtulan ülkemiz, buna rağmen savaşın sıkıntılarını ciddi şekilde yaşamıştır. Ekonomik hayata savaştan kaynaklanan bazı önlemler getirilmiştir. İktisadi ve ticari faaliyetler sıkı denetim altına alınmıştır. Bu dönemde Teşvik-i Sanayi Kanunu yürürlükten kaldırılmış, Muamele Vergisi ve Fevkalade Kazanç Vergisi Kanunu gibi bazı kanunlar çıkarılmıştır (Parlak, 2005:236). Bu kanunlar kentte dokumacılık faaliyeti gösteren girişimcileri doğrudan etkilemiştir. O dönemde hala egemen olan el tezgâhlarına dayalı geleneksel üretim biçiminden makine ile yapılan büyük ölçekli üretime geçiş çabaları savaşın beraberinde getirdiği tedbirler nedeniyle kesintiye uğramıştır. Yine bu dönemdeki önemli gelişmelerden birisi 1941 yılında ülkedeki iplik dağıtımının Sümerbank'a devredilmesi ve araçların tüm faaliyetlerinin yasaklanmasıdır. Sümerbank'ın iplik dağıtımının kurulacak kooperatifler aracılığıyla yapılması öngörüldüğünden, Gaziantep'te üç tane dokumacılar kooperatifi oluşturulmuştur (Parlak, 2005:237).

1950'ler Türkiye'de tarıma dayalı bir büyüme stratejisinin uygulandığı yıllar olmuştur. Bir soğuk savaş stratejisi olarak uygulanan Marshall Yardımı'nın¹ katkılarıyla tarımda makineleşme, enerji, karayolları, çimento ve şeker sanayinde büyük çaplı yatırımlar gerçekleşmiştir. Tarımsal üretim ve gelirler artarken, sanayi mallarına olan talep de genişleme eğilimi göstermiştir. Kent sanayisi de bu olanaklardan faydalanmıştır. Tarıma dayalı gıda sanayilerinin yanı sıra sabun üretiminde ve dokumacılıkta gelişme sağlanmıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllarda kentte büyük pamuk ipliği fabrikaları kurulurken, dokumacılıkta el tezgâhlarına dayalı küçük işletmeler yerini bu fabrikalara bırakmaya başlamıştır. Gelirlerdeki artış fabrika üretiminin teknoloji ve maliyet avantajları ile birleşince, talep fabrika ürünü dokumalara kaymaya başlamıştır. Diğer taraftan, 1950'li yıllardaki en önemli gelişme Gaziantep'in tarım ve ulaştırma araçlarını onaran ve üreten bir sanayi merkezi olmaya başlamasıdır. Bugünkü makine sanayinin temelini bu küçük birimlerde elde edilen deneyim oluşturmaktadır.

¹ Marshall Yardımı, 2. Büyük Savaş sonrası dönemde Truman Doktrini olarak adlandırılan ve ABD tarafından, Sovyetler Birliği'nin yayılmasını önlemek amacıyla, Türkiye ve Yunanistan'ın ekonomik durumlarını düzeltmeye ve bu ülkeleri kendi kampında tutmaya dönük uygulamaların sonucu olan parasal ve aynı yardımları ifade eder.

1960'ların ikinci yarısından itibaren ülke ölçeğindeki ithal ikameci sanayileşme sürecinin ivme kazanmasıyla birlikte, yerel sanayi iç piyasaya yönelik tüketim mallarında yeni bir genişleme dalgasını yaşamaya başlamıştır. Sanayi yatırımları da hız kazanmıştır. 1960 Yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kurulması ve beşer yıllık kalkınma planları temelinde şekillenen sanayi atılımı ile beraber tüm yurttaki hızlı bir kalkınma süreci başlamıştır. 1963 Yılı Sanayi ve İşyerleri Temel Anketi'ne göre Gaziantep'te hizmetler dışında 4.590 sanayi işyeri bulunmakta, bu işyerlerinde toplam 15.082 kişi çalışmaktadır. Alt-sektörler içinde dokuma ve giyim sanayi 1.699 işyeri ve 5.738 çalışanla en önde gelmekte, onu 714 işyeri ve 1454 çalışanla madeni eşya imalat sanayi ve 528 işyeri ve 1.544 çalışanla gıda maddeleri ve içki sanayi izlemektedir. Bu dönemde Gaziantep'te de, başta çimento fabrikası olmak üzere, bazı büyük çaplı sanayi işletmeleri kurulmuştur.

1968'de Kalkınmada Öncelikli İller kapsamına alınan Gaziantep, 1973 yılında Organize Sanayi Bölgesi'nin açılmasıyla sanayileşme alanında önemli bir adım atmıştır. 1960-1980 arası dönemde uygulanan ithal ikamesine dayalı sermaye birikim süreci, üretken sermaye donanımının önemli ölçüde gelişmesine neden olmuştur. Ama üretken sermayedeki bu artış, ülke düzeyine eşit dağılmamıştır. Türkiye'de bölgesel eşitsizliğin artmasının arkasında yatan temel değişken bu üretken sermayenin ülke düzeyine eşitsiz dağılımı olmuştur. Bu dönemde ortaya konulan beş yıllık kalkınma planlarında bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması temel hedeflerden biri olarak belirlenmişse de bunda başarılı olunamamıştır.

1979 Büyük İmalat Sanayi Anket sonuçlarına göre, Gaziantep ilindeki 110 büyük imalat sanayi işletmesinin 105'i özel sektörde, 5'i devlet mülkiyetinde bulunmakta ve bu işletmelerde toplam olarak 6.200 işçi (4.557 özel ve 1.643 devlet) çalışmaktadır. Alt-sektörler içinde dokuma sanayi 37 işyeri ve 2.821 çalışanla en önde gelmekte, onu 27 işyeri ve 1500 çalışanla gıda, içki, tütün sanayi, 34 işyeri ve 570 çalışanla kimya sanayi izlemektedir. 1979 yılında Gaziantep ili imalat sanayinde yaratılan toplam katma değerın yüzde 70'i gıda ve dokumacılık dallarında yaratılmıştır.

1980 yılına gelindiğinde, Gaziantep ili ölçeğinde dokuma-giyim sanayi en çok işçi çalıştıran, en fazla katma değer yaratan alt-sektör konumuna ulaşmıştır. İl imalat sanayinde yaratılan katma değer açısından ikinci sırayı gıda-içki sanayi almıştır. Gaziantep'te tahıl, baklagiller, üzüm, zeytin ve fıstık üretiminin önemli yer tutması, ayrıca ilin ulaşım olanaklarının çevrede üretilen hammaddelerin kolaylıkla toplanmasına ve üretilen mamul malların pazarlanmasına olanak sağlaması, gıda sanayinin 20. yüzyıl boyunca ilin en önde gelen üretim dallarından birisi olmasını sağlamıştır.

5.3. Günümüzde Gaziantep Sanayinin Durumu

Günümüzde Gaziantep sanayinin durumu değerlendirilirken iki önemli etkiye mutlaka değinilmesi gerekir. Bunlardan ilki 2001 krizi olarak isimlendirilen, sadece Gaziantep kentinde değil tüm Türkiye’de hatta dünyada bile hissedilen ekonomik krizdir. Bu dönemde Türkiye’deki ekonomik gerilemeyle birlikte aynı süreç Gaziantep için de geçerli olmuştur. Gaziantep ekonomisi bu krizden çok fazla etkilenmiş ve önemli bir gerilemeye maruz kalmıştır. Belirtilmesi gereken bir diğer önemli nokta ise 2007 yılında Gaziantep kentinin Kalkınmada Öncelikli Yörelere (KÖY) kapsamından çıkarılmasıdır. Belki de ekonomik krizden çok daha fazla kent ekonomisini etkileyen bu uygulama hala kent üzerinde olumsuz etkiye sahiptir. KÖY kapsamından çıkarılan kentteki sermaye grupları teşvik alacakları komşu kentlere yönelmişlerdir. 2001 ekonomik krizinden çok daha fazla kent ekonomisini etkileyen bu uygulama yoksulluğu ve işsizliği daha da artırmış ve başta kente göç eden gruplar olmak üzere toplumun birçok kesiminin zor yaşam koşullarını daha da ağırlaştırmıştır. Fakat ABD’nin Irak’ı işgali ve sonrasında yaşanan ekonomik gelişme Türkiye kentlerinden belki de en fazla Gaziantep kentinin işine yaramıştır. 2007 yılı itibarıyla Gaziantep’te yapılan ihracatın yaklaşık %28’i Irak’a yapılmıştır (GTO, 2007 Rakamlarla Gaziantep:34)

Foto 5.1. Gaziantep 1.OSB Naksan Holding Naksan-Plastik fabrikası genel görünüm

Kent ekonomisini canlandıran bu gelişme, yerel sermayeyi kentte tutmayı bir ölçüde başarmış ve teşvikin zararları bir bakıma onarılmıştır. Günümüzde Gaziantep’te sanayi iş kolunda istihdam edilenlerin oranı % 21’e ulaşmıştır ki bu oranla Türkiye’de dördüncü sırada yer almaktadır. Örneğin bu oran, İstanbul’da % 32, Bursa’da, % 28 ve Tekirdağ’da, % 26’dır. Gaziantep, sanayi yatırımlarının önemli bir kısmını bünyesinde topladığı için bölgede adeta çekim merkezi konumundadır. İmalat sanayi iş yeri sayısı,

bölge toplamında 359 iken, Gaziantep'te 259'dur. 2000 yılında, imalat sanayi yıllık çalışanlar ortalama sayısı bölgede 31.576, Gaziantep'te 24.980'dir. 2007 yılı itibariyle Gaziantep'te sanayide istihdam edilenlerin oranı %28,1'e yükselmiştir. Gaziantep toplam beş alanda sanayisini örgütlemiştir. Bunlar;

- Organize Sanayi Bölgeleri
- Gaziantep Serbest Bölgesi
- Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Bölgeleri
- Örnek Sanayi Sitesi
- Küçük Sanayi Siteleri

Yukarıda sayılan bölge ve siteler kent sanayisinin tamamına yakını oluşturmaktadırlar.

5.3.1. Gaziantep'te Organize Sanayi Bölgesi

Gaziantep Organize Sanayi Bölgesinin kuruluşu için yatırımcı sanayiciler tarafından 1960'lı yıllarda ilk girişimde bulunularak, 1969 yılında Türkiye'de ilk defa oluşturulan Organize Sanayi Bölgeleri olarak kuruluşu olarak tamamlanmıştır.

Foto 5.2. Gaziantep 3.Organize Sanayi Bölgesi'nden Genel Bir Görünüm

Gaziantep kentinde toplam dört tane Organize Sanayi Bölgesi (OSB) bulunmaktadır. 2012 yılı itibariyle 5.Organize Sanayi Bölgesi için yer tahsisinde yapılmıştır. Kentin ağırlıklı sanayi bölgeleri olan OSB'ler kentin bir bakıma sanayisini temsil etmektedirler. Yine de Gaziantep sanayisindeki yeri hiç de az olmayan diğer sanayi bölgeleri ve siteleri de mevcuttur. Burada belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise esnek üretim sonucunda, kayıt dışı çalışan iş yerleri ve işçilerdir. Her ne kadar kayıt dışı çalışan iş yerlerinin miktarı çok az olsa da kayıt-dışı istihdam edilen işgücünün sayısı azımsanmayacak düzeydedir. Kayıt dışı ile birlikte 100.000'e yakın işgücünün bu bölgede istihdam edildiği tahmin edilmektedir.

Şekil 5.1. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'nin Hava Fotoğrafı
(İl Çevre Durum Raporu, 2011:7)

Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi oldukça geniş bir alanda kurulmuştur. Kendi içinde adeta bir şehir görünümünde olan bölgede karayolu kalitesinin oldukça yüksek olmasının yanı sıra demiryolu bağlantısı ve yükleme boşaltma istasyonu mevcuttur. Şehrin hemen kuzeyinden geçen Mersin-Adana-Şanlıurfa otobanı kenarında kurulu olan Organize Sanayi Bölgesi'nin hem Adana hem de Şanlıurfa istikametinden girişi mevcuttur.

Foto 5.3. Gaziantep 2. Organize Sanayi Bölgesi'nden bir görünüm

Oldukça geniş bir alanda, geniş karayollarına sahip Organize Sanayi Bölgesi Gaziantep ekonomisi için hayati öneme sahiptir (Foto 5.3.).

Tablo 5.2. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Genel bilgiler
(Gaziantep Ticaret Odası Rakamlarla Gaziantep 2012:28).

	<i>I.Bölge</i>	<i>II.Bölge</i>	<i>III.Bölge</i>	<i>IV.Bölge</i>	<i>V.Bölge</i>
Kuruluş Yılı	1969	1987	1994	1998	2012
Toplam Alan m²	2.100.000	4.500.000	5.400.000	11.700.000	11.000.000
Yeri-Konumu	Başpınar-Adana Karayolu	Başpınar-K.maraş Karayolu	Tarsus-Adana Karayolu	Gaziantep-Araban Karayolu	Gaziantep-Adana Karayolu

1969'dan günümüze Gaziantep Organize sanayi Bölgesi 4 bölge halinde, yaklaşık 24 km² alan üzerinde 750'den fazla firmanın üretim yaptığı Türkiye'nin sayılı OSB'lerinden birisi haline gelmiştir. Artan üretim kapasitesi ve ihracat talebi dolayısıyla 2013 yılında 5.bölgenin faaliyete geçmesi planlanmaktadır(Tablo 5.2).

Tablo 5.3. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Firmaların Sektörel Dağılımı (Gaziantep Ticaret Odası Rakamlarla Gaziantep 2012:28).

	<i>I.Bölge</i>		<i>II.Bölge</i>		<i>III.Bölge</i>		<i>IV.Bölge</i>		<i>Toplam</i>	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Tekstil	55	61	109	111	122	126	18	19	304	317
Gıda	29	46	66	68	38	41	13	15	146	170
Plastik	16	12	23	23	17	13	6	8	62	56
Kimya	12	15	21	21	26	23	4	6	63	64
Diğer	26	29	49	51	20	43	10	14	115	147
Toplam firma sayısı	138	173	268	274	233	246	51	61	690	754

Sadece bir yıllık dönemde bile Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'nde 13 tekstil ve 24 gıda firması üretime başlamıştır. Gaziantep'te tüketici nüfusun artması, Kuzey Irak başta olmak üzere yurt dışı gıda ürünleri ihracat talebi ve Gaziantep firmalarının yurt içi bilinirliğinin artması gıda sektöründeki hızlı büyümenin en önemli sebepleridir. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'nde, 2011 yılı içinde, tüm sektörlerden toplam firma sayısına 64 yeni firma eklenmiştir (Tablo 5.3).

Tablo 5.4. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi İstihdam Durumu
(Gaziantep Ticaret Odası Rakamlarla Gaziantep 2012:28).

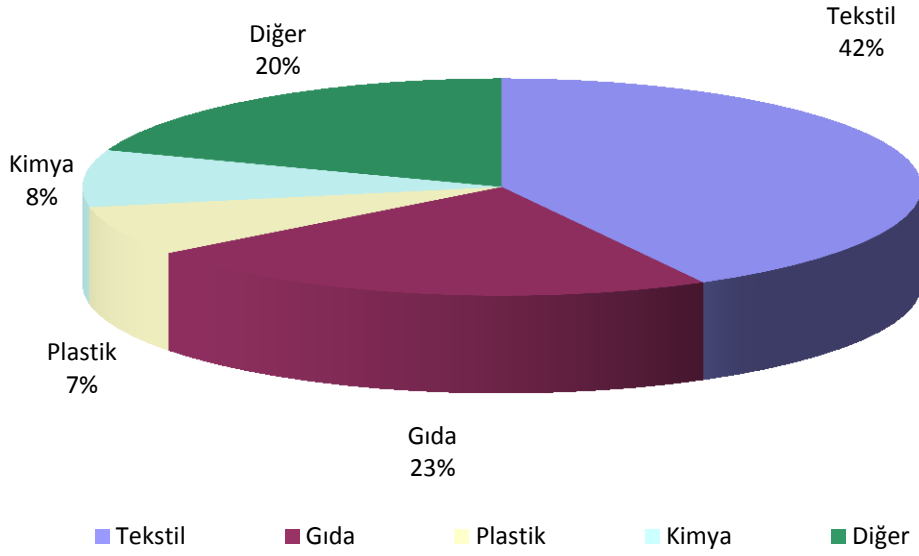
	<i>I.Bölge</i>		<i>II.Bölge</i>		<i>III.Bölge</i>		<i>IV.Bölge</i>		<i>Toplam</i>	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Çalışan sayısı	15.000	15.000	24.000	25.000	21.000	24.000	13.000	16.000	73.000	80.000

Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'nde daha yakın tarihlerde kurulan, halı fabrikalarının yoğunlaştığı 3. ve 4. bölgelerde istihdam rakamlarındaki hızlı artış dikkat çekmektedir. OSB'nin tamamında bir yılda yaklaşık %10 oranında istihdam artışı sağlanmıştır (Tablo 5.4). Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi kentte ortaya çıkan tüm istihdam alanlarına da dolaylı bir katkı sağlamaktadır.

Tablo 5.5. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Enerji ve Su Tüketim Durumu
(Gaziantep Ticaret Odası Rakamlarla Gaziantep 2012:28).

	<i>I.Bölge</i>		<i>II.Bölge</i>		<i>III.Bölge</i>		<i>IV.Bölge</i>		<i>Toplam</i>	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Elektrik (Bin Kwh/Ay)	35.000	35.000	60.000	60.000	65.000	75.000	20.000	50.000	180.000	220.000
Su (Bin Ton/Ay)	100	100	200	300	150	250	50	350	500	1.000
Doğalgaz (Bin m³/Ay)	1.950	2.950	4.000	5.000	2.600	5.600	1.000	6.450	9.550	20.000

Artan firma sayısı ve üretim rakamlarına paralel olarak enerji ve tüketim rakamlarında da artış gözlemlenmektedir (Tablo 5.5). 2011 yılında OSB genelinde aylık elektrik enerjisi kullanımı yaklaşık %22, aylık su tüketimi %100 ve aylık doğalgaz tüketimi ise yaklaşık %110 artmıştır. Doğalgazdaki artış, kent genelinde olduğu gibi, doğalgazın kente gelişinin yeni olması ve alt yapı çalışmalarının devam etmesiyle aboneliklerin yeni olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca maliyetler açısından elektrik ve doğalgaz fiyatlanması da Gaziantep sanayisi açısından yakından izlenmesi gereken bir konudur.

Şekil 5.2. Gaziantep OSB Firma Sayılarına Göre Sektörel Dağılım (Gaziantep Ticaret Odası Rakamlarla Gaziantep, 2012:28)

Tablo 5.3.'te verilen istatistiklerden de anlaşılacağı gibi Gaziantep sanayisinin büyük bir kısmını Organize Sanayi Bölgeleri oluşturmaktadır. Yaklaşık 80.000 den fazla kayıtlı işçi bu sanayi bölgelerinde çalışmakta, 750 den fazla firma bu bölgede faaliyet göstermektedir. Bu rakamlar formel iş piyasasının verileri olmakla birlikte taşeron üretim yapan kayıt dışı işletmeleri ve istihdamı da hesaba katarsak, yaklaşık 1milyon 400 bin merkez nüfuslu bir kentte sanayi düzeyi daha belirgin görülecektir. Sanayi üretimini ise başta tekstil olmak üzere gıda, kimya ve plastik üretimi takip etmektedir. Organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren 317 tekstil, 170 gıda, 64 kimya ve 56 plastik üretim yapan firma bulunmaktadır. Dolayısıyla ağırlıklı sektörler %43 ile tekstil ve %23 ile gıdadır (Şekil 5.2.). Özellikle Sanko'nun iplik ve tekstil fabrikaları başta olmak üzere Merinos, Royal, Kaşmir, Festival ve Dinarsu gibi halı fabrikaları, Naksan Holding'e ait naylon-plastik fabrikaları kent ekonomisinin belkemiğini oluşturmaktadır. Bu tekstil fabrikalarının yanında fason çalışan küçük işletmeler de eklenince Gaziantep kentinin kendi bölgesinin tekstil merkezi olduğunu söyleyebiliriz.

Foto 5.4. Gaziantep 1.Organize Sanayi Bölgesi giriş kısmı (2012)

Tat ve Oba makarna, Şölen Çikolata başta olmak üzere, tahıl ve kuruyemiş (başta Antep Fıstığı olmak üzere) üretimi bir diğer önemli üretim alanlarıdır. Kimya sektörü kent ekonomisinin geçmişten günümüze önemli bir üretim alanıdır. 1980 öncesinde daha çok Nizip çevresinde üretim yapan sabun üreticileri, 1980'den sonra Başpınar organize sanayi bölgelerinde (Foto 5.4.), ürün çeşitlenmesi yaparak (şampuan, kozmetik, deterjan vb.) üretimlerine devam etmişlerdir. Son yıllarda PVC sektörünün gelişmesi özellikle inşaat alanında yaşanan ilerleme ile plastik sektörü yine kent ekonomisinin temel sacayaklarından birisi haline getirmiştir.

5.3.2. Gaziantep Serbest Bölgesi

Genel olarak serbest bölgeler; ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerler olarak tanımlanabilir. 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nda serbest bölgelerin kurulması ve işletilmesindeki temel amaçlar; ihracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek ve uluslararası ticareti geliştirmek olarak sıralanmıştır. Türkiye'de halen 21 serbest bölge mevcuttur. İlk serbest bölgeler 1987'de kurulan Mersin ve Antalya serbest bölgeleridir.

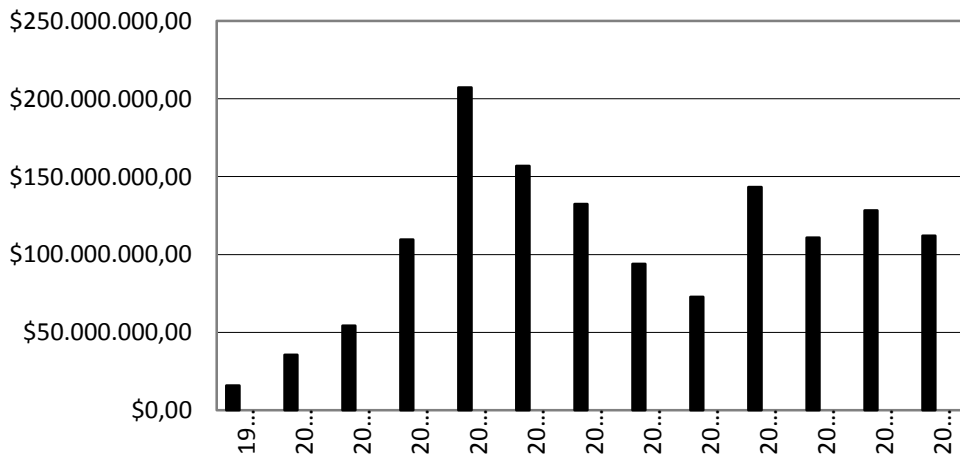
Gaziantep Serbest Bölgesi, 1999 yılında, Başpınar 1.OSB yanında Gaziantep-Kahramanmaraş yolunda, yaklaşık 1 milyon 400 bin m² alan üzerinde kurulmuştur. Halen 36 ruhsatlı firma bünyesinde 174 kişiye istihdam sağlanmıştır. Gaziantep ekonomisinin önemli bölgelerinden birisi olması beklenen Serbest Bölge, Türkiye'deki diğer serbest bölgelerde olduğu gibi, kurulduğu yıldan günümüze ticaret hacmi bakımından istenen seviyeye gelmemiştir. 2011 yılı itibariyle elde edilen ticaret hacmi 2003 yılı rakamının dahi çok gerisinde kalmıştır.(Tablo 5.6).

Türkiye’de bulunan serbest bölgelerde 642 yabancı yatırımcı faaliyet göstermektedir. Bu oranın genel toplam içinde ancak %17’ye karşılık geldiği göz önünde bulundurulursa, serbest bölgelerin mevcut potansiyelinin çok altında kaldığı görülebilir. Yani yabancı sermayeyi ülkeye çekme hususunda ciddi bir problemle karşı karşıya kalınmıştır. Bu sorunu en fazla yaşayan serbest bölgelerden birisi de Gaziantep Serbest Bölgesi’dir. Türkiye genelinde yaşanan benzer sıkıntıdan ötürü, önümüzdeki yıllarda serbest bölge sayısını arttırmak yerine, mevcut serbest bölgelerin verimli ve etkin çalışabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması daha uygun olacaktır.

Tablo 5.6. Gaziantep Serbest Bölgesi ticaret hacmi ve artış oranı (1999-2011)
(Gaziantep Ticaret Odası Rakamlarla Gaziantep 2012:29)

<i>Yıl</i>	<i>Ticaret Hacmi(\$)</i>	<i>Ticaret Hacminin Artış Oranı (%)</i>
1999	15.749.564	100
2000	35.671.398	126
2001	54.354.798	52
2002	109.627.235	102
2003	207.261.408	89
2004	156.898.450	-24
2005	132.431.759	-16
2006	93.909.907	-29
2007	72.785.643	-22
2008	143.306.438	97
2009	110.740.103	-23
2010	128.337.659	16
2011	112.052.922	-13

Gaziantep Serbest Bölgesi’ndeki 32 firmanın 15’, tekstil ve 7’s, gıda sektöründe faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla serbest bölgedeki firmaların %47’sini tekstil ve %22’sini gıda firmaları teşkil etmektedir.

Şekil 5.3. Gaziantep Serbest Bölgesi ticaret hacmi değişimi 1999-2011 (Gaziantep Ticaret Odası Rakamlarla Gaziantep, 2012:29)

Gaziantep Serbest Bölgesi 1999'da kurulduğu için ticaret hacmi oranını yıllara göre göstermek için 1999 yılı 100 olarak alınmıştır. 2001 yılından başlayarak yaşanan ekonomik krizin etkilerini yukarıdaki rakamlardan görebiliriz. 1999 yılı 100 olarak alındığında 2000 yılında % 126'lık bir artış gözlenmiş fakat 2001'de artış oranı azalarak % 52'ye gerilemiştir. Bu gerileme 2004 ve 2005'te eksi büyümeye kadar varmıştır. 2004 yılında bir önceki yıla göre -% 24 oranında bir gerileme yaşanırken, 2005 yılında bu oran -% 16'da kalmıştır. Ancak 2006 yılında iç siyasetteki çalkantıların ve geleceğe dönük endişelerin hakim olduğu piyasa koşullarında -%29 oranında hızlı gerileme sürmüştür. Bu gerilemelerin temel nedeni ise 2001 yılında sonra yaşanan ekonomik krizin yapısal olarak devam etmesidir. Uluslar arası rekabet koşullarının zorlaştığı, özellikle Çin gibi ülkelerin uluslar arası piyasalarda önemli bir aktör olarak yer alması da Türkiye ile birlikte kent ekonomisine de büyük kayıp verdirmiştir. Öte yandan ihracatta önemli bir husus olan Türk Lirası'nın başta ABD Doları olmak üzere yabancı para birimleri karşısındaki durumu da yıllar arasında yaşanan dalgalanmaların bir başka sebebidir. Her durumda 1999-2006 arası dönemde kent ekonomisi yaklaşık 6 kat büyümüştür. Ayrıca 2008 yılından itibaren 100 milyon doların üzerinde yakalanan istikrar, ülke ekonomisi ile Gaziantep ekonomisi arasındaki ilişki açısından da dikkat çekicidir (Şekil 5.3.). Her ne kadar Türkiye'deki diğer serbest bölgelerde rastlanan sıkıntılar Gaziantep Serbest Bölgesi'nde de yaşansa da bu alanı avantajlı kılan bir çok öge mevcuttur.

Foto 5.5. Gaziantep Serbest Bölgesi'nden bir görünüm (2012)

5.3.3. Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Bölgeleri

Gaziantep’te sanayi bölgeleri, Nizip Caddesi, Çakmak Mahallesi, Araban Yolu, Şehreküstü-Ünaldı, Humanız-Nargana ve Havaalanı-Oğuzeli Yolu olmak üzere altı alt bölgeye ayrılmışlardır.

Tablo 5.7. Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Bölgeleri (GTO, Rakamlarla Gaziantep 2011:32)

<i>Mevcut İşyeri</i>	4.770
Toplam Sanayi İçindeki Payı	%29

Gaziantep kentinin sanayi alt yapısının yaklaşık üçte birini oluşturan bu sanayi bölgeleri (Tablo 5.7.), özellikle kent içi üretim noktasında çok önemli bir noktadadır. Daha çok kent içi hizmet veren bu sanayi kollarında ihracat oranı çok düşüktür. Mevcut işyeri sayısının fazla olması, burada üretim yapan grupların daha çok küçük işletme temelinde esnaf olmalarıdır. Bu bölgelerde 25 ve üzeri işçi çalıştıran işletmelere rastlanmaz. Usta, kalfa ve çırak temelli daha çok kent içi üretim yapan bu küçük işletmelerin kent ekonomisine katkı yapan önemli bir sanayi örgütlenmesi olduğunu söyleyebiliriz.

5.3.4. Örnek Sanayi Sitesi

Daha çok şehir merkezinde kalan iş bölgelerini şehrin dışına çıkaran bu sanayi siteleri kent merkezini sanayiden uzak bir görünüme kavuşturmak için kurulmuşlardır. Küçük ölçekli iş yerlerinin ağırlıkta olduğu bu siteler kentte yeni kurulmaya başlanmıştır. Gaziantep örnek sanayi sitesinde 88 işyerinde 1200 kişiye istihdam sunulmuştur (Tablo 5.8.).

Tablo 5.8. Örnek Sanayi Sitesi (GTO, Rakamlarla Gaziantep 2011:32)

<i>Yeri-Konumu</i>	<i>Küsget Şanlıurfa Yolu</i>
Mevcut Faal Alan	350.000m2
Mevcut İşyeri	88
Toplam İstihdam	1.200

5.3.5. Küçük Sanayi Siteleri

Gaziantep’in ilk sanayi bölgeleri olan bu sanayi siteleri geçmişten günümüze varlığını korumaktadır. Bu süreç içerisinde eskisi kadar önemli bir sanayi alanı olmasa da yine de günümüzde önemli bir paya sahiptir.

Tablo 5.9. Küçük Sanayi Sitesi (GTO, Rakamlarla Gaziantep 2011:32)

<i>Yeri-Konumu</i>	<i>Küçük Sanayi Sitesi Kompleksi</i>
Makine Metal İmalat Sanayi	850
Ahşap İşleme Ürünleri	550
Diğer imalat Ürünleri	400
Toplam İşyeri Sayısı	1800

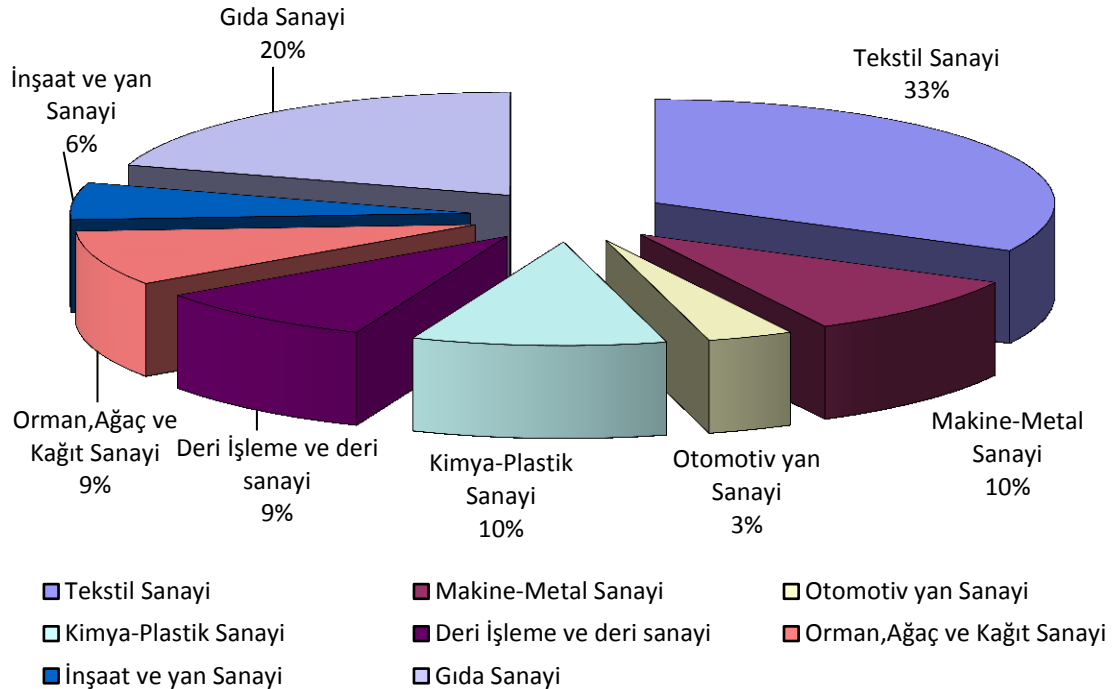
Toplam iş yeri sayısı 1800 olan bu sanayi bölgelerinde daha çok küçük üreticiler faaliyet göstermektedir. Araba parçaları ve mobilya üzerine örgütlenen bu sanayi bölgesi ihracattan çok kent içine üretim yapmaktadırlar (Tablo 5.9).

5.4. Gaziantep’te Sanayinin Sektörlere Göre Dağılımı

Gaziantep ekonomisi üretimde, temelde dokuz sektörde gelişimini sürdürmektedir. Tekstil, gıda, kimya –plastik, metal ve makine, otomotiv yan sanayi, inşaat yan sanayi, orman, ağaç ve kağıt ürünleri sanayi, elektronik, deri ve işlenmiş deri sanayi üretimi halihazırda üretim yapılan temel sektörlerdir.

Tablo 5.10. Gaziantep sanayi sektörlerine göre firma sayıları (2010)
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:51)

SEKTÖR	FİRMA SAYISI
Tekstil Sanayi	1110
Makine-Metal Sanayi	330
Otomotiv Yan Sanayi	118
Kimya-Plastik Sanayi	349
Deri İşleme ve Deri Sanayi	314
Orman,Ağaç ve Kağıt Sanayi	293
İnşaat ve Yan Sanayi	196
Gıda Sanayi	688
TOPLAM	3398

Şekil 5.5. Gaziantep sanayi sektörlerine göre firma dağılımları (2010)
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:51)

5.4.1. Tekstil

Gaziantep imalat sanayi içerisinde tekstil sanayi 1110 firma ile % 33'lük payla 1. sırada yer almaktadır. Genellikle tekstil hammadde ve yarı mamul madde üretimi şeklinde yoğunlaşan yapısı içerisinde, son yirmi yıllık süreçte halı imalatı büyük önem kazanmıştır. Makine halısı ve iplik konularında ihtisaslaşmış olan sektör, elde ettiği rekabet avantajı ile bu sektörde Türkiye genelinde pazara hâkim durumdadır. Gaziantep'in ulusal bazda merkez konumunda olduğu tekstil konuları olarak sentetik iplikler(akrilik, polipropilen), makine halısı, penye pamuk ipliği, jüt ipliği, polipropilen çuval ve torba, her türlü iplik ve kumaş boyama, kaşarlama ve apreleme ile battaniye imalatı karşımıza çıkmaktadır (Tablo 5.11).

Tablo 5.11. Gaziantep'te tekstil sanayi firma sayıları (2010)
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:51).

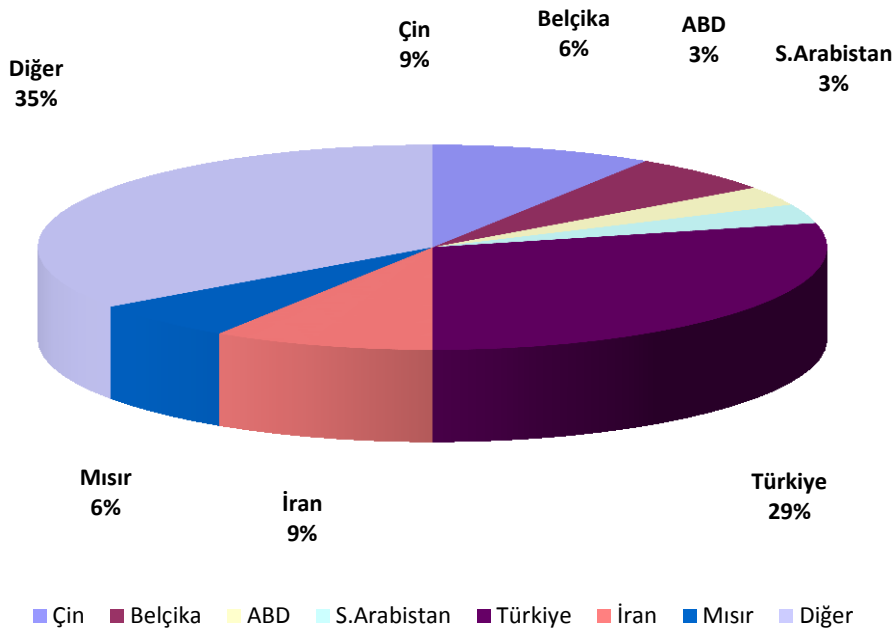
<i>TEKSTİL SANAYİ</i>	<i>Firma Sayısı</i>
Pamuk ipliği ve çırçır	85
Penye örgü	18
İç çamaşırı	15
Havlu, bornoz	25
Çorap	10
Tül perde ve örtü	6
Nakış motifler	5
Yatak takımları	10
Tıbbi pamuk	3
Suni ipekli kadife	2
Naylon kadın çorabı	1
İşçi elbiseleri	10
Akrilik halı ipliği	65
Akrilik triko ipliği	25
Kilim ipliği	15
Jüt ipliği	55
Polip iplik ve elyaf	35
Makine halısı	149
Kilim, battaniye	196
Trikotaj atölyeleri	320
Poli-probilen örgü çuval	12
Konfeksiyon	48
Toplam Firma Sayısı	1110

Pamuğun hammadde olarak kullanıldığı tekstil sektöründe lokomotif üretim sahası halıcılıktır. 1990 yılına kadar halıcılıkta bir değer ortaya koyamamış olan Gaziantep için Sovyetler Birliği'nin dağılarak Doğu Avrupa, Rusya Federasyonu ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile olan ticari münasebetlerin artması bir fırsat oluşturmuştur. Hem ucuz olan Özbekistan ve Türkmenistan pamuğuna ulaşılmış olması hem de bu sahaların pazar olarak boş olmasını değerlendiren Gaziantep halı sektörü için 1997'de Belçika'dan getirilen 40 adet modern halı makinesi dönüm noktası olmuştur.

950 adet son teknoloji modern halı makinesi dikkate alındığında Türkiye'nin halıcılıktaki lider konumu görülecektir (Tablo 5.12). Dünya halı makinesi dağılımında Türkiye %29 ile açık ara önde yer almaktadır (Şekil 5.4.).

Tablo 5.12. Dünya'da Halı Makinesi Dağılımı (16.12.2012, www.halicilarodasi.com)

Ülkeler	Çin	Belçika	ABD	S.Arabistan	Türkiye	İran	Mısır	Diğer
Halı makinası sayısı	300	200	100	100	950	300	200	1150

Şekil 5.6. Dünya Halı Makinesi Dağılımı (16.12.2012, www.halicilarodasi.com)

Türkiye'den yapılan halı ihracatının %80'i Gaziantep'ten, %10'u İstanbul'dan ve %10'luk kısmı da başta Kayseri olmak üzere diğer illerimizden gerçekleştirilmekte ve halı ihracatımızın ağırlıklı üretim merkezi Gaziantep olarak karşımıza çıkmaktadır. Güneydoğu Halı İhracatçıları Birliği'nin rakamlarına göre 2011 yılı ihracat rakamlarına göre Gaziantep'te 149 firma tarafından yılda 300 milyon metrekare olarak üretilen halının 200 milyon metrekaresi yurt dışında ve 100 milyon metrekaresi yurt içinde satılmıştır. Doğrudan ve dolaylı olarak Gaziantep'te 30.000 kişiyi istihdam imkanı veren halıcılık sektörü tarafından 2011 yılında 150 ülkeye 1 milyar 164 milyon USD değerinde ihracat gerçekleştirilmiştir. Gaziantep'in halıcılıktaki bu ağırlığı neticesinde İstanbul'da yapılmakta olan Halı Fuarı 2012 itibariyle Gaziantep'te yapılmaya başlanmıştır. Gaziantep halı sektörü kendisine 2023 yılı için 1.500 halı makinesi, 60.000 istihdam ve 5 milyar USD ihracat hedefi belirlemiştir.

Halı sektöründeki bu dominantlık durumu Dünya halı ticareti rakamlarına tam olarak yansımamaktadır. Dünyada en fazla makine halısı ABD’de üretilmektedir. Belçika halı üretiminde ABD’den sonra ikinci sırada yer alırken dünya makine halısı ihracatında ilk sırada gelmektedir. Asya’da ise Çin, Pakistan ve Hindistan makine halısı üretiminde önde gelen ülkelerdir.

Tablo 5.13. Dünya Makine Halısı İhracatı İlk 10 Ülke
(T.C. Ekonomi Bakanlığı, Halı Sektörü Raporu 2012:3). (1000 ABD \$)

Ülke Adı	2006	2007	2008	2009	2010	2010 Ülke Payı (%)
Belçika	2.576.707	2.832.989	2.636.892	2.043.441	2.061.506	18,1
Çin	869.408	1.125.549	1.414.034	1.342.660	1.812.736	15,9
Türkiye	627.908	851.315	1.019.261	954.275	1.121.000	9,8
Hindistan	900.523	890.031	789.166	684.812	1.026.633	9,0
Hollanda	1.062.235	1.248.354	1.182.268	1.001.161	1.011.739	8,9
ABD	964.967	982.893	1.064.105	829.016	969.052	8,5
Almanya	561.355	591.041	624.575	515.604	551.920	4,8
İngiltere	381.843	442.976	412.879	305.964	293.116	2,6
Fransa	316.079	378.160	379.159	248.174	258.694	2,3
Tayland	122.247	151.804	169.776	141.509	180.223	1,6
Diğer	2.619.628	2.798.398	2.458.506	1.951.367	2.097.382	18,4
TOPLAM	11.002.900	12.293.510	12.150.621	10.017.983	11.384.001	100,00

Dünya makine halısı ihracat gelirlerine göre sıralanan ilk on ülke arasında Türkiye 3. Sırada yer almaktadır. Dünya makine halısı ihracatında önde gelen ülkeler ise Belçika, Çin, Türkiye, Hindistan, Hollanda ve ABD’dir. Belçika tek başına pazarın %18’ini elinde bulundurmaktadır. Türkiye ise Çin’in ardından %9,8’lik pazar payı ile üçüncü sırada yer almaktadır. 2006-2010 yılları arası süreçte ise oransal olarak Belçika, İngiltere ve Fransa aleyhine, Çin, Türkiye ve Hindistan lehine dikkat çekici bir değişim gözlemlenmektedir. Buna göre önümüzdeki yıllarda Türkiye ve dolayısıyla Gaziantep halıcılığının yurtdışında Pazar mücadelesinde karşısında yer alan en önemli rakipler Çin ve Hindistan’dır (Tablo 5.13).

Halen halı makinesi konusunda Türkiye’de yeterli üretimin olmaması ve bu konuda dışa bağımlılık Gaziantep ve Türkiye halıcılığı için aşılması gereken bir sorundur. Royal Halı Firması tarafından verilen bilgiye göre 2012 itibariyle bilgisayarlı otomasyon sistemine sahip modern halı makineleri ağırlıklı olarak İsveç’ten temin edilmekte ve her bir makineye kurulumları da dahil olmak üzere 1 milyon Türk Lirası ödenmektedir. İsveç’ten halı makinesi ithalatı yapılan firmanın yakın zamana kadar bir halı üreticisi olduğu ve kulvar değiştirerek halı makinesi imalatına yönelerek önemli bir pazar kapıldığı dikkate alındığında Gaziantep halıcılık ve makine imalatı sektörlerinden de benzer bir atılım beklenmektedir.

Makine halısı ihracatımızda en önemli pazarımız 244 milyon dolarlık ihracat tutarı ve %17,2'lik pay ile Suudi Arabistan'dır. 2011/2010 değişim oranı incelendiğinde S.Arabistan, B.A.E. ve İngiltere'ye olan ihracatın yıllık bazda daha çok arttığı görülmektedir. Gaziantep'in coğrafi konumu dikkate alındığında %34'lük pazar oranı ile Ortadoğu ülkeleri ihracat alanı olarak ön plana çıkmaktadır. 2011 yılında başlayan ve halen yaşanmakta olan, "Arap Baharı" adı verilen süreç İran ve Suriye pazarını olumsuz etkilemektedir. 2012 yılı sonu itibarıyla Türkiye adına yaklaşık %3'lük bir pazar kaybı sürpriz olmayacaktır. Makine halısı ihracatımızda ilk 10 ülkenin toplam payı %58 dolayındadır. Diğer yandan Gaziantep kentinin makine halısı ihracatından elde ettiği gelir 1 yıl içinde neredeyse üçte bir oranında artmıştır (Tablo 5.14).

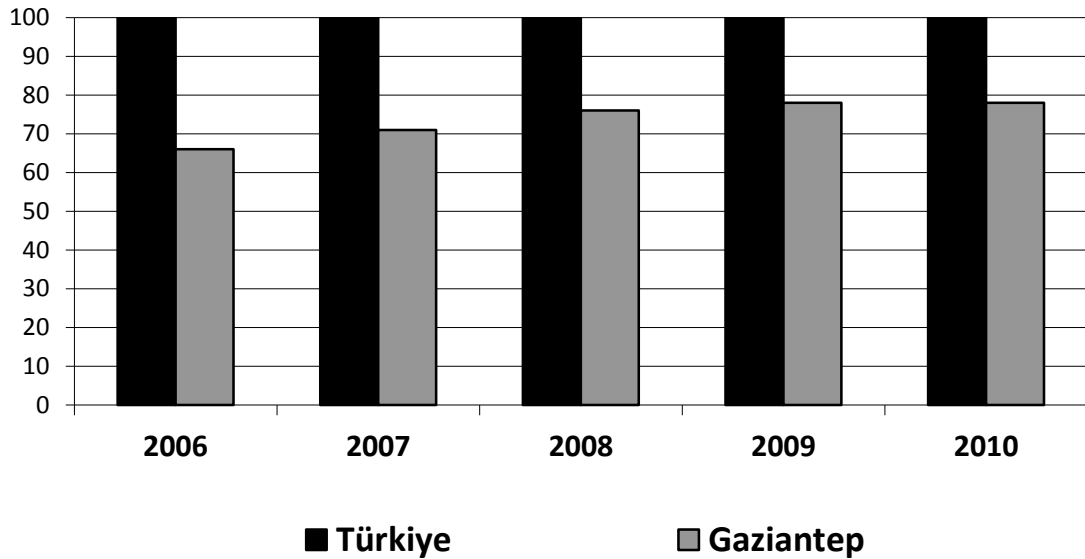
Tablo 5.14. Ülkeler Bazında Makine Halısı İhracatı (2012)
(T.C. Ekonomi Bakanlığı, Halı Sektörü Raporu 2012:5). (1000 ABD \$)

Ülke Adı	2009	2010	2011	2011/2010 Değişim (%)	2011 Pay (%)
S.Arabistan	145.163	151.194	244.784	61,9	17,2
Irak	100.721	107.643	138.609	28,8	9,7
A.B.D.	52.339	92.590	117.582	27,0	8,2
Almanya	67.352	79.406	96.467	21,5	6,8
İngiltere	27.155	32.984	45.629	38,3	3,2
Rusya Fed.	23.988	34.495	42.467	23,1	3,0
B.A.E.	25.196	28.209	39.981	41,7	2,8
Ukrayna	23.554	29.171	35.837	22,9	2,5
İran	15.600	26.784	33.768	26,1	2,4
Polonya	34.451	30.801	32.088	4,2	2,2
Diğer	438.447	507.173	599.506	18,2	42,0
Genel Toplam	953.972	1.120.454	1.426.724	27,3	100,0

Gaziantep, Türkiye'nin toplam makine halısı ihracatında büyük bir paya sahiptir. 2006 yılında Türkiye'nin toplam makine halısı ihracatı yaklaşık 625 milyon ABD doları iken aynı yıl Gaziantep'ten yaklaşık 410 milyon ABD doları ihracat gerçekleşmiş, Gaziantep'in Türkiye toplam makine halısı ihracatındaki payı %66 olmuştur. 2010 yılına gelindiğinde bu oran hem %78'e çıkmış, hem de 2006 yılına göre Gaziantep iki kattan fazla ihracat geliri elde etmiştir (Tablo 5.15).

Tablo 5.15. Gaziantep'in Türkiye Toplam Makine Halısı İhracatındaki Payı (%)
(Gaziantep Ticaret Odası Yayınları, Makine Halısı 2010:8).

<i>YIL</i>	<i>Türkiye'nin toplam Makine Halısı İhracatı- USD</i>	<i>Gaziantep'in Makine Halısı İhracatı</i>	<i>Gaziantep'in Türkiye Toplam Makine Halısı İhracatındaki Pay (%)</i>
2006	624.677.544	409.113.782	66
2007	851.313.977	605.720.175	71
2008	1.026.139.487	777.857.792	76
2009	953.972.036	741.946.746	78
2010	1.134.113.000	888.630.026	78

Şekil 5.7. Gaziantep'ten Yapılan Makine Halısı İhracatının Ülke İçindeki Yüzdelik Payı (GTO 2010:8)

5.4.2. Makine ve Metal Sanayi

Gaziantep'te metal ve makine sanayi, ana sanayi dalları olan gıda, tekstil ve plastik sektörüne dayalı olarak gelişmiştir. Metal ve makine sanayi imalat işyerleri bakımından kent genelinde %10'luk paya sahiptir. Gaziantep'te makine ve metal sanayi sektöründe bulunan 330 firma tarafından üretimi yapılan teçhizat çeşidi oldukça fazladır. En fazla firma sayısı 85 firma metal ev eşyaları, 40 firma demir dökümcüler, 30 firma tarım makine ve aletleri ve 25 firma çelik para kasaları üretim sahalarında yer almaktadır (Tablo 5.16). Gaziantep makine metal sektörünün Türkiye imalatı içerisinde önemli paya sahip olan diğer alt sektörler değirmen makineleri, halı yan sanayi makineleri, fantezi iplik büküm makineleri imalatıdır.

Tablo 5.16. Gaziantep’te makine-metal sanayi sektörü firma sayıları (2010)(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:60).

<i>MAKİNA-METAL SANAYİ</i>	<i>Firma Sayısı</i>
Demir çelik boru	1
Ağır metal inşaat teçhizatı	1
Hidromekanik hidroelektrik teçhizatı	1
Demir-dökümcüler	40
Demir-saç profil doğrama	21
Çelik helezon	3
Çelik cıvata, tel çivi	6
Teneke kutu ve soba borusu	6
Gücü teli	1
Dişili döküm ve torna	15
Çelik para kasaları	25
Buhar kazan ve yakıt depoları	8
Alüminyum bakır işleme	15
Metal ev eşyaları	85
Tıbbi cihaz ve aletler	1
Plastik enjeksiyon makinaları	5
Tarım Makine ve aletleri	30
Damper ve karuser	15
Tekstil-dokuma makinaları	22
Elektromekanik sanayi	6
Sanayi buzdolapları	8
Asansör	10
Yürüyen merdiven	2
Elektrikli matkap	2
Dairesel demir testere	1
Toplam Firma Sayısı	330

Dünya’da Çin makine-metal firmalarının sahip olduğu taklit kabiliyetine Gaziantep makine ustaları ve tornacıları da sahiptir. Gaziantep yerelinde üretilmekte olan çok sayıda elektrik, elektronik, makine-metal sanayi ürünü bulunmaktadır. Kentte elektrik-elektronik sanayinin gelişmemiş olması makine ve metal sanayi çerçevesinde yapılabilecek ürün çeşitliliğini olumsuz etkilemektedir.

Gaziantep’te otomotiv yan sanayinde kurulu firma sayıları ve bu firmaların üretim kalemleri ile üretim miktarları da dikkat çekicidir. Kentte yer alan 118 irili ufaklı firma toplam sanayi firmasının %3’ünü meydana getirmektedir. Otomotiv yan sanayinde özellikle motor yenileme atölyelerinin çokluğu sektördeki usta sayısı ve sektör kabiliyetini göstermesi açısından anlamlıdır. Oto yenileme atölyeleri ve oto yedek parçacıları sektördeki firmaların neredeyse yarısını meydana getirmektedir. Birçok ürünün “Antep işi” olarak tarif edilen orijinalinin tıpkı kopyası olduğunu da belirtmek gerekir. Gaziantep ve çevresinde yer alan çok sayıdaki tır filoları ve taşımacılık sektörünün rağbet ettiği lastik kaplamalarının üretiminde de otomotiv yan sanayi firmalarının yaklaşık %25’inin yer aldığı görülmektedir (Tablo 5.17).

Tablo 5.17. Gaziantep’te otomotiv yan sanayi sektörü firma sayıları (2010)(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:61).

<i>OTOMOTİV YAN SANAYİ</i>	<i>Firma Sayısı</i>
Oto motor subapları	2
Motor yenileme atölyesi	35
Oto yedek parçaları	32
Fren kampanaları	10
Vantilatör kanatları	1
Akümülatör	7
Oto ampulü	1
Oto lastik kaplamaları	30
Toplam Firma Sayısı	118

Gaziantep’in sanayi alt yapısı, iklim ve ulaşım imkanları göz önüne alındığında doğrudan otomotiv sanayine ev sahipliği yapmaması için bir neden yoktur ve bu sahada avantajlara sahiptir. Gaziantep sanayicilerinin yeterli sermayeye sahip olduğu düşünüldüğünde uluslar arası ortaklıklar söz konusu olabilir.

5.4.3. Kimya ve Plastik Sanayi

Gaziantep’te kimya–plastik sektörü 349 firma ve % 10’luk pay ile Gaziantep içinde 3.büyük sektör konumundadır. Gaziantep kimya sanayi önceleri tekstil sektörünün daha sonraları ise plastik ayakkabı sektörünün ihtiyacı olan hammaddelerin imalatı ile başlamış ve gelişmiştir. Tekstil sektörünün ihtiyacı olan harman yağı, tekstil boyaları imalatı ve tekstil boyama işlemleri, plastik ayakkabı imalatında kullanılan plastifyanlar, geleneksel sabun imalatı, sektörün oluşmasında ve gelişmesinde en önemli kalemleri oluşturmuştur (Tablo 5.18).

Plastik sektörü, kapasitesi, sağladığı istihdam ve katma değer ile Gaziantep için en önemli sektörlerden biridir. Bu sektörde Naksan Plastik uluslar arası bir marka haline gelmiştir. Gaziantep, tekstil sektörü içerisinde yer alan bazı plastik hammaddenin (akrilik ve polipropilen) dünyada en fazla tüketildiği şehirlerden biridir. Bu hammaddeler tekstil sektöründe halı, triko ipliği, çuval dokuma ve Türkiye üretiminin %96’sının karşılandığı non-woven kumaş imalatlarında kullanılmaktadır. Gaziantep plastik sektöründe önemli paya sahip olan alt sektörlerden PVC kapı-pencere profili işinde de Enderpen firması uluslar arası bir marka olmuştur.

Tablo 5.18. Gaziantep’te kimya ve plastik sanayi sektörü firma sayıları (2010)
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:58).

<i>KİMYA ve PLASTİK SANAYİ</i>	<i>Firma Sayısı</i>
Tekstil boyama ve terbiye	25
Mensucat boyaları	3
Tutkal	5
Plastifiyan, dop yağı	4
Sabun, şampuan ve deterjan	40
Kolonya ve parfüm	25
Veteriner aşılı	1
Sıvı,petrol gazı, oksijen ve azot tesisleri	8
Poli-üretan terlik	85
Poli-etilen naylon torba	12
Naylon çanta ve poşet	20
Plastik terlik-ayakkabı	65
Plastik ev eşyası	15
Plastik hortum	3
Plastik top	7
Plastik masura	5
Plastik PVC Boru	4
Plastik PVC profil	5
Çadır, branda bezi, P.P. çuval	17
Toplam Firma Sayısı	349

5.4.4. Orman, Ağaç ve Kağıt Ürünleri Sanayi

Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri şeklinde yapılanmış olan bu sektör çoğunlukla küçük sanayi sitesi içerisinde faaliyet göstermektedir. Gaziantep’te hızlı şehirleşmeyle birlikte oluşan inşaat sektöründeki büyüklük mobilya endüstrisini de beslemekte ve 165 mobilya atölyesi, 1 mobilya fabrikasının yanında 6 ahşap parke firması üretime katılmaktadır. Firma sayısı bakımından sektör kentte 6.sırada yer alırken %9’luk paya sahiptir(Tablo 5.19).

Gaziantep kağıt ürünleri imalatı sektöründe ağırlık, oluklu mukavva ve karton kutu imalatı ile karton masura imalatındadır. Oluklu mukavva ve karton kutular gıda ve tekstil sektörlerinde ambalaj malzemesi olarak kullanılmaktadır. Karton masura imalatı yapan firmalar da tekstil sektöründe iplik ve halı imalatı ile plastik sektöründe her türlü plastik film, sera örtüsü v.b. imalatı yapan firmaların ihtiyacını karşılamaktadır.

Tablo 5.19. Gaziantep’te orman, ağaç ve kağıt ürünleri sanayi sektörü firma sayıları (2010)
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:59).

<i>ORMAN, AĞAÇ VE KAĞIT ÜRÜNLERİ</i>	<i>Firma Sayısı</i>
Mobilya fabrikası	1
Mobilya atölyeleri	165
Kereste işleme	75
Sunta imalatı	1
Ahşap parke	6
Oluklu mukavva ve ambalaj	8
Kağıt masura	5
Defter	4
Kağıt peçete	5
Ofset baskı matbaa	23
Toplam Firma Sayısı	293

5.4.5. İnşaat Sanayi

Gaziantep yarattığı istihdam potansiyeli nedeniyle çevre illerden sürekli göç almakta ve buna bağlı olarak nüfus artışı yaşanmaktadır. Nüfus artış hızı dolayısıyla hızla gelişen Gaziantep konut ihtiyacına paralel olarak inşaat yan sanayisi gelişmiş durumdadır. Gaziantep inşaat yan sanayi pazar olarak il sınırlarıyla sınırlı kalmamakta gerek yurt içi ve gerekse başta Irak olmak üzere yurt dışına da mal temin etmektedir (Tablo 5.20).

Tablo 5.20. Gaziantep’te inşaat sanayi sektörü firma sayıları (2010)
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:59).

<i>İNŞAAT VE YAN SANAYİ</i>	<i>Firma Sayısı</i>
Hazır beton döküm	6
Ön gerilimli beton boru	1
Refüj bordür taşı	4
Çimento fabrikası	1
Kireç taşocağı	19
Briket ve tuğla	80
Karo taşı ve mermer	35
İnşaat boya ve sıvası	8
Isıcam	6
Cam elyafı mamulleri	1
PVC pencere kapı montajı	35
Toplam Firma Sayısı	196

5.4.6. Gıda Sanayi

Gaziantep sanayisi içerisinde firma sayısı bakımından % 20 paya sahip olan gıda sanayi işyeri sayısı açısından Gaziantep'te 2. sırada bulunmaktadır. En fazla firmanın toplandığı sektörlerin başında Gaziantep'in dünya çapında ünlü olduğu baklava ve kadayıf sektörünün 90 firmayla yer alması tesadüf değildir. Bir diğer Gaziantep ürünü olan antepfıstığı sektöründe de 70 firma yer almaktadır. (Tablo 5.21) Gaziantep bir tarım ili olmamasına rağmen mercimek, nohut v.b. ürünlerin işlenmesi ağırlıklı olarak Gaziantep ve çevresinde yapılmaktadır. Ayrıca organik gıda ürünleri konusunda çalışmalar devam etmektedir.

Tablo 5.21. Gaziantep'te gıda sanayi sektörü firma sayıları (2010) (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:56).

<i>GIDA SANAYİ</i>	<i>Firma Sayısı</i>
Mercimek, nohut, bakliyat	90
Bulgur	80
Un ve irmik	85
Makarna	12
Bisküvi ve kraker	4
Gofret ve çikolata	12
Şekerleme	25
Helva, reçel ve tahin	20
Baklava ve kadayıf	90
Lokum ve sucuk	20
Çiklet	5
Meyankökü	1
Toz ve pul biber	5
Biber salçası	2
Sirke, turşu	5
Yağlı tohumlar, bitkisel yağlar	20
Kuruyemiş işleme	85
Antepfıstığı işleme	70
Mısır çerezi	5
Meşrubat	5
Alkollü içkiler	1
Hayvansal ürünler (tavuk)	12
Hayvansal ürünler (Yumurta)	12
Et ve et ürünleri(et-balık kurumu)	1
Et ve et ürünleri(mezbahalar)	3
Hayvansal ve suni yem	18
Toplam Firma Sayısı	688

5.4.7. Deri ve İşlenmiş Deri Mamulleri Sanayi

Bölgenin canlı hayvan ihracat merkezi konumunda olan Gaziantep'te büyük bir ham ve işlenmiş deri potansiyeli bulunmasına rağmen dericilik sektörü yeterince gelişmemiştir. Mevcut firmaların ürettiği katma değer düşük seviyede kalmaktadır. Dericilik basit işleme yöntemleri uygulanarak çeşitli deri işleme merkezlerine gönderilmektedir. Gaziantep'te bağırsak işleme de yapılmaktadır (Tablo 5.22).

Tablo 5.22. Gaziantep'te Deri ve İşlenmiş Deri Mamulleri Sanayi Firma Sayıları (2010)
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2010-2014:58).

<i>DERİ VE İŞLENMİŞ DERİ MAMULLERİ</i>	<i>Firma Sayısı</i>
Suni deri, ham ve mamul deri işleme	86
Bandil bağırsak işleme	3
Kundura imalatı	225
Toplam Firma Sayısı	314

6. COĞRAFİ KONUMUNUN GAZİANTEP SANAYİLEŞMESİNE ETKİLERİ

6.1. Türkiye'nin Coğrafi Konumunun Gaziantep Sanayileşmesine Etkileri

Ortadoğu'ya en yakın, siyasi istikrar, ekonomi, demokrasi ve gelişmişlik yönünden en güçlü ülke olan Türkiye, bölgede yıllardan beri söz sahibi olmuş ve bölgenin şekillenmesinde kilit rol oynamıştır. Avrupa'dan, Asya ve Ortadoğu'ya giden yollar üzerinde olması, bölgedeki ticaretin de yüzyıllardan beri canlı kalmasını sağlamıştır. Özellikle İpek Yolu ticaretinin geçiş güzergâhında bulunması, tarih boyunca çeşitli devletlerin bu bölge için savaşmalarına sebep olmuştur. Bu kadar avantaja sahip bir ülkede ve bu ülke içinde de bu kadar önemli bir noktada yer alan Gaziantep kentinin sanayi ve ticari yönden ne denli önem arz ettiği çok açıktır.

Tablo 6.1. Gaziantep 2010-2011 ihracatın değişimi ve dağılımı (%)
(Gaziantep Ticaret Odası, Rakamlarla Gaziantep 2012:32).

Ülke grubu	2010 (Bin\$)	2011 (Bin\$)	Değişim (%)	İhracattaki Payı (%)
Orta Doğu	1.789.125	2.554.372	43	52
Avrupa Birliği	769.106	968.236	26	19
Afrika	322.506	474.595	47	10
Kuzey ve Güney Amerika	191.415	243.214	27	5
Doğu Avrupa ve Rusya	188.246	241.922	28	5
Türkî Cumhuriyetler	174.039	205.460	18	4
Uzak Doğu ve Okyanusya	119.060	174.366	46	3,5
Serbest Bölgeler	22.388	44.231	98	1
Diğer Avrupa Ülkeleri	17.222	21.866	27	0,5
Bilinmeyen Ülkeler	522	703	35	0,01
Toplam	3.593.632	4.928.967	37	100

Gaziantep firmalarının coğrafi durumu bu hususta da karşımıza çıkmaktadır. Coğrafi konum gereği en fazla ihracat Ortadoğu ülkelerine yapılırken, bu oranın %52 olduğu görülmektedir. Gaziantep'in 2011 yılında gerçekleştirdiği ihracat rakamının yaklaşık 5 milyon dolar olduğu düşünüldüğünde 2.5 milyar dolarının sadece Ortadoğu ülkelerine gerçekleşmesi Ortadoğu ülkeleri ile son zamanlarda yaşanan entegrasyonun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu politikaların uygulanması sonucu ihracat rakamlarının çok hızlı olarak artacağı görülmektedir. İkinci sırada ise Gümrük Birliği üyesi olduğumuz A.B. Ülkeleri yer almaktadır (Tablo 6.1).

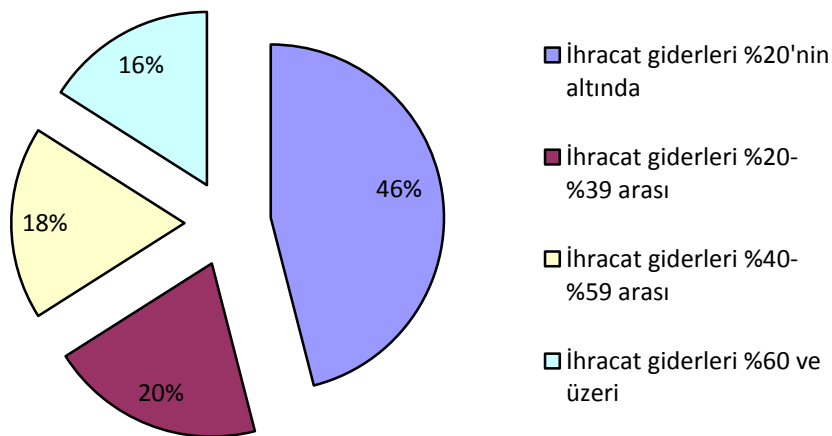
Elbette Gaziantep'in elde ettiği bu başarıda kent sanayicileri kadar ülke ekonomisinin ve dış politikasının, kısaca Türkiye'nin coğrafi konumunun da katkısı yadsınamaz bir gerçektir. 1990'da yaşanan Körfez Savaşı ve ardından Kuzey Irak'ın uçuşa yasak bölge ilan edilmesi, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması ve ardından kurulan BDT ülkeleri ile artan siyasi, sosyal ve ekonomik ilişkiler, 1992-1995 Yugoslavya'nın dağılma süreci ile değişen Balkan jeopolitiği, 1996'da Avrupa Birliği ile imzalanan Gümrük Birliği, 2003'te ABD'nin Irak'ı işgali ve Türkiye'nin tavrı, 2004 yılından itibaren Orta Doğu ülkeleriyle ilişkilerin gelişme trendine girmesi, Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi ile münasebetlerin kuvvetlenmesi, 2008 Küresel Ekonomik Krizi'nde Türkiye ekonomisinin büyümeye devam etmesi, Türkiye'nin başta Suriye

olmak üzere komşu ülkelerle sıfır sorun politikası, 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve tüm Orta Doğu'ya yayılan "Arap Baharı" adı verilen halk hareketleri, son olarak Suriye'de yaşanan iç savaş Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafi konum itibarıyla dolaylı olarak Gaziantep sanayisi ve ekonomisi üzerinde de etkilerde bulunmuş, kent sanayisi başta Kuzey Irak olmak üzere, Orta Doğu ülkeleri, Avrupa Birliği ülkeleri, Rusya ve Türkî Cumhuriyetler'e dönük ihracatını katlayarak artırmıştır.

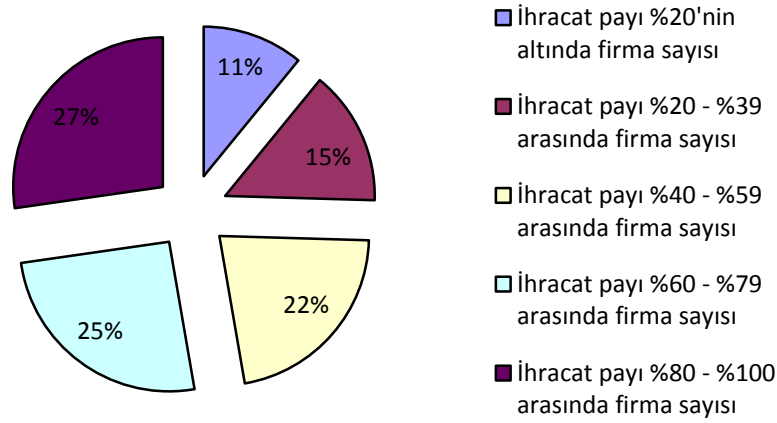
6.2. Gaziantep'in Coğrafi Konumunun Sanayileşmeye Etkileri

Gaziantep ihracata dönük bir sanayileşme modeline sahiptir. İhracata konu olan ülkeler ve bölgeler içerisinde coğrafi yakınlıktan dolayı Orta Doğu bölgesi Avrupa Birliği Bölgesi'nin önünde yer almaktadır. 2004 yılından itibaren inişli çıkışlı da olsa Gaziantep sanayisi ve ekonomisi sıçrama dönemi yaşamaktadır. Bunda Türkiye-Orta Doğu ilişkileri ve Kuzey Irak'ta artan özerklik koşulları Gaziantep lehine sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Öte yandan bu hızlı büyüme ve zenginleşme sürecinin sürdürülebilirliği üzerinde yapılan araştırmalar (şekil 6.1.) Gaziantep'te ki firmaların büyümekte oldukları fakat bu büyüme esnasında uluslararası markalaşmaya yönelik harcamaların çok düşük düzeyde kaldığı, tanıtım (Katalog, Broşür, Tanıtım Filmi, Reklam ve Numune gönderimleri) düzeyinin istenilen düzeye ulaşmadığı, pazar araştırması ve müşteri ziyaretleri konusunda ise yoğun bir çalışmanın olmadığını göstermektedir. Oysa ki firmaların bu alanda yapmış oldukları harcama kalemlerinin artması, ihracat rakamlarının artmasını, üretim miktarını arttırdığı, markalaşmayı zorunlu hale getirdiği, rekabet gücünü arttırdığı, istihdamı arttırdığı ve yeni tesislerin kurulduğu bir gerçektir. Dolayısıyla Gaziantep'te ihracat rakamlarının son zamanlarda ciddi artış göstermesine rağmen halen profesyonel bir şekilde ortaya koyamadığını görmekteyiz. Firmaların büyümesi ise çok azimli ve çalışkan olmalarından ziyade konjonktüre bağımlı olarak Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracata bağlıdır ki Türkiye'den bu istikamete giden toplam ihracatın % 50'si Gaziantep'ten sağlanmaktadır.

Şekil 6.1. Gaziantep'te ihracata dönük giderlere göre firmaların oransal dağılımı (Akça, 2011:63)

Şekil 6.2. Gaziantep'te toplam üretimlerinde ihracatın payına göre firmaların oranı (Akça, 2011:63)

Gaziantep firmalarının toplam üretimlerinde ihracatın payı % 60 ve üzerinde diyen firmalar % 50'nin üzerinde bir paya sahiptir. İç piyasa eğiliminde ise çok az firmanın yoğunlaştığını görmekteyiz. Gaziantep coğrafik yapısı özellikle Ortadoğu ülkelerine açılımda önemli bir rolü oynadığını görebiliyoruz. Bu durumda firmaların toplam üretim miktarının büyük çoğunluğunu ihraç ettikleri görülmektedir (Şekil 6.2.).

Türkiye'deki en büyük ihracat firmalarının sayısına göre Gaziantep 4.sırada yer almaktadır. 2008-2010 yılları arasında ihracat firmalarının sayısının artış hızı göz önüne alındığında Gaziantep önümüzdeki yıllarda Türkiye'de ilk 3 şehir arasına girme potansiyeline sahiptir (Tablo 6.2).

Tablo 6.2. Türkiye'deki En Büyük 1000 İhracatçı Firma Sayısının İllere Göre Dağılımı (Gaziantep Ticaret Odası, Rakamlarla Gaziantep 2012:26).

İl	2008	2009	2010
İstanbul	503	492	483
İzmir	65	67	66
Bursa	55	52	55
Gaziantep	48	49	53
Ankara	48	52	47
Kocaeli	47	41	44
Denizli	28	22	27
Manisa	18	20	20
Hatay	16	23	19
Adana	15	15	17
Diğer	159	165	169

Tarih boyunca aynı devlet çatısı altında birlikte yaşayan Ortadoğu halkları, zaman içerisinde evlilik yoluyla akrabalık bağları kurmuşlardır. Bugün Güneydoğu'da birçok kişi Suriye, Irak veya Lübnan'daki akrabalarıyla sadece sınır sebebiyle ayrı kalmaktadır. Bölgedeki dil, mutfak kültürü, inanç ve daha birçok ortak yön; çimento niteliği taşıyıp yüzyıllardan beri var olan bu bağların ayakta kalmasını sağlamaktadır. Gaziantep ili ve Gaziantep Serbest Bölgesi, Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan kapısıdır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan halk; hem akrabalık hem de tarihten gelen ticari alışkanlık sebebiyle, sürekli olarak Ortadoğu ile iletişim ve etkileşim içerisinde. Hem Gaziantep ilinin hem de yöredeki diğer illerin ekonomisi başta Irak olmak üzere Orta Doğu ülkeleri ile yapılan ticarete dayanmaktadır. Yöre için Ortadoğu ülkeleri, hem maddi hem de manevi yönden çok büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla Gaziantep sanayisini oluşturan üretim tesislerinin yıllık ihracat oranının çok büyük bir kısmı da bu ülkelerle gerçekleştirilmektedir.

Gaziantep'te coğrafi konumun sanayileşmeye etkilerini hammadde temini, hitap edilen pazar, enerji ve su kapasitesi, işgücü, iklim özellikleri ve ulaşım imkanları gibi hususlar çerçevesinde ele alabiliriz.

6.2.1. Hammadde Etkisi

Gaziantep sanayinin belkemiğini meydana getiren tekstil sanayinin hammaddesi olan pamuk, ilk olarak kentin yakın çevresi olan Nizip Ovası'ndan başlayarak Çukurova ve Harran'ı da içine alan bir bölgeden temin edilmektedir. Şehirdeki sanayinin çapından dolayı yerli kaynaklar yetersiz kalmakta, Orta Asya'dan Mısır'a kadar uzanan bir coğrafyadan pamuk temin edilmektedir.

Kentte yer alan Naksan Holding'e ait plastik-naylon endüstrisi de ihtiyaç duyduğu hammaddenin bir kısmını Tüpraş'tan temin ederken asıl kaynak olarak Irak'tan ithalat yapılmaktadır.

6.2.2. Pazar Etkisi

Kentte imal edilen sanayi ürünleri ülke içi dışında en fazla yakın coğrafya olan Orta Doğu ülkelerine ihraç edilmektedir. Öyle ki komşu ülkeler olan Suriye ve Irak'ta Gaziantep ölçeğinde bir sanayi kenti olmayışı şehri zamanla, sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin değil, Orta Doğu'nun önemli bir sanayi merkezi haline getirmiştir. Gaziantep'ten gerçekleştirilen ihracattan elde edilen gelire göre başta gelen ülke Irak'tır. Özellikle Kuzey Irak Gaziantep sanayisi için en önemli pazar alanıdır. İlk 10 ülke içinde ihracatın yarısından fazlası Irak'a gerçekleşmiştir (Tablo 6.3).

Tablo 6.3. Gaziantep'ten en çok ihracat yapılan ülkeler (2011)(Gaziantep Ticaret Odası, Rakamlarla Gaziantep 2012:31).

	<i>Ülke</i>	<i>İhracat (\$)</i>
1	Irak	1.839.938.086
2	Suudi Arabistan	250.604.108
3	ABD	176.061.180
4	Almanya	174.892.762
5	İngiltere	137.716.336
6	İran	122.667.011
7	İtalya	115.861.771
8	Suriye	98.011.760
9	Rusya	90.345.105
10	Belçika	88.095.269
	İlk 10 toplam	3.094.193.388
	Genel Toplamdaki Payı(%)	63

Gaziantep’te düzenlenen fuarların giderek artması da ayrı bir göstergedir. Bunlardan en büyüğü 2010 yılından beri yedi ülkenin katılımıyla yapılan “Irak ve Komşu Ülkeler Fuarı”dır ki Türkiye’nin en büyük fuar organizasyonudur.

6.2.3. Enerji ve Su

Gaziantep, Şanlıurfa ile sınırını oluşturan Fırat Nehri havzasında yer alır. Şehrin ortasından Alleben Suyu geçmektedir. Bulunduğu saha itibariyle yarı kurak iklim şartları egemen olsa da şehirde yer altı su varlığı zengindir.

Karkamış HES ve Atatürk HES dışında Afşin-Elbistan Termik Santralleri Gaziantep’i kuşatan enerji üretim alanlarıdır. Yakın zamanda Islahiye ve Nurdağı ilçelerinde kurulan rüzgar enerji santrallerinin yanında 2012 yılı itibariyle yer yer güneş enerji kolektörleri de kullanılmaya başlanmıştır. Önümüzdeki yıllarda geniş sahalarda güneşten elektrik enerjisi elde etmeye yönelik sanayi yatırımları planlanmaktadır. Batman ve Mersin’de rafinerilerin varlığı da Gaziantep’te yakıt fiyatlarını Türkiye ortalamasında tutmaktadır.

6.2.4. İşgücü

Gaziantep konum itibariyle Doğu ve Güneydoğu illerinden göç almaktadır. Kalifiye olmayan işgücünde fazlalık ve dolayısıyla işsizlik varken, işverenler kalifiye işgücü sıkıntısı çekmektedir. Bu ara eleman sıkıntısının çözümü adına organize sanayi bölgesi içerisinde devlet ve özel meslek liseleri açılmış ve bunlar ilgili sanayi kuruluşlarıyla entegre hale getirilmişlerdir.

2009 yılı Bölge İşgücü göstergelerine göre, Gaziantep, Adıyaman ve Kilis’ten oluşan TRC1 Düzey 2 Bölgesinde toplam çalışan sayısı 641.000 olup, istihdam oranı %34,8 düzeyinde gerçekleşmiştir (Tablo 6.4). TRC1 Düzey 2 Bölgesi 2009 yılı işsizlik oranı Türkiye ortalamasının üstünde, işgücüne katılma oranı ile istihdam oranı ise Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Gaziantep ilindeki işsizlik oranının, Bölge ve Türkiye ortalamasının üzerinde kalmasının önemli bir nedeni de bölgenin 2009 yılı yıllık nüfus artış hızına bakıldığında (%19,6) ,Türkiye ortalamasının (%14,5) üzerinde seyrettiği görülmektedir. Bu artışın özellikle Gaziantep ilindeki nüfus artış oranından (%25,4) kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 6.4. Bölgedeki işsizlik oranları (%) (Tük Bölgesel Göstergeler 2009).

	<i>Gaziantep</i>		<i>TRC1</i>		<i>Türkiye</i>	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
İşsizlik Oranı	16,8	17,4	16,4	17,2	11,0	14,0
İşgücüne Katılma Oranı	43,9	42,8	43,8	42,0	46,9	47,9
İstihdam Oranı	36,5	35,3	36,6	34,8	41,7	41,2

2009 yılı işsizlik oranı %17,2 seviyesinde olup, Türkiye işsizlik oranının (% 14) üzerinde gerçekleşmiştir. Bölgeye il düzeyinde bakıldığında, işsizlik oranının en düşük olduğu il Kilis olmasına rağmen, işsizlik oranındaki artış %36,4 ile en yüksek burada olmuştur. Gaziantep’te 2009 yılı işsizlik oranları sırasıyla %17,4 düzeyinde

gerçekleşmiş olup, bir önceki yıla göre artış eğilimi göstermiştir. Bu artış eğiliminin temel sebebinin 2008 yılındaki küresel ekonomik kriz olduğu tahmin edilmektedir.

Bu verilere göre Gaziantep'in işgücüne katılım ve istihdam oranı bakımından Türkiye değerlerinin altında kaldığı görülmektedir. TRC1 Bölge illerine bakıldığında ise 3 ilin 2009 istihdam oranlarının bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir. 2009 yılı Türkiye istihdam oranı olan % 41,2 düzeyinin de altında kalmaktadır.

6.2.5. İklim

Gaziantep'te yarı nemli iklim koşulları hakimdir. Konum olarak Akdeniz İklimi ile Step İklimi arasında geçiş özelliği gösterir. Şanlıurfa ve Mardin kadar kurak olmamakla birlikte Osmaniye ya da Kahramanmaraş kadar nemli iklim koşulları yoktur. Coğrafi konumuna bağlı enlem etkisi ve Nurdağları'nın etkisiyle Akdeniz'den gelen nemli hava kütlelerinden az istifade etmesi güneşlenme süresini artırmıştır. Sanayi açısından aşırı nem koşulları ve yüksek günlük sıcaklık farkı yaşanmamaktadır. İç Anadolu ve Doğu Anadolu illerine nisbeten konut ve işyerlerinde ısıtma maliyetleri düşüktür. Kış şartları ulaşım açısından uygun nitelikte olduğundan sanayi üzerinde olumsuz bir tesir söz konusu değildir.

6.2.6. Ulaşım

Gaziantep'te kara, hava ve demiryolu taşımacılığı rahatlıkla yapılabilmektedir. Gaziantep'i Adana-Mersin'e bağlayan otoban Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ilk otobanı olup Mersin Limanı karayolu ile ortalama 4 saat mesafededir. İran-Suriye transit karayolu ile Halep'e kadar uzanan demiryolu hattı üzerinde bulunan Gaziantep'te Organize Sanayi Bölgesi içerisinde demiryolları yükleme-boşaltma istasyonu mevcuttur ve Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi demiryolu ile de Mersin Limanı'na ulaşım imkanına sahiptir(Tablo 6.5).

Tablo 6.5. Gaziantep Merkez ve OSB'den Demiryoluyla Yapılan Yük Çıkışı (2011)
(GTO, Rakamlarla Gaziantep 2012:21).

İstasyon	İhracat		Yurtiçi	
	Vagon	Ton	Vagon	Ton
Gaziantep	161	6.395	154	3.815
Başıpınar (OSB)	478	18.620	1.110	30.625

Kuzeyde Malatya-Adıyaman Dağları ve batıda Nurdağları ulaşımı zorlaştıran yerşekilleridir. Kahramanmaraş, Adıyaman ve Malatya illeri ekonomik anlamda daha zayıf olduklarından Gaziantep'i Malatya ve Kayseri'ye bağlayan yolların kalitesi düşüktür. Doğu'da Şanlıurfa ile otoban bağlantısı yapılmış ve Şırnak-Habur istikametine kadar yol kalitesi artırılmıştır. Kuzey Irak'la hayati ekonomik ilişkisi olan Gaziantep için Doğu Yolu'da stratejik öneme sahiptir.

6.2.7. Diğer Faktörler

Gaziantep'te sanayileşme açısından bir başka avantajlı konum durumu doğal afetler açısından dır. Kent herhangi bir doğal afet risk sahasında bulunmamaktadır. Gaziantep İl merkezi , Türkiye Deprem Bölgeleri Haritasında 3. deprem kuşağında yer almaktadır. Kent merkezi herhangi aktif bir fay üzerinde yer almamaktadır. Kent merkezine en yakın deprem riski taşıyan bölge Gaziantep'in doğusundaki Ölüdeniz, Reyhanlı, Kırıkhan, İslahiye, Türkoğlu, Kahramanmaraş, Gölbaşı ve Adıyaman üzerinden geçen "Doğu Anadolu Deprem Fay Hattı"nın yer aldığı alandır.

Bir diğer husus Gaziantep'in çevresine göre sosyo-ekonomik avantajlarıdır. Kent nüfusu kültürel olarak çeşitlilik arz eder. Arap, Kürt ve Türkmen kökenli vatandaşlar uzun yıllardır bir arada yaşama kültürüne sahiptir. Osmanlı Coğrafyası'nda Ermeni, Süryani ve Musevi kökenli teba ile birlikte yaşama geçmişi de kente olumlu olarak yansımıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında zanaatkarlığın ön plana çıkması, bugünlerde imalat sanayinin genetik kodlarını meydana getirmiş, Gaziantep yerli makine sanayi açısından dikkat çekici bir konuma gelmiştir.

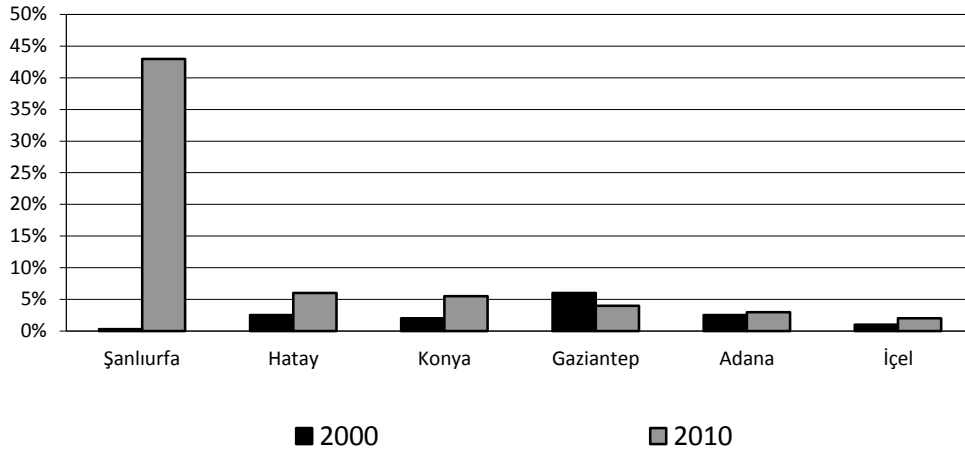
Günümüzde gelişmekte olan ülkeler düşük ücret karşılığı yüksek verimliliği elde edebilmektedirler. Böylece bu ülkelerde üretilen ürünler daha ucuza mal edilip dış pazarlara daha hızlı girmektedirler (Kaymak, 2004). Verimlilik artışını sağlayan faktörlerden biri eğitimidir. Eğitim beşeri sermayenin kalitesini belirlemektedir. Beşeri sermaye ileri düzeydeki fiziksel malları kullanan beceri düzeyi yüksek işgücünü belirtmektedir (Ateş, 2004). Bunların yanında yerel altyapı ve yerelleştirilmiş bilgi taşınması, yerel etkileşimler de bölgesel gelişmeyi ve yığılmayı etkileyen faktörlerdir (Keilbach, 2004). Sanayileşme düzeyi yüksek olan illerde üniversitelileşme oranı da yükselmektedir. Gaziantep coğrafi konumunun avantajları ile bir yandan sanayileşirken diğer yandan sanayi kuruluşları ile işbirliği halinde olan meslek liselerine ve üniversitelere sahip olmuştur. Kuruluşundan bu yana dengeli bir şekilde gelişmesini sürdüren Gaziantep Üniversitesi, çevre ilçelere (Araban, İslahiye, Nurdağı, Nizip, Oğuzeli) yayılarak bir bölge üniversitesi haline gelmiştir. İlde 2008 yılında Gazikent (2012 yılında Hasan Kalyoncu olarak ismi değişti) Üniversitesi ve 2009 yılında Zirve Üniversitesi kurulmuştur. Bu yönüyle 3 üniversiteye sahip nüfus olarak orta ölçekli Anadolu kentlerine tek örnektir. Coğrafi konum olarak sadece Doğu ve Güneydoğu illerinden değil, Ortadoğu, Orta Asya ve Afrika ülkelerinden de üniversite öğrencilerine sahiptir.

6.2.8. Suriye Krizi

Öte yandan Mart 2011'den itibaren kademeli olarak tırmanarak Aralık 2012 itibarıyla zirve noktasına gelen Suriye Krizi Gaziantep ekonomisi üzerinde beklenen olumsuz etkilerini göstermemiştir. Gaziantep'in daha çok Kuzey Irak ile entegre olması ve pazar çeşitliliği bu etkisizlik üzerinde belirleyici olmuştur. Bu hususta yapılmış haber ve araştırmalardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Suriye'de yaşanacak gelişmelerin sınır illerinin ekonomik performansını diğer illere göre daha çok etkilemesi beklenebilir. Gaziantep, Adana, Hatay, Konya, Mersin ve Şanlıurfa'nın toplam ihracatları içerisinde Suriye'nin payına baktığımızda, 2000 ve 2010 yılları arasındaki dönemde Suriye'nin sadece Gaziantep'in ticaretindeki payının azaldığı, söz konusu diğer illerin ticaretindeki payının ise arttığı görülmektedir. Gaziantep açısından bu durum, Gaziantep'in toplam ticaret hacminin Suriye ile olan

ticaret hacminin artışından daha fazla artmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Şanlıurfa'nın dış ticareti içerisinde Suriye'nin payı ciddi bir artış göstermiş; 2000 yılında 43 bin dolar olan ihracat 2010 yılında 80 milyon doları geçmiş ve ilin toplam ihracatı içerisinde Suriye'nin payı 2000 yılındaki %0,29 seviyesinden 2010 yılında %42'ye çıkmıştır (Şekil 6.3).

Şekil 6.3. Suriye'ye En Çok İhracat Yapan Bazı İllerin Toplam İhracatında Suriye'nin Payı (02.12.2012, www.tepav.org.tr)

Komşu ülkelerle ticaretin öncülüğünü yapan Gaziantep, Irak krizinde edindiği tecrübeyi Suriye krizinde başarı öyküsüne dönüştürdü. 10 yıl önce 1 milyar doların altındaki seviyelerden başladığı ihracatını her yıl rekorlarla büyüten Gaziantep 2012 sonunda 6 milyar dolar barajını aşarak yeni bir rekora imza atmaya hazırlanıyor. Kasım ayında yüzde 43 artışla ihracatını en çok artıran il konumuna yükselen Gaziantep, 2012'nin 11 ayında 173 ülkeye 5 milyar 377 milyon dolar ihracat yaptı.

Başta Irak ve Suriye olmak üzere Ortadoğu ülkelerine yakınlık avantajını çok iyi değerlendiren Gaziantep, 'yakın komşularla ticari ilişkilerin geliştirilmesi' konusunda model şehir oldu. Irak savaşının çıkmasıyla ekonomisinin durma riskini yeni pazarlar stratejisiyle aşan Gaziantep, edindiği tecrübe sayesinde Suriye kapılarının kapanmasından sonra da bir kayba uğramadı ve tam tersine yatırımlarını, üretimini, istihdamı ve ihracatını artırdı.

Alternatif pazarlar stratejisini Irak savaşı günlerinde devreye sokarak krizi teğet geçen Gaziantep'li sanayiciler, Suriye kapılarının kapandığı yıl olan 2012'de ihraç pazarlarını çeşitlendirme avantajının meyvelerini topladılar. Yeni pazarların yanı sıra Avrupa pazarındaki kısmi toparlanma da ilin ihracatına olumlu rakamlar şeklinde yansıdı.

Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'nde kurulu 4 bölgede üretim yapan 700 fabrikada 100 bin işçi istihdam ediliyor. Beşinci bölgenin tahsis çalışmaları devam ederken, 6 ve 7'inci organize sanayi bölgelerinin kurulma çalışmaları da hızla sürdürülüyor. Şehir, 2023 yılında 350 bin kişiye istihdam yaratmayı ve 30 milyar dolar ihracat yapmayı hedefliyor.

Türkiye genelinde iç pazarın daraldığını belirten Gaziantep Genç İşadamları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Tamer Özduvak, ekonominin büyümesini ihracat sayesinde sürdürdüğünü söyledi. "Arap baharı ile başlayan olaylar bizi etkilemedi demek yanlış olur. Komşu rahatsızken sizin rahat olmanız mümkün değil" diyen

Özdurak, şöyle konuştu: “Gaziantep’in Suriye’ye ihracatı telafi edilemeyecek boyutta değildi. Biz il olarak telafi ettik, Türkiye de etti. Suriye’den sonra şimdi de Irak’la sorunlar başladı. Irak bizim için çok ciddi bir pazar. Irak diğer pazarlardan biraz farklı. Biz orada her zaman dış ticaret fazlası veriyoruz. Bölgede barış çok önemli. Olaylardan sonra sınır ticaretiyle gelenlerin Gaziantep ekonomisine bir faydası oluyor ama çok büyük boyutlarda değil. Eskiden Suriye’den alışverişe gelenler nedeniyle otellerde, restoranlarda yer bulamazdınız, çarşıda adım atamazdınız.”

Gaziantep Sanayi Odası (GSO) yönetim kurulu başkanı Adil Konukoğlu: “Bu yıl sonunda 6 milyar dolar ihracat yaparak yeni bir rekor kıracağız. Türkiye’ye model bir şehiriz. 173 ülkeye mal satıyoruz. Küresel kriz ortamında bile başarı hikayesi yazan sanayicilerimizi ve ihracatçılarımızı kutluyorum. İthalattan fazla ihracat yapan az sayıdaki illerden biriyiz. Komşu ve çevre ülkelerle ihracata büyük önem veriyoruz. Suriye’nin bizim ihracatımızda 135 milyon dolarlık yeri var. Bu nedenle Suriye’nin ihracatımıza çok büyük etkisi olmadı. Ancak Suriye Gaziantep ihracatçısının Ortadoğu’ya geçiş güzergahıydı. Bu güzergah kapanınca Ortadoğu’ya ihracat Ro-Ro gemileriyle devam ediyor. Bunun da maliyetleri artıran, kâr marjını düşüren bir etkisi oldu. Suriye’deki olaylar bitince ilişkilerimiz tekrar eski düzeyine gelir.”

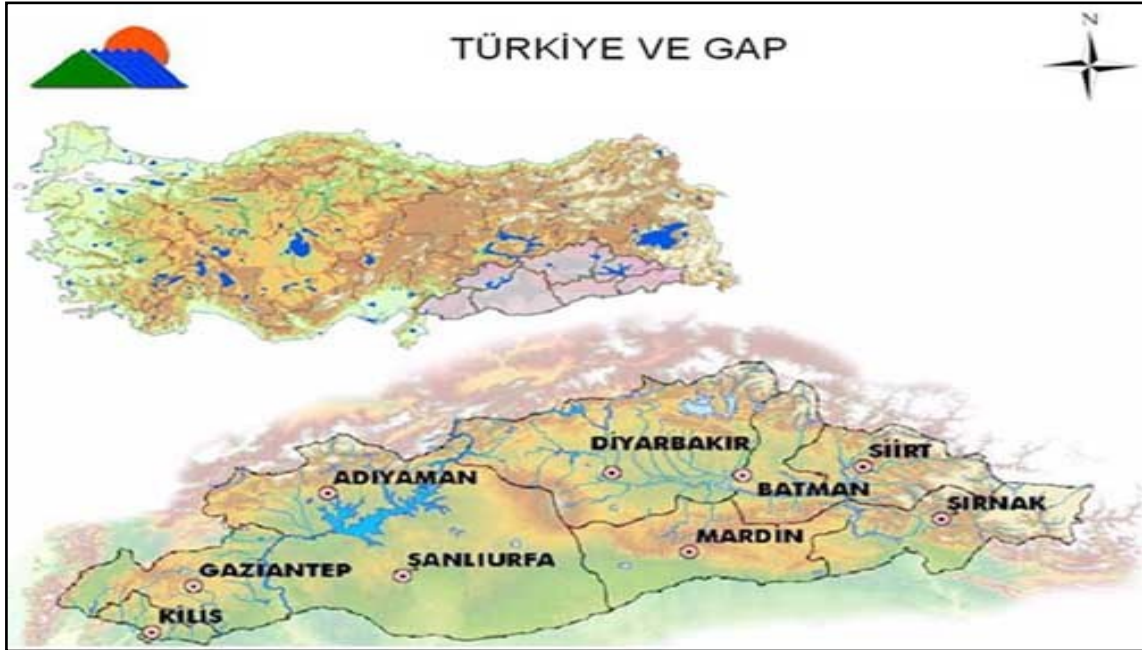
Gaziantep Ticaret Odası (GTO) yönetim kurulu başkanı Mehmet Aslan: “Bölgedeki bütün olumsuzluklara rağmen büyümeyi sürdürüyoruz. Her türlü krize karşı direnç gösteren Gaziantep, değişik pazarlara açılarak büyümeye devam etti. Gaziantep’in ihracatı, Türkiye genel rakamlarının 2 kat üzerinde gerçekleşiyor. Suriye olayları Gaziantep ekonomisini belirli oranlarda etkiledi. Özellikle esnafımız, Suriye’den gelen turisti, dolayısıyla turizm gelirlerini kaybetti. Kriz zamanında pazarlarımızı genişleterek krizleri atlattık. Bu yıl 6 milyar dolar ihracat hedefliyoruz. Arap ülkelerinde demokrasi geliştikçe alım gücü yükselecek. Suriye halkı ile yakın olmamız bu kötü günlerden sonra kısa sürede eski günlere dönmemize yardımcı olacak.”

Organize Sanayi Bölgesi (OSB) Başkanı Cahit Nakıboğlu: “Gaziantep sanayide öncü şehirlerden biri ve yatırımlar için cazibe merkezi haline geldi. Sanayicinin yatırım iştahı doğrultusunda 5’inci bölgede arsa tahsis çalışmaları sürüyor. 6 ve 7’inci bölgelerin kuruluş çalışmaları devam ediyor. Türkiye’nin önemli sanayi kentleri arasında yer alıyoruz. Türkiye’nin ikinci en büyük 500 sanayi kuruluşu arasında Gaziantep’ten 24 firmanın yer alması ve ihracat hedefimize emin adımlarla ilerlememiz bunun en büyük göstergesidir. Birçok sektörün dünya ve Türkiye lideri firmanın faaliyet gösterdiği Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi, 700 firma ve 100 bin istihdamla ülkemiz sanayisinde çok önemli bir yere sahip. 5’inci OSB’yle Türkiye’nin yatırım merkezi olacaktır.”(12.12.2012,www.milliyet.com.tr).

7. (GAP)GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ VE GAZİANTEP

Gaziantep ekonomisinin bir sosyo-ekonomik kalkınma projesi olan GAP ile birlikte değerlendirilmesi zorunludur. Alan ve nüfusu ülkemizin %10'una karşılık gelen GAP bölgesinin GSMH içindeki payı sadece %4 civarındadır. İmalat sanayine bakıldığında durum daha kötüdür. GAP bölgesinin Türkiye imalat sanayi içindeki payı 11.298 işyeri ve 53.068 istihdam ile %5,7 ve %3,5'tir. Ancak bölge illerinden Gaziantep çıkarıldığında rakamlar 5251 işyeri ve 20980 istihdam ile toplamın sadece %2,7 ve %1,4'ünü oluşturmaktadır. Katma değerde ise GAP bölgesi imalat sanayinin Gaziantep'le birlikte payı %1,6 Gaziantep çıkarıldığında ise %0,8'dir.

Gaziantep, bölgenin en gelişmiş kenti olması sebebiyle çevresindeki tüm illeri etkisi altına almaktadır. Ekonomi, eğitim, sanayi, sağlık, ulaşım, tekstil ve daha sayılamayacak bir çok yönden dolayı istihdam açısından yöredeki en cazip il konumundadır. Gaziantep şehrinde kurulu sanayi tesisleri , yöre için büyük bir istihdam kaynağı olmaktadır. GAP gibi dünyanın sayılı projeleri arasında yer alan bir bölgede kurulmuş olan Gaziantep sanayi alanları, öncelikle yöre için, makro düzeyde de ülke ekonomisi için sağlayacağı katkı tartışılmaz. GAP, büyük ölçüde tamamlanmış ve bölgede küçümsenmeyecek derecede önemli bir ekonomik potansiyel yaratmıştır. Bu potansiyel ile birlikte yöre daha çok gelişecek ve Gaziantep sanayisine olan ilgi ve verilen önem de artacaktır.

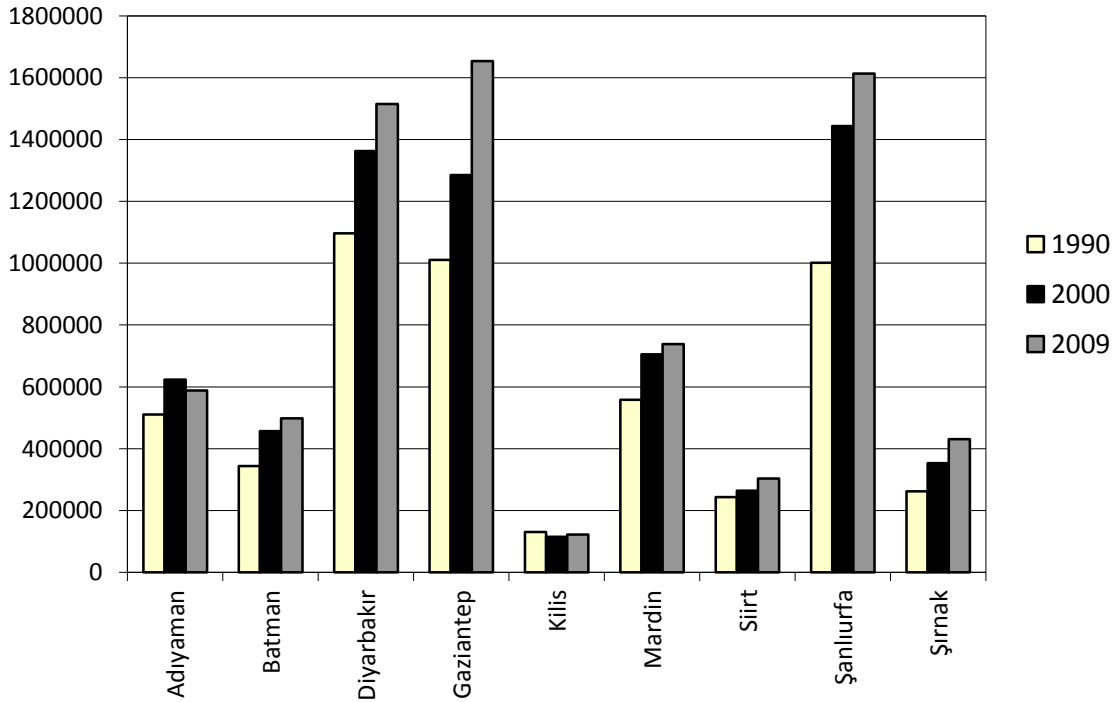
Şekil 7.1. Türkiye ve GAP (Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2010:2)

Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Projesi bölgesinin batıya açılan yegane kapısı ve bir bakıma batıdan bölgeye giriş kapısı konumuna sahiptir. Bölge merkezi Şanlıurfa olduğu halde Gaziantep, ekonomik ve sosyal açıdan hem GAP bölgesi, hem de sınır ülkeler olan Irak ve Suriye açısından bir cazibe merkezi haline gelmiştir (Şekil 7.1).

Tablo 7.1’de GAP Bölgesi nüfusunun illere göre dağılımı 1990, 2000 ve 2009 yılları arası süreçte gösterilmiştir. Buna göre 2000-2009 yılları arasında nüfusu oran ve miktar olarak en fazla artan il Gaziantep olmuştur (yaklaşık %25).

Tablo 7.1. GAP Bölgesi Nüfusunun İllere Göre Dağılımı (1990,2000,2009)
(Tüik, 2000 Genel Nüfus Sayımı, 31/12/2009 ADNKS sonuçları).

İller	1990	2000	2009
Adıyaman	510.827	623.811	588.475
Batman	344.121	456.734	497.998
Diyarbakır	1.096.447	1.362.708	1.515.011
Gaziantep	1.010.396	1.285.249	1.653.670
Kilis	130.198	114.724	122.104
Mardin	558.275	705.098	737.852
Siirt	243.435	263.676	303.622
Şanlıurfa	1.001.455	1.443.422	1.613.737
Şırnak	262.006	353.197	430.424
GAP	5.157.160	6.608.619	7.462.893
TÜRKİYE	56.473.035	67.803.927	72.561.312
GAP/TÜRKİYE(%)	9,13	9,74	10,3

Şekil 7.2. GAP Bölgesi Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (Tüik:2009)

Tablo 7.2’de GAP Bölgesi’nde 2000-2009 yılları arası şehirleşme ve nüfus yoğunlu rakamları verilmiştir. Buna göre Gaziantep’in Diyarbakır ve Şanlıurfa ile birlikte lokomotif görevi gördüğü hızlı şehirleşmede GAP Bölgesi Türkiye ortalamasının altında kalırken, nüfus yoğunluğu Türkiye km²’ye 99 kişi ile Türkiye ortalamasının üzerinde yer almıştır.

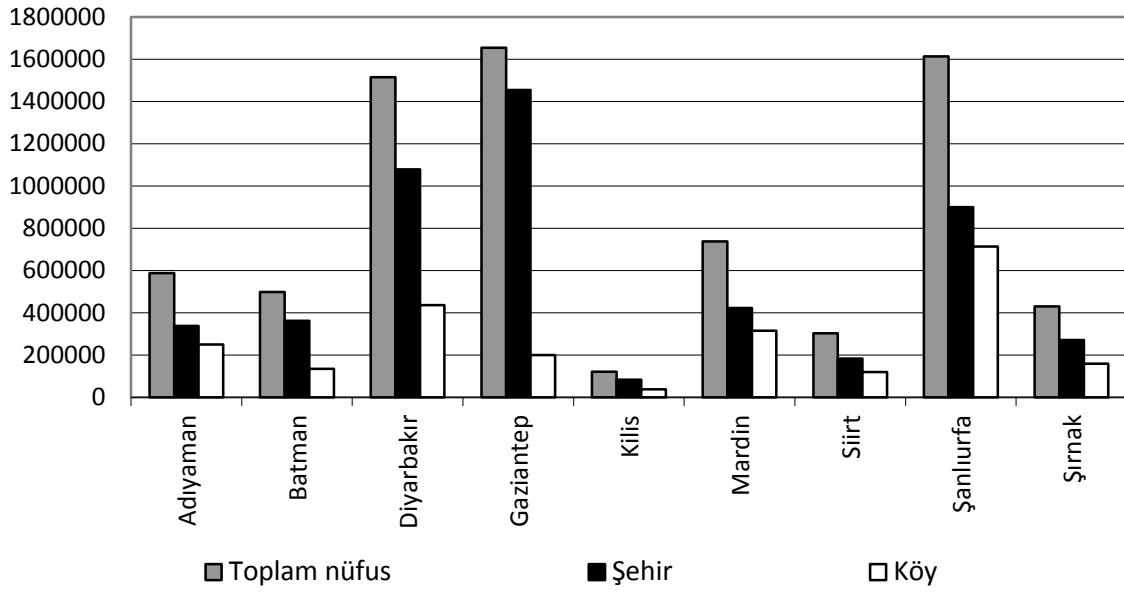
Tablo 7.2. GAP Bölgesi'nde Şehirleşme Oranı ve Nüfus Yoğunluğu (2000,2009)
(TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi,2009).

	2000 Yılı		2009 Yılı	
	Şehirleşme Oranı (%)	Nüfus Yoğunluğu(Kişi/km ²)	Şehirleşme Oranı(%)	Nüfus Yoğunluğu (Kişi/km ²)
GAP	62,69	88	68,28	99
TÜRKİYE	64,90	87	75,53	94

GAP Bölgesi'nde 2009 yılı için kentsel ve kırsal nüfus dağılımının verildiği tablo 7.3 ve şekil 7.3'e göre toplam nüfus içinde en fazla şehir nüfusu %88 oranla Gaziantep'te mevcuttur.

Tablo 7.3. GAP Bölgesi'nde Kentsel ve Kırsal Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (Tüik, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2009).

İller	Nüfus			Şehir			Köy		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Adıyaman	588.475	294.213	294.262	338.617	170.343	168.274	249.858	123.870	125.988
Batman	497.998	250.652	247.386	362.154	182.988	179.166	135.844	67.624	68.220
Diyarbakır	1.515.011	767.926	747.085	1.079.160	550.586	528.574	435.851	217.340	218.511
Gaziantep	1.653.670	831.911	821.759	1.454.097	733.302	720.795	199.573	98.609	100.964
Kilis	122.104	60.538	61.566	84.299	41.873	42.426	37.805	18.665	19.140
Mardin	737.852	370.911	366.941	422.284	214.800	207.484	315.568	156.111	159.437
Siirt	303.622	157.578	146.044	183.924	97.660	86.264	119.698	59.918	59.780
Şanlıurfa	1.613.737	809.222	804.515	899.774	454.108	445.666	713.963	355.114	358.849
Şırnak	430.424	225.115	205.309	271.436	145.708	125.728	158.988	79.407	79.581
GAP	7.462.893	3.768.026	3.694.867	5.095.745	2.591.368	2.504.377	2.367.148	1.176.658	1.190.490
TÜRKİYE	72.561.312	36.462.470	36.098.842	54.807.219	27.589.487	27.217.732	17.754.093	8.872.983	8.881.110

Şekil 7.3. GAP Bölgesi'nde İllere Göre Kentsel ve Kırsal Nüfus Dağılımı (Tüik:2009)

Tablo 7.4. GAP Bölgesi Nüfus Artış Hızı (2000,2009)
(Tüik, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2009).

	2000 Yılı Nüfusu	2009 Yılı Nüfusu	Nüfus Artış Hızı(%)
GAP	6.608.619	7.462.893	13.51
TÜRKİYE	67.803.927	72.561.312	7.53

GAP bölgesi nüfus artış hızı Türkiye ortalama nüfus artış hızının yaklaşık iki katı gerçekleşmiştir. Bu artış hızı salt doğal artış olmayıp Doğu Anadolu Bölgesi'nden alınan göç de etkili olmaktadır(Tablo 7.4).

Tablo 7.5. GAP Bölgesi Yıllara Göre Hane Halkı Büyüklüğü (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2008).

	1990 Yılı	2000 Yılı	2008 Yılı
GAP	6,8	6,5	4,5
TÜRKİYE	5,0	4,5	3,9

GAP bölgesi yıllara göre hane halkı büyüklüğündeki değişimin Türkiye ile paralel gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 7.5). Bebek ölüm hızı da Türkiye ortalamasının üzerinde olmakla birlikte hızla düşmektedir (Tablo 7.6).

Tablo 7.6. GAP Bölgesi Bebek Ölüm Hızı (binde) (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2008).

	1990	1998	2003	2008
GAP	76,1	48,3	38,0	30,0
TÜRKİYE	67,0	43,0	29,0	17,0

2009 yılında net olarak göç alan GAP illeri sadece Batman ve Gaziantep olmuştur (Tablo 7.7.).

Tablo 7.7. GAP Bölgesi'nin Aldığı Göç, Verdiği Göç ve Net Göç Hızı (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2009).

İller	2009 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
Adıyaman	588.475	12.091	18.295	-6.204	-10,49
Batman	497.998	18.326	16.855	1.471	2,96
Diyarbakır	1.515.011	32.384	43.918	-11.534	-7,58
Gaziantep	1.653.670	36.075	34.125	1.950	1,18
Kilis	122.104	4.662	5.677	-1.015	-8,28
Mardin	737.852	18.296	40.308	-22.012	-29,39
Siirt	303.622	8.475	11.797	-3.322	-10,88
Şanlıurfa	1.613.737	27.190	35.154	-7.964	-4,92
Şırnak	430.424	8.356	13.025	-4.669	-10,79
GAP	7.462.893	165.855	219.154	-53.299	-7,14
TÜRKİYE	72.561.312	2.236.981	2.236.981		

Tablo 7.8. GAP Bölgesi İl Bazında İhracat Değerleri (Aralık 2010 revizyon göstergeleri, 15.05.2011, www.ekonomi.gov.tr). (1000\$)

İller	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (Ekim)
Adıyaman	8.097	12.079	20.978	22.207	24.336	29.346	59.103	58.091	57.200
Batman	600	3.006	15.518	44.434	17.991	40.729	12.737	16.198	15.782
Diyarbakır	6.811	11.960	34.725	57.349	66.877	83.699	92.091	115.388	133.162
Gaziantep	619.536	866.153	1.295.292	1.652.554	1.857.722	2.447.656	3.237.061	2.952.993	2.800.329
Kilis	2.486	2.814	3.202	4.496	7.968	12.865	23.907	16.456	18.925
Mardin	23.405	39.282	73.330	171.436	191.294	317.444	434.210	549.972	444.246
Siirt	360	664	2.465	5.785	1.010	4009	914	921	7.385
Şanlıurfa	6.967	10.200	14.691	32.392	45.922	86.388	147.445	128.893	144.069
Şırnak	21.172	40.372	106.133	250.740	210.283	265.202	382.885	607.255	494.829
GAP	689.434	986.530	1.566.335	2.241.393	2.423.403	3.287.338	4.390.353	4.446.167	4.115.930
TÜRKİYE	36.059.089	47.252.836	63.167.153	73.476.408	85.534.676	107.271.750	132.027.196	102.142.613	92.708.852
GAP /Türkiye (%)	1,91	2,09	2,48	3,05	2,83	3,06	3,33	4,35	4,44

Tablo 7.8 ve tablo 7.9'da sırasıyla ihracat ve ithalat rakamlarına bakıldığında Gaziantep'in GAP Bölgesi içindeki lider konumu görülecektir. Şehir tek başına GAP Bölgesi ihracat ve ithalatının yarısından fazlasını gerçekleştirmekle kalmamış, dış ticaret fazlası oluşturmıştır.

Tablo 7.9. GAP Bölgesi İl Bazında İthalat Değerleri (Aralık 2010 revizyon göstergeleri, 15.05.2011, www.ekonomi.gov.tr). (1000\$)

İller	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (Ekim)
Adıyaman	18.275	30.196	24.046	24.799	45.313	51.658	36.292	33.336	60.546
Batman	7.146	3.564	6.241	6.978	11.515	8.618	18.972	15.590	23.043
Diyarbakır	7.333	12.547	10.880	16.347	18.312	36.035	32.689	23.810	29.100
Gaziantep	658.227	1.000.182	1.332.130	1.686.155	1.846.300	2.269.084	2.793.357	2.128.417	2.698.734
Kilis	3.979	5.757	9.509	11.434	15.807	35.009	34.403	25.840	44.959
Mardin	10.663	23.170	36.327	30.340	54.329	71.182	69.202	59.619	70.635
Siirt	1.436	1.190	2.675	3.088	3.261	9.146	14.277	14.588	31.494
Şanlıurfa	64.002	84.134	99.183	114.511	149.177	95.469	17.975	195.541	200.404
Şırnak	1.924	10.239	13.119	10.819	15.332	194.932	225.761	7.214	7.822
GAP	772.985	1.170.979	1.534.110	1.904.471	2.159.346	2.271.133	3.242.920	2.503.955	3.166.737
TÜRKİYE	51.553.797	69.339.692	97.539.766	116.774.151	139.576.174	170.062.715	201.963.574	140.928.421	147.821.140
GAP/ Türkiye (%)	1,50	1,69	1,57	1,63	1,55	1,63	1,61	1,78	2,14

2009 yılı olarak Gaziantep'te 15 yaş üstü kurumsal olmayan sivil nüfustan istihdam edilen 531.00 kişinin %43,5'i hizmetler, %32'si sanayi ve inşaat, %24,7'si tarım sektöründe istihdam olunmuştur (Tablo 7.10).

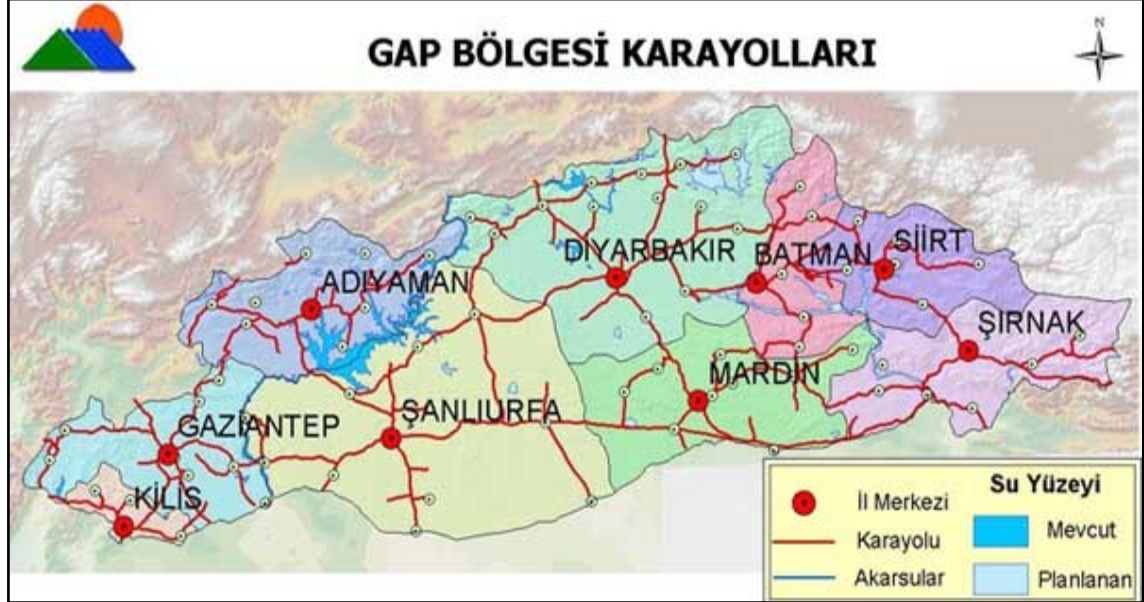
Tablo 7.10. GAP Bölgesi'nde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus +15 Yaş İstihdam edilenlerin Sektörel Dağılımı (2008,2009) (Tük, Bölgesel Göstergeler, Hane halkı işgücü anketi sonuçları).

	<i>Bin Kişi</i>							
	Toplam		Tarım		Sanayi		Hizmetler	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
TRC1 (Gaziantep,Adıyaman,Kilis)	530	531	170	131	175	170	185	231
TRC2 (Şanlıurfa,Diyarbakır)	464	505	155	147	78	79	231	279
TRC3 (Mardin,Batman,Şırnak,Siirt)	264	293	68	65	51	63	144	166
GAP	1.258	1.329	393	343	304	312	560	676
TÜRKİYE	21.194	21.277	5.016	5.254	5.682	5.379	10.495	10.644
GAP/Türkiye (%)	5,9	6,2	7,8	6,5	5,4	5,8	5,3	6,4

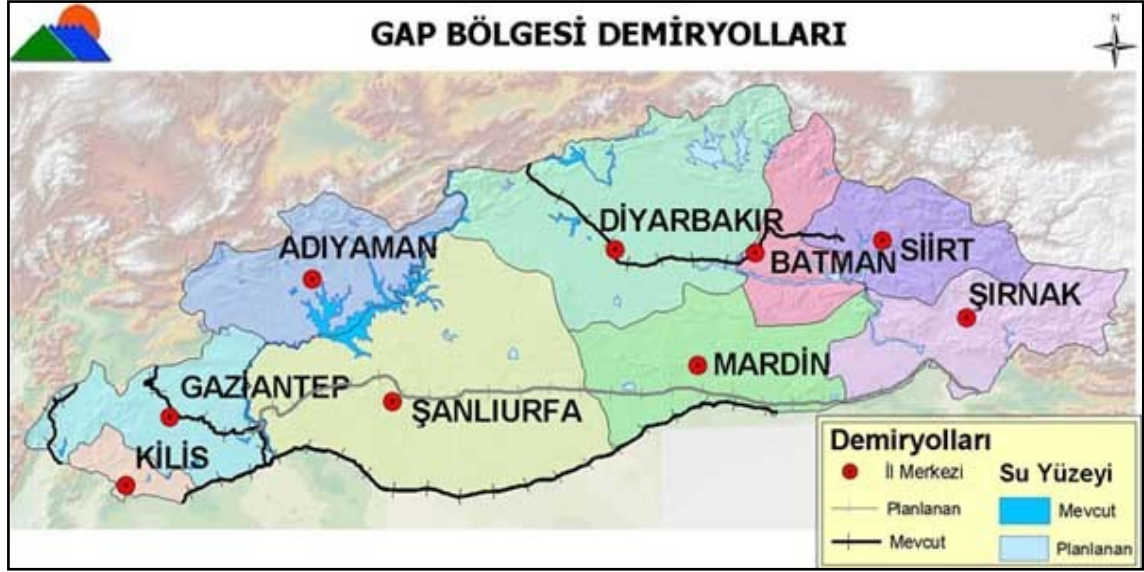
Tablo 7.11. GAP Bölgesi ve Türkiye’de Yol Uzunlukları (2003,2008)
(TÜİK, Bölgesel Göstergeler).

İLLER	İl ve Devlet Yolu		Otoyol		Köy Yolu		Demiryolu	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
Adıyaman	751	783			3.388	3.413	44	45
Batman	353	353			2.120	2.203	47	47
Diyarbakır	873	1.059			5.863	5.521	150	150
Gaziantep	574	513	98	156	2.887	2.566	240	254
Kilis	141	148			781	774	25	16
Mardin	712	766			3.577	3.809	128	128
Siirt	496	502			1.881	1.889	36	35
Şanlıurfa	1.135	1.144		109	7.261	7.414	221	220
Şırnak	651	673			1.731	1.733		
GAP	5.686	5.941	98	265	29.494	29.322	891	895
TÜRKİYE	61.491	62.023	1.832	2.010	291.585	288.013	8.697	8.699

GAP Bölgesi’nde en uzun otoyol ve demiryolu Gaziantep’te yer almaktadır. Gaziantep’i Şanlıurfa İl’i takip etmektedir (Tablo 7.11). Mevcut karayolu ağının batıya açılan kapısında Gaziantep konumlanmıştır. Ayrıca Gaziantep GAP illeri içerisinde ilk ve en uzun otobanına sahiptir ki bu otoban halen Şanlıurfa’ya ulaşmıştır (Şekil 7.4).

Şekil 7.4. GAP Bölgesi Karayolları (Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2010:7)

Şekil 7.5. GAP Bölgesi Demiryolları (Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2010:8)

GAP Bölgesi demiryolları ağı dikkate alındığında bölgede sadece Gaziantep , Diyarbakır ve Batman şehir merkezlerinde demiryolu taşımacılık imkanının mevcut olduğu görülmektedir (Şekil 7.5). Suriye Krizi patlak verene kadar Gaziantep-Halep arasında TCDD tarafından günlük tarifeli tren seferleri düzenleniyordu.

Tablo 7.12. GAP Bölgesi ve Türkiye Karşılaştırmalı Eğitim İstatistikleri (2009-2010)
(TÜİK, Bölgesel Göstergeler)

	Okul Öncesi Eğitim			İlköğretim*			Ortaöğretim**		
	Okul Sayısı	Öğrenci	Öğretmen	Okul Sayısı	Öğrenci	Öğretmen	Okul Sayısı	Öğrenci	Öğretmen
Adıyaman	302	7.808	415	661	110.700	5.627	68	41.422	1.757
Batman	211	9.112	401	403	124.047	4.459	39	36.831	1.006
Diyarbakır	710	28.273	1.046	1.135	336.668	12.154	115	92.142	3.075
Gaziantep	413	19.767	748	601	331.011	10.688	125	91.142	3.332
Kilis	84	2.433	111	115	21.920	1.010	22	7.862	386
Mardin	369	11.354	482	681	166.970	6.250	67	43.844	1.378
Siirt	180	8.052	284	339	72.006	2.894	43	17.376	643
Şanlıurfa	1.068	63.522	1.629	1.367	392.024	11.657	113	69.944	2.118
Şırnak	172	8.068	351	281	108.015	3.502	42	22.477	750
GAP	3.509	158.389	5.467	5.583	1.663.361	58.241	634	423.424	14.445
TÜRKİYE	26.681	980.654	42.716	33.310	10.961.643	485.677	8.913	4.240.139	206.862
GAP/ TÜRKİYE (%)	13,15	16,15	12,80	16,76	15,24	11,99	7,11	9,99	6,99

*Özel eğitim dahil

*Mesleki ve teknik liseler dahil

Tablo 7.12’teki GAP Bölgesi 2009-2010 eğitim yılı istatistiklerine göre Gaziantep’te okul öncesi ve ilköğretimde okul ve öğretmen sayısı Şanlıurfa ve Diyarbakır’ın gerisinde kalırken, meslekî ve teknik liselerin dahil edildiği ortaöğretimde en fazla okula sahip il olmuştur. Bunda elbette sanayileşmenin getirdiği işgücü ihtiyacının karşılanması endişesi etkili olmuştur.

Tablo 7.13’da öğretim yılına göre GAP Bölgesi’nde illere göre okullaşma oranları incelendiğinde Gaziantep’in sanayi ve ekonomide gösterdiği öncülüğü burada kaybettiği görülmektedir.

Tablo 7.13. Öğretim Yılına Göre GAP Bölgesi’nde İllere Göre Okullaşma Oranı (%)
(TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2009).

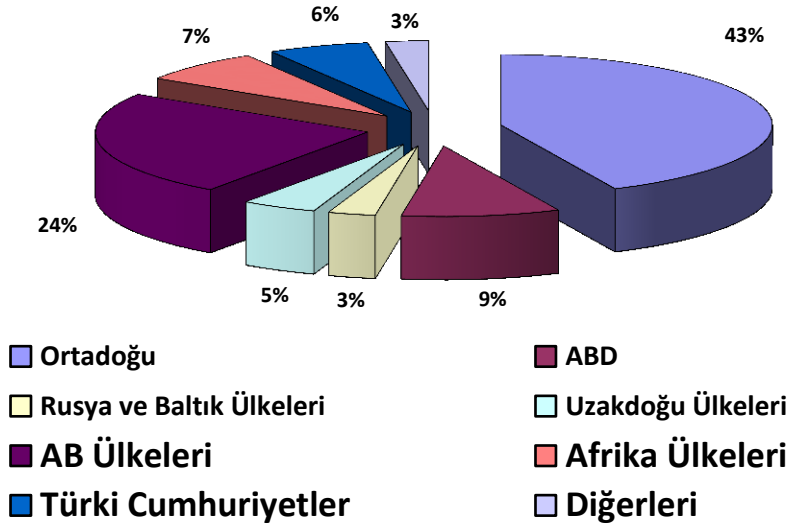
İller	Okulöncesi Eğitimde Okullaşma Oranı			İlköğretimde Okullaşma Oranı		Ortaöğretimde Okullaşma Oranı	
	2002-2003	2008-2009	2009-2010	2008-2009	2009-2010	2008-2009	2009-2010
Adıyaman	5.74	29.78	31.49	96.06	97.67	48.22	57.26
Batman	2.31	33.22	32.85	94.12	97.08	38.63	45.63
Diyarbakır	2.24	30.80	36.66	94.72	99.86	37.03	44.65
Gaziantep	4.01	23.24	24.41	97.77	99.18	46.20	53.42
Kilis	5.91	42.25	45.68	94.02	96.57	52.82	61.08
Mardin	2.11	22.75	28.60	90.68	96.11	34.73	40.70
Siirt	13.59	41.80	44.97	91.72	95.54	32.47	37.69
Şanlıurfa	1.16	21.59	63.88	91.30	96.28	25.71	32.10
Şırnak	0.91	26.79	29.50	90.67	95.69	28.32	34.29
TÜRKİYE			38.55	96.49	98.17	58.52	64.95

8. GAZİANTEP’TE SANAYİLEŞMENİN GELECEĞİNE DÖNÜK ÖNGÖRÜLER

Geleceğe dönük beklentilerde ise geçmiş yılların eğiliminin ağır bastığını görmekteyiz. Pastadan dilimi hemen hemen aynı oranlarda paylaşan bölgeler arasında çok az da olsa A.B. ülkeleri ile A.B.D.’nin artacağı, Ortadoğu Ülkelerine ise az da olsa düşüş olacağı beklentisi hakim durumdadır (Tablo 8.1). Krizin etkisinin azaldığı bu iki bölgede tekrar Gaziantep firmaları açısından bir sıçrayışın olabileceği beklenebilir. Çünkü Ortadoğu ülkelerinin artışı öncesi A.B. Ülkeleri ve A.B.D. ihracat açısından önem arz eden iki bölgeyi oluşturmaktaydılar. Yine krizle birlikte azalan A.B. yönlü ihracatın canlanacağı, Ortadoğu ülkelerinde azalma değil miktarsal açıdan artış yaşanacağı bu durumunda Gaziantep’te kapasite artırımlarının yaşanacağı ve kurulmakta olan 5.Organize Sanayi Bölgesinin ise kısa zamanda hayata geçerek, dolacağına işaret etmektedir.

Tablo 8.1. Gaziantep’teki firmaların planlanan ihracat yönü(%) (Akça 2011:75)

Ortadoğu Ülkeleri	43,09
AB Ülkeleri	24,22
ABD	9,40
Afrika Ülkeleri	7,44
Rusya ve Baltık Ülkeleri	2,82
Türkî Cumhuriyetler	6,00
Uzakdoğu Ülkeleri	4,47
Diğerleri	2,56

Şekil 8.1. Gaziantep’teki firmaların planlanan ihracat yönü (Akça, 2011:75)

İhracat beklentisinde %44 ile (Şekil 8.1.) öne çıkan Orta Doğu açısından Gaziantep sanayinin önündeki en yakın tehlike olarak, Türkiye-Suriye ve Türkiye-Irak ilişkilerindeki belirsizlik görülmektedir. Gaziantep’ten yapılan dış ticarete önemli bir paya sahip olan Irak’la ilişkiler hayati öneme sahiptir. Gaziantep’te sanayinin yeteri kadar çeşitlenmeyip tekstil ağırlıklı bir görünüm arz etmesi de bir başka eksi durumdur. 2012 yılı nisan ayında açıklanan teşvik bölgelerinde Gaziantep’in dar kapsamda kalması da kısa vadede bir sıçrama beklentisini ortadan kaldırmıştır.

Öte yandan Gaziantep’in coğrafi konum olarak Doğu ve Güneydoğu illerimiz arasında sanayi, nüfus ve şehirleşme bakımından ilk sırada yer almasıyla bir cazibe merkezi haline gelmesi birbirini kuvvetlendiren bir sürecin yaşanmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de mahalli idareler sisteminde yapılacak düzenlemelerle Gaziantep’in bölge idare merkezi olma olasılığı yüksektir. Bu durumda Gaziantep’te sanayinin dışında hizmetler sektöründe önemli bir büyüme gerçekleşecek ve şehirleşme üst düzeye çıkacaktır. Bu noktada Gaziantep’in gelecek vizyonuna göre şehir, eğitim, sağlık gibi alanlarda reel planlamalara ihtiyaç vardır.

Gaziantep sanayisi açısından tekstilin ve özellikle halıcılığın baskın sektör olması riskler barındırmaktadır. Sanayinin yeteri kadar çeşitlenememesinden kaynaklanan bu durum bağlamında uygun fiyata pamuk temininde yaşanabilecek sorunlar, ihracat pazarı olarak hakim saha olan Ortadoğu ülkelerindeki kırılgan istikrar ortamı, küresel ekonomik kriz en büyük risklerdir. Bu risklerin minimize edilmesi adına özellikle elektrik-elektronik sanayi, makine sanayi ve enerji sektörü gibi alanlara yönelik yatırımların artması, pazar çeşitliliğinin artırılması adına Afrika,Uzak Doğu ve Güney Amerika ülkeleriyle olan ticaret oranının artırılması elzemdir.

9. SONUÇ VE TARTIŞMA

Kentlerin kaderi bir anlamda lokasyon özelliklerine göre şekillenmektedir. Aynı ülkede ve hatta aynı coğrafi bölgede yer alan iki kentten birisinin daha fazla sanayileşmesi ve ekonomik olarak gelişmesinde lokasyonlarının da irdelenmesi gerekmektedir.

Bu nedenle son yıllarda gelişme gösteren ve Türkiye'nin en az gelişmiş bölgelerinden birinde yer alan Gaziantep'in ekonomik özelliklerinin, coğrafi konumu da dikkate alınarak incelenmesi önemlidir.

Bu çalışmaya konu olan Gaziantep, Güneydoğu Anadolu ve Suriye'nin kuzeyi arasında stratejik, askeri ve ekonomik açıdan önem taşıyan bir yerde kurulmuştur (Şekil 1). Bugün Türkiye'nin en büyük kentlerinden birisi olan Gaziantep, aynı zamanda Anadolu'da son yıllarda ortaya çıkan önemli sanayi merkezlerinden birisidir.

Gaziantep, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu arasında geçişi sağlayan bir konumda, $38^{\circ} 28''$ ve $38^{\circ} 0''$ doğu boylamı ile $36^{\circ} 38''$ ve $37^{\circ} 32''$ kuzey enlemi arasında bulunmaktadır. İlin yüzölçümü 6222 km², ülke yüzölçümüne oranı yaklaşık %1'dir. Gaziantep şehri, Fırat Nehrinin kollarından biri olan Alleben Deresinin aktığı kuzeyinde ve güneyinde iki yükseltinin sınırladığı vadide kurulmuştur. Alleben deresi kenti doğu-batı yönünde ikiye ayıran doğal bir eşik konumundadır. Alleben deresine paralel olarak E-24 Karayolu (İpek Yolu) ve demiryolu da kent gelişimini sınırlamaktadır. Diğer doğal sınırlayıcılar; kuzeybatıda Dülük Ormanı ve askeri alan, doğuda KÜSGET-GATEM kullanımlarıdır. İlde Akdeniz ile kara iklimleri arasında geçit teşkil eden bir iklim tipi hakimdir. Gaziantep kentinde yıllık ortalama sıcaklık $14,5^{\circ}$ C'dir. Yağışlar; Akdeniz bölgesinde olduğu gibi, daha çok kış mevsiminde görülür. Yıllık ortalama yağış miktarı, Gaziantep kentinde 574 kg/m², yıllık ortalama kar yağışlı gün sayısı 6.2'dir. Karla örtülü ortalama gün sayısı 11.9, donlu geçen ortalama gün sayısı 55,7 gündür.

Gaziantep ve çevresi Anadolu'da Paleolitik'ten bu yana her daim yerleşim yeri olmuş alanlardan birisidir. 6 bin yıldır üzerinde pek çok insan topluluğuna yerleşim sahası ve geçit yeri olan Gaziantep İli, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birleştiği noktada, Mezopotamya ve Suriye ile Anadolu arasındaki önemli kilit bölgelerinden birisini temsil etmektedir. Osmanlı Devleti zamanında Halep eyaletine bağlı bir sancak olarak idari statüsü olan kent asıl hüviyetine Cumhuriyet'le birlikte kavuşmuştur. Güney kentlerimiz içinde Fransız işgaline en uzun süre direnen Gaziantep 11 ay kuşatma altında kalmış ve Fransız birliklerine vakit kaybettirerek batı cephesinde Yunan'la savaşıyan Türk Ordusu'nu rahatlatmıştır. Kentin bu kritik konumu ilerleyen dönemde ekonomik anlamda hızla büyümesini de kolaylaştırmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra Halep'le bağları zayıflayarak kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenen şehrin önemi Hatay'ın anavatanına katıldığı 1939 yılından sonra artmıştır. Güneydoğu illerinin batıya ulaşımında bir uğrak noktası haline gelen Gaziantep coğrafi konumunun avantajlarını erken dönemden itibaren yaşamaya başlamış ve bölgesel ticaret merkezi haline gelmiştir.

Günümüze geldiğimizde gerek yük ve gerekse yolcu taşımacılığında Gaziantep bölgesinde dikkat çekici bir yoğunluk yaşamaktadır. Çevre ile olan ulaşımının yanında hızlı şehirleşme ile birlikte oluşan şehir içi trafik yoğunluğu da karayolu ve raylı sistem seçenekleriyle hafifletilmeye çalışılmaktadır.

31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre, 1.753.596 (Tablo 4.2.) kişilik bir nüfusa sahip, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en

gelişmiş, Türkiye'nin il nüfusu olarak 8. ve kent nüfusu olarak 6. büyük kenti olan Gaziantep, sanayisi ve ticari hacmi ile de tüm dikkatleri üzerine çekmektedir.

Gaziantep Dünya'da 1999-2010 yılları arasında en hızlı şehirleşen ilk on şehir arasına girmiştir. Bu hızlı nüfus artışının önemli bir kısmı göçten kaynaklanmaktadır. Büyük oranda kendi taşrasından göç alan Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Kilis ve Adıyaman gibi çevre illerin kırsal bölgeleri başta olmak üzere Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden göç almaktadır. Kentin ekonomik gelişme hızı ise göç merkezi olmasının en büyük nedenlerinden biridir.

Bu ekonomik gelişmede sanayileşmenin payı büyüktür. Gaziantep, modern anlamda sanayileşmesini 1968 yılında kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınması ve 1970'de Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi'nin (KÜSGEM) kurulması ile başlatmıştır. I. Organize Sanayi Bölgesi'nin ilk çalışmalarını da 1969 yılında istimlâk çalışmalarıyla başlanmıştır. Şu an dört organize sanayi bölgesi, bir serbest bölge ve çok sayıda küçük sanayi sitesi ile kent sanayisi yaklaşık 200.000 kişi istihdam edebilir hale gelmiştir. Gaziantep ihracat rakamları 2002 yılından sonra rayına oturmaya ve bu tarihten sonra hızla artarak devam etmektedir. 1994 ve 1999 krizleri Gaziantep Sanayisi'ne kriz tecrübesi kazandırmış ve 2008 yılında başlayan Küresel Kriz'den ülkemizde en az etkilenen il olmuştur. Türkiye de bütün illerin ihracat rakamları düşerken Gaziantep'te tam tersine artışa dönük bir durum söz konusu olmuştur. Gaziantep, sanayi ürünlerini Dünya'nın her tarafına satabilme gücüne ulaşmış, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin tüm ürünlerinin işlendiği ve bu ürünlerin hem iç hem de dış pazara sunulduğu bir sanayi ve ticaret merkezi haline gelmiştir.

Gaziantep, yıllardan beri kendi öz kaynaklarını harekete geçirerek, tamamen kendi insanının zekası ve teşebbüsçü oluşu sayesinde, devletten çok az yardım alarak, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da bir model, Türkiye'de ise gerek genel büyüklük gerekse sanayi kapasitesi bakımından sayılı bir kent haline gelmiştir. Bölge insanının atılımcı gücü birçok gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Başlangıçta aile şirketi olarak yola çıkan kuruluşlar zamanla büyümüş ve dev holdingler meydana getirmişlerdir. Şu anda Türkiye'de sayılı kuruluşlar ve şirketler arasında Gaziantep firmalarının sayısı azımsanmayacak oranlara ulaşmıştır.

Bu ekonomik büyüklük içerisinde tekstil sanayi diğer sektörlerle göre dominant bir etkiye sahiptir. Yurt içi pamuk üretim sahaları olan Çukurova ve GAP üretim alanlarına yakınlığı, fiyat avantajları sunan Mısır pamuğunu Mersin Limanı üzerinden, Türkmen pamuğunu demiryolu ile İran üzerinden getirme şansı gibi hususlar Gaziantep ve çevresinin bir tekstil merkezi olmasını kolaylaştırmıştır. Öte yandan kentin tekstil endüstrisi makine halısı üretimi etrafında kurgulanmış ve asıl lokomotif sektör makine halısı üretimi haline gelmiştir. Gaziantep sadece Türkiye'de değil, Dünya'da bir halı üretim merkezi olarak adını duyurmaktadır. Kentin coğrafi konum avantajıyla Mersin Limanı'na yakınlığı ve yer şekilleri olarak etrafıyla ulaşım kolaylığı halı başta olmak üzere bir çok sanayi ürününün ihracata dönük üretilmesi sonucunu doğurmuştur.

Gaziantep sanayisi başta Orta Doğu ülkeleri olmak üzere en fazla ihracatı Avrupa Birliği ve BDT ülkelerine ile ABD'ye yaparken yeni pazarlar oluşturma adına Afrika ülkeleriyle de iş anlaşmaları yapılmaktadır. Bir anlamda Türkiye'nin coğrafi konum avantajları da Gaziantep sanayisini olumlu etkilemektedir.

Sanayileşme ile birlikte enerji ihtiyacı da artan kentin bu gereksiniminin yeterli, ucuz ve sürekli karşılanabilmesi adına alternatif enerji kaynaklarından rüzgar ve güneş enerjisi santralleri kurulumu devam etmektedir. Bu gereksinim yeni bir sanayi alanı

oluşturmuş, Gaziantep sanayisi rüzgar ve güneş enerjisi teknolojilerine de yatırım yapar hale gelmiştir.

Bu çalışma ile ortaya konulmuştur ki sanayileşmede ihtiyaç duyulan hammadde, enerji kaynakları, ulaşım imkanları, ılımlı iklim koşulları, yeterli su kaynakları, genişleyebilir kentleşme sahası ve pazarlara yakınlık gibi hususlarda Gaziantep'in coğrafi konumu önemli avantajlar oluşmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak, şehrin coğrafi konumu ile oluşan Gaziantep sanayisinin karşı karşıya kaldığı fırsatlar ve riskler aşağıda sıralanmıştır.

Gaziantep sanayisi için coğrafi konumun getirdiği fırsatlar:

- * Suriye'ye komşu ve başta Irak olmak üzere Ortadoğu ülkelerine yakın bir merkezdir.
- * GAP bölgesi içerisinde yer almaktadır. Özellikle tarım ürünleri için işleme, paketleme, dağıtım ve ihracat alanında önemli bir merkez konumundadır.
- * Ana ekonomik sektör olan tekstil endüstrisi için gerekli en önemli hammadde olan pamuğun yurt içi üretim sahaları Çukurova ve Harran Ovası'na ve yurt dışı üretim sahaları Özbekistan ve Mısır'a kara, deniz veya demiryolu bağlantısına sahiptir.
- * Sanayi ve ticaret sektörlerinde gelişmiş bir altyapısı bulunmaktadır.
- * Gaziantep'in sanayi alt yapısı, iklim ve ulaşım imkanları göz önüne alındığında doğrudan otomotiv sanayine ev sahipliği yapmaması için bir neden yoktur ve bu sahada avantajlara sahiptir. Gaziantep sanayicilerinin yeterli sermayeye sahip olduğu düşünüldüğünde uluslararası ortaklıklar söz konusu olabilir.
- * Konum olarak güneş enerjisi elektrik santrallerinin kurulumuna uygundur.
- * Serbest Bölge'nin yanı sıra Organize Sanayi Bölgesi oluşturulmuştur.
- * Mersin ve İskenderun Limanları'na yakınlığı yanı sıra ulaşımın otoban ve demiryoluyla sağlanabilmesi sebebiyle önemli bir lojistik merkez konumundadır.
- * Taşımaya yönelik olarak önemli miktarda TIR filolarına sahiptir.
- * Demiryolu ve havayolu kargo taşımacılığı gelişmiştir.
- * Doğal gaz kullanımı yaygınlaşmaktadır.
- * Adana, Mersin ve İskenderun bölgelerine otoban bağlantısı bulunmaktadır. Bu bağlantının yakın zamanda Irak sınırına kadar ulaşması beklenmektedir.
- * Yerleşik köklü bir ticaret kültürü ve alt yapısı bulunmaktadır.
- * Dış ticaret yapan firmaların ve yabancı yatırımcıların ihtiyaç duyduğu, bankacılık, gümrükleme, lojistik, depolama, müteahhitlik, iletişim, ulaşım, konaklama v.b birçok hizmet dallarında altyapı çalışmalarını tamamlamıştır.

Gaziantep sanayisinin karşı karşıya olduğu riskler ise şunlardır:

*Sanayi faaliyetlerinin çeşitlenememiş olması ve tekstil sanayinin dominant etkisi risk oluşturmaktadır. Hammadde temini, fiyatlar ya da pazarlarda oluşabilecek talep azalmaları doğrudan kent ekonomisini sarsacaktır.

*Pazar alanları da henüz yeteri kadar çeşitlenmemiştir. Kuzey Irak'ta oluşabilecek olumsuzluklar şehir ekonomisini olumsuz etkileyecektir. Suriye ile ekonomik ilişkisi zayıf olduğundan Suriye Krizi'nden pek etkilenmeyen Gaziantep sanayi için Irak stratejik değer taşımaktadır.

*Suriye Krizi'nin daha da tırmanarak savaşa dönüşme riski Türkiye ekonomisinden çok Gaziantep ekonomisinin ve sanayisinin zarar görmesine yol açacaktır.

*Siyasi yürütme organı tarafından getirilen teşvik uygulamalarına Gaziantep'in kısıtlı olarak dahil edilmemiş olması kısa vadeli risk taşımaktadır.

*2008 yılından beri dalga dalga etkisini devam ettiren küresel ekonomik krizin Türkiye'ye zararları önlenemezse bu durumdan Gaziantep sanayisi de olumsuz etkilenecektir zira şehir için Orta Doğu ile birlikte en önemli pazar krizle boğuşan Avrupa Birliği bölgesidir. Mevcut pazarlar çeşitlendirilebildiği oranda, olası bir çöküşte, Gaziantep sanayi başta olmak üzere kent ekonomisinin zararı minimize edilecektir.

KAYNAKLAR

- ADRIAN, L. A., 2004. Recent Regional Change and Productivity in Mexico. <http://www.apfpress.com> (28.08.2005)
- AKAL, M., 2008. Orta Doğu Sınır Ülkeleriyle Dış Ticaret Yoğunlaşması ve Yapısal Değişim, Gaziantep Üni. Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), ss. 271-296
- AKÇA, M., 2011. İhracat Teşviklerinin İşletmeler Üzerindeki Etkileri, Gaziantep Üni., Sos.Bil.Ens., İktisat A.B.D., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- ALKİN, E., DÜNDAR, D., ALPAY, Y. ve EZGİN G., 2007. Düünden Bugüne Gaziantep Raporu. Türkiye İhracatçılar Meclisi, İstanbul
- ALBAYRAK, A.S., 2003. Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Çok Değişik İstatistik Yöntemlerle İncelenmesi. <http://www.iibf.karaelmas.edu.tr/sbd/makaleler> ss.154-176. (13.07.2008)
- ALPARSAN, B.İ, 2012 Ağustos, Suriye Krizi Türkiye Ekonomisini Nasıl Etkiler, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı(TEPAV), Değerlendirme Notu no:201148
- ALÜFTEKİN, N., 2007. Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Tarımsal Ürün İşleyen KOBİ’lerin Rolü:Karaman İli Araştırması. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, ss.310
- BATISSE, C., 2002. Dynamic Externalities and Local Growth A Panel Data Analysis Applied to Chinese Provinces. China Economic Review. ss.231-281
- ÇAKMAK, H. ve ERDEN, L., 2005. Yeni Sanayi Odakları ve Sanayinin Yeni Mekan Arayışları: Denizli ve Gaziantep Örneği, Cumhuriyet Üni. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6(1), ss.111-129
- DAĞ, R., 1995, 1800’lerden Günümüze Doğu Ekonomisi, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara
- DECUIR-VİRUEZ, 2006. Institutional Factors and Economic Growth in Mexico-Two Regional Case Studies 1970-2000. <http://ideas.repec.org/p/wiw/wiwrse/ersa> (15.07.2007)
- DİNÇER, B., ÖZASLAN, M. ve SATILMIŞ, E., 1996. İllerin Sosyo-Ekonomik Sıralaması Araştırması. <http://www.dpt.gov.tr> (13.10.2007)
- ELVAN, L., 2002. Türkiye’de Bölgelerarası İktisadi Gelişmişlik Farklarının GSYİH (İller Endeksi) Esas Alınarak Karşılaştırılması. DPT Planlama Dergisi, 42. Yıl Özel Sayısı, Ankara, ss. 327-337.
- ERİCKCEK, G. ve MACKİNEY, H., 2004. Small Cities Blues:Looking for Growth Factors in Small and Medium-Sized Cities. <http://www.ipfw.edu/crri> (28.10.2005)
- ESFAHANİ, H.S. ve RAMİREZ, M. T., 2003. Institutions, Infrastructure and Economic Growth. Journal of Development Economics, 70(2), ss. 443-447
- FUNKE, M., STRULIK, H., 1999. Growth and Convergence in a Two-Region Model of Unified Germany. Working Papers. <http://netec.wustl.edu> (15.03.2004)
- GAO, T., 2004. Regional Industrial Growth: Evidence from Chinese Industries. Regional Science and Urban Economics. 34(1), ss. 101-124.
- GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ Stratejik Plan 2007-2011
- GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ Stratejik Plan 2010-2014
- Gaziantep İl Yıllığı, 1960. Gaziantep Belediyesi Yayınları, Gaziantep
- Gaziantep İl Yıllığı, 2000. Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yayınları, Gaziantep
- GAZİANTEP SANAYİ ODASI, 2010. Ekovizyon Bülteni
- GAZİANTEP SANAYİ ODASI, 2011. Ekovizyon Bülteni
- GAZİANTEP TİCARET ODASI,2011. Gaziantep Makine Halısının Başkenti, Gaziantep

- GAZİANTEP TİCARET ODASI, 2007. Rakamlarla Gaziantep Bülteni
- GAZİANTEP TİCARET ODASI, 2011. Rakamlarla Gaziantep Bülteni
- GAZİANTEP TİCARET ODASI, 2012. Rakamlarla Gaziantep Bülteni
- GENİŞ, Ş., ADAŞ, E.B., 2011, Gaziantep Kent Nüfusunun Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı, Gaziantep Üni. Sosyal Bilimler Dergisi 10(1), ss. 293-321
- GLAESER, E., SCHEINKMAN, J. ve SHLEIFER, A., 1995. Economic Growth in a Cross-Section of Cities. <http://www.ideas.repec.org/p/nbr/nberwo/5013.html> (18.11.2003)
- GLİCKMAN, N.J., LAHR, M. ve KYLY, E., 1995. Measuring the Performance of Our Cities. <http://www.huduser.org/periodicals/> (23.11.2003)
- GUISAN, M. C. ve AGUAYO, E., 2001. Employment and Regional Development in France. Applied Econometrics and International Development. <http://econpapers.hhs.se> (09.02.2004)
- GÜLLÜ, M., 2008, Serbest Bölgeler ve Gaziantep Serbest Bölgesi'nin Yöre ve Ülke Ekonomisine Katkıları, Harran Üni., SBE., İktisat ABD., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- HARRIS, T., HARDCASTLE, J., BORDEN, G.W. ve HAVERCAMP, M., 2004. Analysis of Socio-Economic Data End Trends for The Comprehensive Economic Development Strategy for Lincoln County:Part I, <http://www.ag.unr.edu/uced/reports> (29.06.2006)
- İBRET, B.Ü.ve AYDINÖZÜ, D., 2009. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi, 18, ss. 71-88
- İPEK YOLU KALKINMA AJANSI, 2011. Kadın İstihdamı Raporu
- İZGİ, B.B. ve ÖZPOLAT, A., 2008. Küreselleşen Devletin Değişen Rolü ve Sanayileşme Üzerine Tartışmalar, Gaziantep Üni. Sosyal Bilimler Dergisi 7(2), ss. 229-240
- KAÇAR, Y., 2008. Neo-Liberal Yapılanmanın Kentsel Mekana Yansıması: Gaziantep Örneği, Mersin Üni., SBE, Kamu Yönetimi ABD., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- KARACA, O., 2004. Türkiye'de Bölgelerarası Gelir Farklılıkları: Yakınsama Var mı? Türkiye Ekonomi Kurumu. <http://www.tek.org.tr> (02.06.2008)
- KAYALI, B., 2010, Uluslar Arası İş Bölümü ve Gaziantep Tekstil Sektörü, Gaziantep Üni., SBE., İktisat ABD., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- KORKMAZ, M., 2009, Merkez-Çevre İlişkileri Ekseninde Kahramanmaraş İlinin Sanayileşme Dinamikleri, Gazi Üni., SBE., İktisat A.B.D., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- KRONTHALER, F., 2003. A study of the Competitiveness of Regions Based on A Cluster Analysis: The Example of East Germany. <http://www.ersa.org/ersaconfs/ersa03/cdrom/papers/27.pdf> (20.05.2004)
- METE, M., 2008, Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'ndeki İşletmelerde Kuruluş Yeri Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, KSÜ, SBE., İşletme ABD., Yüksek Lisans Projesi
- MUTLUER, M., 2003, Türkiye'de Yeni Gelişen Sanayi Odakları: Denizli-Gaziantep-Çorum, Ege Coğrafya Dergisi, (12) ss. 13-22, İzmir
- NAKİPOĞLU, F., 2011, Türkiye-Suriye İkili İlişkilerinde Gaziantep'in Yeri, Gaziantep Üni., SBE., İktisat ABD., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- OWYANG M.T.,HOWARD, J. ve WHEELER, C.,2006.The Economic Performance of Cities: A Markow Switching Approach. Working Paper. <http://www.research.stlouisfed.org> (13.04.2007)
- OYARZUN, C. ve ARAYA I., 2001. Long-run Dynamics of Regional Growth in Chile/ Estudios de Economía. 28 (1), ss. 69-78
- ÖZGÜR, E.M., 2010, Yerleşme Coğrafyasına Giriş, Ankara Üni. Coğrafya Bölümü, GMC Yayınları Lmt. Şti., Ankara

- ÖZTÜRK, N., 2001. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma ve Güneydoğu Anadolu Projesi. Uludağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, ss. 353 (Basılmamış Doktora Tezi)
- ÖZTÜRK, L., 2004. Ekonomik Liberalizasyonun Bölgesel Eşitsizliğe Etkisi:Bölgeler ve İller Üzerine Bir Uygulama. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ss.240 (Basılmamış Doktora Tezi)
- PAMUK, Ş., 1998, Denizli ve Gaziantep’te Sanayileşmenin Yakın Tarihi (Yayımlanmamış Tebliğ), Yeni Yerel Sanayi Odakları (Denizli-Gaziantep) Uluslararası Semineri
- PARLAK, F.B., 2005, Business and Life in Gaziantep, Dünya Yayıncılık, İstanbul
- PEKDOĞAN, C.,1999, Gaziantep Ticaret Odası’nın 100 Yılı, Gaziantep Ticaret Odası yay.
- POSE, A.R., 1998. Social Conditions And Economic Performance The Bond Between Social Structure and Regional Growth in Western Europe. International Journal of Urban and Regional Research, ss. 443-459. <http://www.sciencedirect.com> (16.04.2004)
- PRED, A., 1967. Behavior and Location: Foundations for a Geographic and Dynamic Location Theory: Part I, University of Lund, Lund Studies in Geography B. No. 27.
- PRED, A., 1969. Behavior and Location: Foundations for a Geographic and Dynamic Location Theory: Part II, University of Lund, Lund Studies in Geography B. No. 28.
- SHEN J., 2002. Urban and Regional Development in Post-Reform China: The Case of Zhujiang Delta . Progress in Planning, 57(2), ss.91-140
- TATLIGİL, F., 2005, Gaziantep Kentinin Geleneksel Konut Dokusunun ve Sosyo-Kültürel Yapısındaki Değişimin İncelenmesi, Yıldız Teknik Üni., Fen Bil. Ens., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Resmi Gazete, Sayı: 26215
- T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Türkiye-Suriye Bölgeler Arası İşbirliği Programı 2006-2009 Faaliyet Raporu, Ankara
- T.C. BAŞBAKANLIK GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI, 2010, Sosyo-Ekonomik Göstergeler Gap-Türkiye, Şanlıurfa
- T.C. Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı, Sektör Raporları, Halı Sektörü, 2011
- TEMEL, A, ÖZEREN, S., ULU, R. ve BOYAR, E., 2002. Denizli ve Gaziantep İlleri İmalat Sanayinin Yapısı. Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü. <http://www.dpt.gov.tr> (20.03.2005)
- T.O.B.B., 2011. Ekonomik Rapor
- TONDL, G. ve VUKSIC, G., 2003, What Makes Regions in Eastern Europe Catching Up? The Role of Foreign Investment, Human Resources and Geography. Research Institute for European Affairs . Working Paper.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N., 1997, Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma, Çantay Kitabevi, İstanbul
- UYAN, B., 2009. Bölgesel Gelişme Dinamikleri:Gaziantep İlinde Yerel Ekonomik Gelişmeyi Etkileyen Faktörler, Çukurova Üni., Fen Bilimleri Ens., Tarım Ekonomisi ABD., Basılmamış Doktora Tezi, Adana
- ÜNAL, Z.G., 1998. Bilgisayar Destekli Tarihi Çevre Koruma Bilgi Sistemi Oluşturulması ve Gaziantep Kentsel Sit Alanında Örneklenmesi, Doktora Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- WIDING, R., 1998. Enriching The Economic Growth of Cities. <http://www.ncdaonline.org> (11.12.2003)

WORLDBANK, 2005. Competitive European Cities:Where Do The Core Cities Stand?
http://siteresources.worldbank.org/NTLED/ resources. (09.12.2006)
YILDIZ, Ö., 2008, Gap İllerinde Sosyal ve Ekonomik Dönüşüm, Ege Akademik Bakış
Dergisi, 8(1), ss. 287-300, İzmir

İnternet kaynakları

http://www.eie.gov.tr (14.12.2012)
<http://www.ekonomi.gov.tr> (15.05.2011)
<http://www.gap.gov.tr> (01.03.2012)
<http://www.gaosb.org> (01.03.2012)
<http://www.gasbas.com.tr> (24.03.2008)
<http://www.gso.org.tr> (01.03.2012)
http://www.gto.org.tr/rakamlarla_gaziantep.php (01.12.2012)
<http://www.gaziantepililerdernegi.org> (25.04.2010)
<http://www.gaziantepkulturturizm.gov.tr> (25.04.2010)
<http://www.halicilarodasi.com> (16.12.2012)
<http://www.ibp.gov.tr> (01.03.2012)
<http://www.ika.org.tr> (01.03.2012)
<http://www.kalkinma.com.tr> (15.12.2010)
<http://www.mgm.gov.tr/tahmin/il-ve-ilceler.aspx?m=GAZIANTEP#sfB>(15.08.2011)
<http://www.milliyet.com.tr> (12.12.2012)
<http://www.dpt.gov.tr> (01.03.2012)
<http://www.sosyolojidernegi.org.tr> (07.09.2012)
<http://www.tepav.org.tr> (02.12.2012)
<http://www.tuik.gov.tr> (15.12.2012)
[http://tr.wikipedia.org/wiki/Gaziantep_\(il\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Gaziantep_(il)) (25.04.2010)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : Muammer BİLGİÇ
Doğum Yeri ve Tarihi : İstanbul / 31-05-1975

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi
Coğrafya Eğitimi

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Doktora Öğrenimi :

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : Milli Eğitim Bakanlığı / Coğrafya Öğretmeni

İletişim

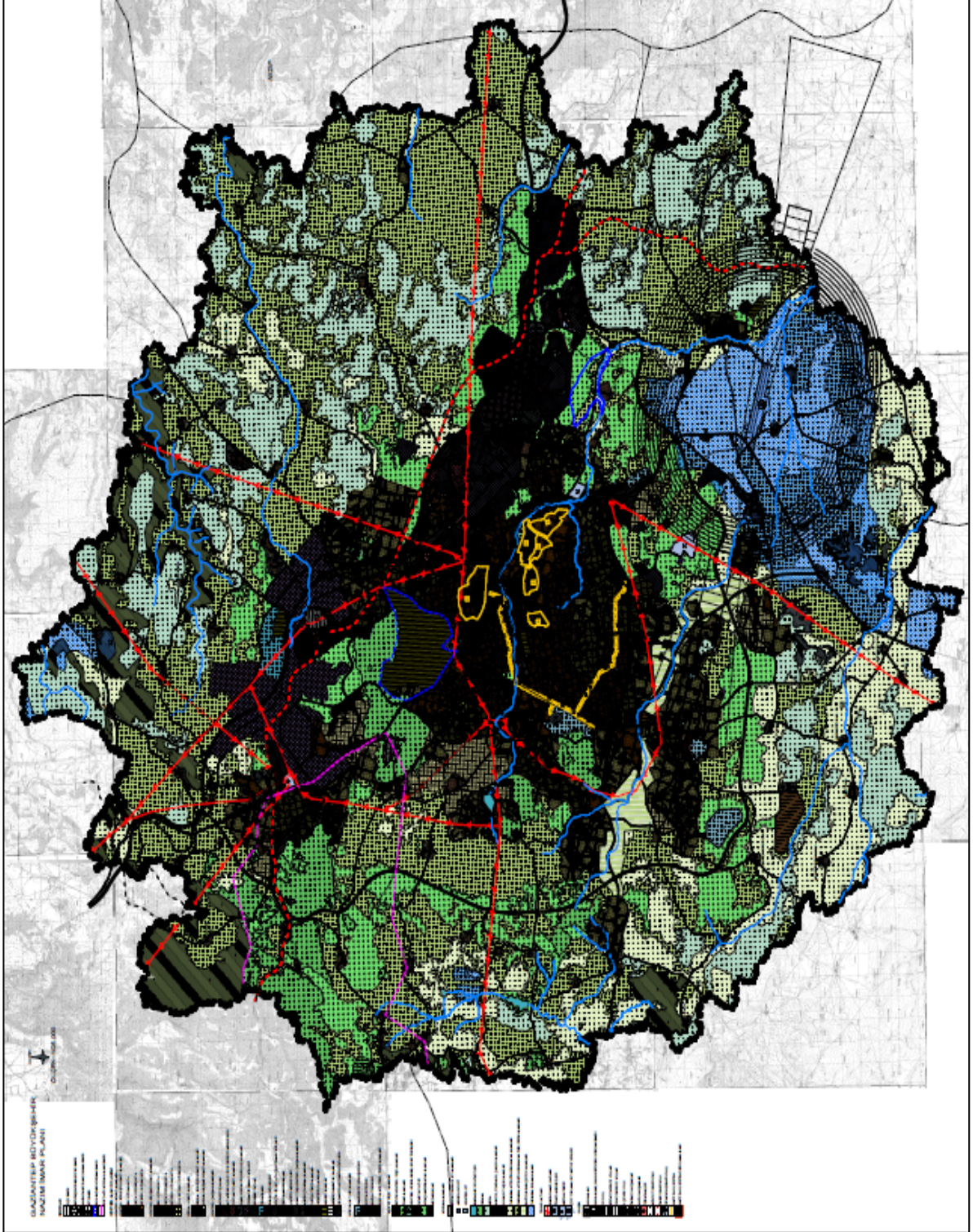
E-Posta Adresi : bilgicmuammer@hotmail.com

Tel. : 0 (530) 333 53 87

Tarih : 03-01-2013

EKLER

EK 1: Gaziantep Nazım İmar Planı (2012)

Kaynak: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi İmar Müdürlüğü, 2012